

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİL BİLİM (YABANCI DİL ÖĞRETİMİ) ANABİLİM DALI**

**İKİNCİ DİL OLARAK TÜRKÇE EDİNİMİNDE
AÇIK VE ÖRTÜK ADILLAR**

Doktora Tezi

Sevgi ÇALIŞIR ZENCİ

Ankara-2015

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİL BİLİM (YABANCI DİL ÖĞRETİMİ) ANABİLİM DALI**

**İKİNCİ DİL OLARAK TÜRKÇE EDİNİMİNDE
AÇIK VE ÖRTÜK ADILLAR**

Doktora Tezi

Sevgi ÇALIŞIR ZENCİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Özgür AYDIN

Ankara-2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİL BİLİM (YABANCI DİL ÖĞRETİMİ) ANABİLİM DALI

İKİNCİ DİL OLARAK TÜRKÇE EDİNİMİNDE
AÇIK VE ÖRTÜK ADILLAR

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Özgür AYDIN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Ümit Deniz TURAN

Prof. Dr. Özgür AYDIN (Danışman)

Doç. Dr. Emine KOLAÇ

Doç. Dr. Dilek PEÇENEK

Yrd. Doç. Dr. Elif Arıca AKKÖK

.....

.....

.....

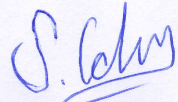
.....

.....

Tez Sınavı Tarihi: 20/11/2015

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (14.12.2015)

Sevgi ÇALIŞIR ZENCİ

Önsöz

Öncelikle gerek duruşlarıyla gerekse engin birikimleriyle hayatıma şekil veren ve bu aşamaya gelmemi sağlayan Ankara Üniversitesi DTCF Dilbilim Bölümündeki saygıdeğer hocalarıma tek tek teşekkürlerimi sunarım.

Lisans eğitimim süresince değerli fikirleriyle bana bölümümü sevdiren, doktora sürecimde de kendisiyle çalışma fırsatı bulduğum, emeğini ve desteğini esirgemeyen, çalışmalarına yön veren değerli danışmanım Prof. Dr. Özgür Aydın'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Tez İzleme Komitesinde yer alan ve görüşleriyle çalışmama destek sunan Prof. Dr. Ümit Deniz Turan'a ve Doç. Dr. Selçuk İşsever'e teşekkürlerimi sunarım.

Kendisiyle tanıştığım andan itibaren her zaman yanımda olan, desteğini esirgemeyen ve tez jürisine de katılarak beni onurlandıran değerli hocam Doç. Dr. Emine Kolaç'a çok teşekkür ederim.

Doktora programına başvurduğum andan itibaren her konuda destek veren ve tez jürisinde de yer alarak çalışmama değerli katkılarda bulunan kıymetli hocam Doç. Dr. Dilek Peçenek'e teşekkürlerimi sunarım.

Tez jürisinde yer alan Yrd. Doç. Dr. Elif Arıca Akkök'e çalışmama değer kattığı için teşekkür ederim.

Çalışmanın istatistik bölümünde yardımını benden esirgemeyen Prof. Dr. Embiya Ağaoğlu'na, Doç. Dr. Zerrin Aşan Greenacre ve Araş. Gör. Dr. Şükrü Acıtaş'a çok teşekkür ederim.

Çalışmanın çizimlerinde emeği geçen öğrencim Cansu Özgün Kayacık'a çok teşekkür ederim.

Çalışmanın uygulama bölümünde değerli zamanlarını ayıran, çalışmaya gönüllü olarak katılan katılımcılara sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarına önem veren ve başarılı olacağıma inanarak beni motive eden Anadolu Üniversitesi Türk Dili Bölümündeki değerli çalışma arkadaşlarıma tek tek teşekkür ederim.

Bana her zaman güvenen, beni takdir eden ve bugünlere getiren aileme sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca benimle gurur duyan ve beni anlayan eşime teşekkür ederim.

Doktora sürecinde dünyaya gelen ve bundan sonra bir daha çalışmayacağımı düşünen biricik kızım Zeynep'in ileride beni anlaması umuduyla...

İçindekiler

Önsöz	ii
İçindekiler	iv
Tanımlar	viii
Kısaltmalar	xi
Tablolar	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Konusu.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı	7
1.3 Araştırmanın Önemi	9
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları	10
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	18
2.1 Örtük Adıllar ve Açık Adıllar.....	18
2.1.1 Açık ve Boş Uamlar	18
2.1.2 Bağlama Kuramı	19
2.1.3 Örtük Özne Değiştirgeni.....	23
2.1.4 Adılların Bağlanmasıdaki Sınırlılıklar.....	30
2.1.4.1 Açık Adıl Kısıtlaması.....	31
2.1.4.2 Özne Karşıtı Yönelim.....	36
2.1.4.3 Türkçede Adılların Bağlanmasıdaki Sınırlılıklar	43
2.1.4.3.1 Türkçede AAK İlkesi	53
2.1.4.3.2 Türkçede ÖKY Olgusu	54
2.1.5 BÖ Yapılarında ve Yerleşmiş Tümce Yapılarında Diller Arası Adılların Bağlanmasıdaki Sınırlılıkların Görünümleri	60

2.1.5.1 I. Tür Dillerde Adılların Bağlanmasıdaki Sınırlılıklar	61
2.1.5.2 II. Tür Dillerde Adılların Bağlanmasıdaki Sınırlılıklar.....	73
2.1.5.3 III. Tür Dillerde Adılların Bağlanmasıdaki Sınırlılıklar	79
2.1.5.4 IV. Tür Dillerde Adılların Bağlanmasıdaki Sınırlılıklar	85
2.1.5.5 Özet	92
2.2 D1 Ediniminde Adıllar Üzerine Çalışmalar	93
2.2.1 D1 Ediniminde B İlkesi	93
2.2.2 D1 Ediniminde AAK	96
2.3 D2 Ediniminde Adıllar Üzerine Çalışmalar	100
2.3.1 D2 Ediniminde B İlkesi	100
2.3.2 D2 Ediniminde AAK	102
2.4 D2 Ediniminde Aktarım ve Erişim Varsayımları.....	113
2.4.1 D2 Ediniminde D1 Aktarımı.....	113
2.4.2 ED ve D2 Edinimi.....	116
2.4.2.1 D2 Ediniminde ED'ye Erişim Varsayımları	117
3. YÖNTEM.....	125
3.1 Deney 1.....	125
3.1.1 Katılımcılar	125
3.1.2 Gereç	126
3.1.3 Prosedür	130
3.1.4 Puanlama ve Veri Analizi	130
3.2 Deney 2	132
3.2.1 Katılımcılar	132
3.2.2 Gereç	133

3.2.3 Prosedür	137
3.2.4 Puanlama ve Veri Analizi	138
4. BULGULAR VE YORUM	139
4.1 [Gös, BÖ] Konumundaki Açık ve Örtük Adıllara İlişkin Bulgular	139
4.1.1 Deney 1’de Açık Adılın Yorumlanması	139
4.1.2 Deney 2’de Açık Adılın Yorumlanması	143
4.1.3 Deney 1’de Örtük Adılın Yorumlanması.....	147
4.1.4 Deney 2’de Örtük Adılın Yorumlanması.....	150
4.2 –DİK Yapılı Tümceciklerin Özne Konumundaki Açık ve Örtük Adıllara İlişkin Bulgular	153
4.2.1 Deney 1’de Açık Adılın Yorumlanması	153
4.2.2 Deney 2’de Açık Adılın Yorumlanması	157
4.2.3 Deney 1’de Örtük Adılın Yorumlanması.....	161
4.2.4 Deney 2’de Örtük Adılın Yorumlanması.....	164
4.3 Yorum.....	167
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	177
5.1 Tartışma.....	177
5.2 Sonuç	183
Kaynakça.....	189
Özet	200
Abstract	201
Ekler	202
EK-1 Katılımcının Dil Edinim Geçmişi Bilgileri	202
EK-2 BÖ Yapıları İçin Yazılı Yorumlama Testi	205

EK-3 –DIK Yapılı Tümcecikler İçin Yazılı Yorumlama Testi.....	211
EK-4 BÖ Yapıları İçin Resim Eşleme Testi	217
EK-5 –DIK Yapılı Tümcecikler İçin Resim Eşleme Testi.....	242

Tanımlar

adıl (pro): Üretici Dilbilgisinde, Türkçe gibi zengin çekim özellikli dillerde, öznesi düşürülmüş tümcelerde özne konumunda bulunduğu varsayılan, sesbilimsel içeriği olmayan adöbeği.

adıl (pronoun): İşlev olarak bir bağlam içinde belirtilmiş olan bir olguya gönderimde bulunan, sözdizimsel özellik olarak bir sözcüköbeği ile yer değiştiren, kapalı küme sözlüksel ulam türü; örn. ben, sen, birbiri, o..., kendi vb. Tümce içindeki işlevleri bakımından (i) kişi adılı (ben, sen, o), (ii) dönüşlü adıl (kendi), (iii) işteş adılı (birbiri), iv) gösterme adılı (bu, şu, o...) gibi türleri vardır.

Adıl Sakınma İlkesi (ASİ) (Avoid Pronoun Principle): Üretici Dilbilgisinde, sesbilimsel içeriği olan adıl ile sesbilimsel içeriği olmayan bir ulamın bulunmasının olası olduğu bağlamlarda, eşdizimli sesbilimsel içerikli adılın dışlandığı, sesbilimsel içeriği olmayan ulamın seçileceğini belirleyen ilke.

adıl-düşürme (pro-drop): Üretici Dilbilgisinde, Türkçe, İtalyanca gibi zengin UYUM özelliği sergileyen dillerde gözlenen, *Ben bu kitabı okudum* yerine *Bu kitabı okudum* biçiminde olduğu gibi, özne konumundaki adılın silinmesi işlemi.

adılısıl (pronominal): Adıl işlevi gören bir birim; Üretici Dilbilgisinin Bağlama Kuramına göre yönetim ulamından bağımsız olması gereken gönderimsel anlatım.

adöbeği (AÖ) (noun phrase): Tümce yapısı içinde baş ögesi ad (A) olan sözcük öbeği; işlevsel öğeleri, tümleç, niteleyiciler ve belirleyicilerdir.

bağlama (binding): Üretici Dilbilgisinde, bir adöbeğinin, bir başka adöbeğinin göstergesinin yorumlanışını belirleme durumu.

Bağlama İlkeleri (Binding Conditions, Principles of Binding): Üretici Dilbilgisinde gönderim açısından üç adöbeği türünün bağlanmasını düzenleyen üç ilke.

Bağlama Kuramı (BK) (Binding Theory): Üretici Dilbilgisinde adöbeklerinin gönderim özelliklerini düzenleyen modül. İki adöbeği arasında eşgönderim bağlantısını belirleyen bağlama ilişkisinin yapısal özelliklerini saptar.

başkasına gönderim (disjoint reference): Bir adöbeğinin, yönetim ulamında ve dışında, olası öncül olan bir adöbeğine değil, başka bir adöbeğine, genellikle söz konusu tümcenin dışındaki bir adöbeğine gönderimde bulunması. Ayrışık gönderim olarak da adlandırılmaktadır.

belirleyici (specifier): Üretici Dilbilgisinde öbeklerin Aşamalı-X yapısına göre büyükçül yansımanın en üstteki budağının çocuğu ve öbek başının tek aşamalı-X yansımada başın kardeşi konumundaki ulamları içeren üst terim. Çekim öbeklerinde belirleyici konumu, özneler tarafından doldurulur. Gösterici de denir.

boş ulam (empty category): Üretici Dilbilgisinde, dilbilgisel olarak (özellikle Yansıtma İlkesince) y-yapıda sesbilimsel gerçekleşmesi olmayan ve adöbeği konumlarını dolduran soyut öğelerden herhangi biri.

çekim öbeği (ÇÖ) (inflectional phrase): Üretici Dilbilgisinin Yönetim ve Bağlama Kuramı ve daha sonraki evreleri çerçevesinde, baş ögesi [$\pm$ zaman], [$\pm$ uyum] ve belki de kiplik özellikleri içeren Çekim'in büyükçül yansıması.

dağılım (distribution): Bir dil biriminin (sesbilim, biçimbirim, sözcük...) bulunabileceği tüm bağlam ya da ortamları anlatmak için kullanılan bir terim.

değişken (variable): Genel anlamda, herhangi bir belirginleşmiş özellikler dizisini göstermek üzere kullanılan imge.

değiştirgen (parameter): Üretici Dilbilgisinde, dillerin yapı özelliklerini belirlemede belirli bir ayırım sergiledikleri evrensel saptama.

eşgönderim (coreference): İki ya da daha çok sayıda birimin tek göndergeyi belirtmesi.

gönderimsel anlatım (G-anlatım) (referential expression): Üretici Dilbilgisinde G-anlatım, yalnızca Ali, masa, kitap vb. açık adöbekleri için kullanılır ve bunların [-göndergesel, -adılısıl] özellikleri olduğu savunulur.

nicileyici (quantifier): Dilbilgisi betimlemelerinde adlarla kullanılan, nicelik (miktar) anlatan sözcük ya da söz öbeği.

öncül (antecedent): Bir göndergesel ya da adılısıl gönderim kaynağı olan öge.

tümleyici öbeği (TÜMÖ) (complementizer phrase): Üretici Dilbilgisinde, baş ögesi TÜMleyici olan büyükçül yansıma.

yönetim ulamı (YU) (governing category): Üretici Dilbilgisinin Yönetim ve Bağlama Kuramı çerçevesinde, adöbeklerinin gönderimsel özelliklerini düzenleyen bağlama ilkelerinin tanıdığı sözdizimsel alan, yerellik.

Yönetim ve Bağlama Kuramı (YB) (Government and Binding Theory): Üretici Dilbilgisi Kuramının dilbilgisini ilkeler ve de-ğiştirgenlerden kurulu bir üst dizge olarak gören biçimi.

Kısaltmalar

3T: Üçüncü Tekil Kişi

A: Ad

AAK: Açık Adıl Kısıtlaması

AİT: Aitlik

AÖ: Ad Öbeği

ASİ: Adıl Sakınma İlkesi

B: Belirleyici

BİB: Bitmiş İşlevsel Bütünlük

BİGE: B İlkesinde Gecikme Etkisi

BÖ: Belirleyici Öbeği

Ç: Çekim

ÇÖ: Çekim Öbeği

D1: Birinci Dil

D2: İkinci Dil

DS: Down Sendromu

ED: Evrensel Dilbilgisi

eÖ: Eylem Öbeği

G-anlatım: Gönderimsel Anlatım

GÖR: Görünüş

Gös: Gösterici

k-buyuran: kurucu buyuran

KOŞ: Koşaç

MB: Mantıksal Biçim

Ö: Öbek

ö-alanı: önleme alanı

ÖKY: Özne Karşıtı Yönelim

ÖÖD: Örtük Özne Değiştirgeni

SB: Sesbilimsel Biçim

TÜM: Tümleyici

TümÖ: Tümleyici Öbeği

Ü: Üye

y-yapı: yüzey yapı

YİO: Yüksek İşlevli Otizm

YU: Yönetim Ulamı

ZÖ: Zaman Öbeği

Tablolar

Tablo 1. Ele alınan dillerdeki BÖ ve yerleşmiş tümcecik yapılarındaki adılların bağlama ilişkilerinin özeti.....	93
Tablo 2. Deney gruplarındaki katılımcıların özellikleri	126
Tablo 3. [Gös BÖ] konumundaki adıllara ilişkin uyaran türleri	127
Tablo 4. –DIK yapıllı tümceciklerin özne konumundaki adıllara ilişkin uyaran türleri.....	127
Tablo 5. [Gös, BÖ] konumunda açık ve örtük adılların bağlama özelliklerine göre katılımcıların dil türleri	131
Tablo 6. Yerleşmiş tümcelerin özne konumundaki açık ve örtük adılların bağlama özelliklerine göre katılımcıların dil türleri	131
Tablo 7. [Gös, BÖ] konumundaki açık adılın öncülüne bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları	139
Tablo 8. Orta düzey grubunun açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeler	141
Tablo 9. İleri düzey gruplarının açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri	141
Tablo 10. Orta ve ileri düzey gruplarının açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin karşılaştırılması	142
Tablo 11. [Gös, BÖ] konumundaki açık adılın öncüle bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları	144
Tablo 12. Orta düzey grubunun açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri	145

Tablo 13. İleri düzey grubunun açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri.....	145
Tablo 14. Orta ve ileri düzey gruplarının açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin karşılaştırılması	146
Tablo 15. [Gös, BÖ] konumundaki örtük adılın öncülüne bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları	148
Tablo 16. Orta düzey grubunun örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri	149
Tablo 17. İleri düzey grubunun örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri	149
Tablo 18. Orta ve ileri düzey gruplarının örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin karşılaştırılması	150
Tablo 19. [Gös, BÖ] konumundaki örtük adılın öncüle bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları	151
Tablo 20. Orta düzey grubunun örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri	152
Tablo 21. İleri düzey grubunun örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri	152
Tablo 22. Orta ve ileri düzey gruplarının örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin karşılaştırılması	153
Tablo 23. –DIK yapıları tümceciklerin özne konumundaki açık adılın öncülüne bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları	154
Tablo 24. Orta düzey grubunun açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri	155

Tablo 25. İleri düzey grubunun açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri	156
Tablo 26. Orta ve ileri düzey gruplarının açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin karşılaştırılması	156
Tablo 27. –DIK yapıllı tümceciklerin özne konumundaki açık adılın öncüle bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları	158
Tablo 28. Orta düzey grubunun açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri	159
Tablo 29. İleri düzey grubunun açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri	159
Tablo 30. Orta ve ileri düzey gruplarının açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin karşılaştırılması	160
Tablo 31. –DIK yapıllı tümceciklerde özne konumundaki örtük adılın öncüle bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları	161
Tablo 32. Orta düzey grubunun örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri	162
Tablo 33. İleri düzey grubunun örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri	163
Tablo 34. Orta ve ileri düzey gruplarının örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin karşılaştırılması	163
Tablo 35. –DIK yapıllı tümceciklerin özne konumundaki örtük adılın öncüle bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları	164
Tablo 36. Orta düzey grubunun örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri	165

Tablo 37. İleri düzey grubunun örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri	166
Tablo 38. Orta ve ileri düzey gruplarının örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin karşılaştırılması	166

1. GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada, yetişkinlerin ikinci dil (D2) olarak Türkçede [Gös, BÖ] konumundaki ve –DIK yapılarının özne konumundaki *o* adılının ve örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında bağlama özelliklerinin edinimine ilişkin yorumları değerlendirilecektir.

Yönetim ve Bağlama Kuramında (Chomsky, 1982) ad öbeği (AÖ) türleri (1)’deki ayrımlar çerçevesinde belirtilmektedir:

- (1) a. Göndergeler [+göndergesel, –adılısıl] (örneğin, *kendi, birbiri*)
- b. Adılısılar [–göndergesel, +adılısıl] (örneğin, *o, ben*)
- c. G(gönderimsel)-anlatımlar [–göndergesel, –adılısıl] (örneğin, *masa, Ali*)

(1)’deki sınıflandırma AÖ’lerin gönderimsel özelliklerini göstermektedir. (1a)’ya göre göndergeler [+göndergesel, –adılısıl] özellik taşıdıklarından gönderimleri sadece tümce içindeki bir öncüle olabilmektedir. Buna karşın, (1b)’deki gibi adılısılar [–göndergesel, +adılısıl] oldukları için tümce içine gönderimde bulunamazlar. G-anlatımlar ise, (1c)’de görüldüğü gibi, [–göndergesel, –adılısıl] oldukları için gönderimsel açıdan herhangi bir kısıtlamaya uğramazlar. Göndergeler, adılısılar ve gönderimsel anlatımlar sırasıyla Bağlama Kuramının A, B ve C ilkelerine uyarlar:

- (2) A ilkesi: Bir gönderge yönetim ulamında (YU) bağlı olmalıdır.
- B ilkesi: Bir adılısıl YU dışında bağlı olmalıdır.

C ilkesi: G-anlatım özgür olmalıdır.

A ilkesine göre, (3a)'da görüldüğü gibi, YU (tümce) içindeki öncüle (*Ali*) bağlanmaktadır. B ilkesinin tipik bir örneği olan (3b)'de ise adılın tümce içindeki bir öncüle bağlanamadığı görülmektedir. (3c)'de görüldüğü gibi, G-anlatımın YU içindeki ya da dışındaki bir öncüle bağlanma zorunluluğu bulunmamaktadır.

- (3) a. Ali_i kendini_i çok beğeniyor.
b. Ali_i onu_{*i/j} çok beğeniyor.
c. Ali_i Ayşeyi_{*i/j} çok beğeniyor.

B ilkesinin konusu olan adılsılların dillerde görünüşleri farklılaşabilmektedir. Geleneksel olarak adıl-düşüren dillerde öznelerin görünümü iki biçimdedir: açık ve örtük. Açık ve örtük adılların kullanımı edimsel ve bağlamsal etkenlere bağlıdır. Bu farklı etmenlere karşın, gerek açık adıl gerekse örtük adıl, [+adılsıl, –göndergesel] özellikleri taşımaktadır (bkz. 4).

- (4) a. Ali_i sanıyor ki [$o_{i/k}$ bir gün çok önemli bir dilbilimci olacak]
b. Ali_i sanıyor ki [$adıl_i/k$ bir gün çok önemli bir dilbilimci olacak]

(4)'te gerek açık adılın gerekse örtük adılın bağlama özellikleri birbirine benzerlik göstermektedir. Her iki durumda da adıl, çekimli tümcecik dışındaki AÖ'ye bağlanabilmektedir. Buna karşın Türkçede açık ve örtük adılın bağlama özelliklerinin farklılaştığı durumlar mevcuttur. Söz gelimi, (5a)'da Bağlamanın B ilkesi gereği,

Belirleyici Öbeğinin (BÖ) gösterici (Gös) konumundaki [Gös, BÖ] açık adıl kendisine kurucu buyuran (k-buyuran) *Ali* öncülüne bağlanamazken, (5b)'de aynı konumdaki örtük adılın bağlanabildiği görülmektedir.

- (5) a. Ali_i [*onun**_{i/k} kitabını] seviyor.
b. Ali_i [*adıl*_{i/k} kitabını] seviyor.

Benzer bir biçimde, açık ve örtük adıl, (4)'teki gibi çekimli yerleşmiş tümceciklerin tersine, -DIK yapıları tümcelerin özne konumlarında tıpkı (5)'teki [Gös, BÖ] konumundaki gibi bağlama özellikleri sergilemektedir:

- (6) a. Ali_i [*onun**_{i/k} akıllı olduğunu] söyledi.
b. Ali_i [*adıl*_{i/k} akıllı olduğunu] söyledi.

BÖ yapıları tümceler ile -DIK yapıları tümcecikler arasındaki bağlama özelliklerine ilişkin söz konusu benzerliğin nedeni, Türkçedeki -DIK yapıları tümceciklerin BÖ yapıları tümcelere benzer yapısal özellikler sergilemesinden kaynaklanmaktadır. Türkçede çekimsiz yerleşmiş tümceler adlaşmıştır ve tamlayan-iyelik yapısı sergilemektedir (Kennelly, 1993, 1996; Krause, 2001; Aygen, 2002, 2003; Kornfilt, 1984, 2001, 2006 ve diğerleri). Yerleşmiş tümcenin öznesi tamlayan durumundayken, eylemi iyelik eki taşır (Erguvanlı-Taylan, 1986).

Örtük özne dillerinde açık ve örtük adıların gönderimsel ve niceliksel öncüllere bağlanmaları arasında bir karşıtlık olduğu öne sürülmüştür (Montalbetti, 1984). Ancak Türkçede öncül niceliksel AÖ olduğunda da durumun farklılaşmadığı görülmektedir:

(7) a. Herkes_i [*onun**_{i/k} dahi olduğunu] düşünüyor

b. Herkes_i [*adıl*_{i/k} dahi olduğunu] düşünüyor

(7)'de görüldüğü gibi, yerleşmiş tümcenin öznesi konumundaki açık adıl (7a) ve örtük adıl (7b) tümce dışındaki öncüle gönderimde bulunur. (7a)'da *o* açık adılı *herkes* niceliksel AÖ'süne bağlanamaz ve *ayrışık okuma* (*disjoint reading*) sergiler. Ancak (7b)'deki *örtük adıl* hem niceliksel öncüle hem de tümce dışına bağlanabilir. Böylece *bağımlı* (*bound*) ve *ayrışık okuma* olarak belirsiz okuma gösterir.

İspanyolca

(8) a. Ioannes_i vio a su_{i/j} hermana.

Ioannes gördü onun kız kardeş

1. okuma: 'Ioannes kız kardeşini gördü.'

2. okuma: 'Ioannes onun kız kardeşini gördü.'

(Marelj, 2011: 222)

b. Juan_i cree *él*_{i/j} / *adıl*_{i/j} es inteligente

Juan inanıyor o / *adıl* olmak zeki

1. okuma: 'Juan zeki olduğuna inanıyor.'

2. okuma: 'Juan onun zeki olduğuna inanıyor.'

(Montalbetti, 1984: 85)

İngilizce

(9) a. Brian_i loves his_{i/j} wife

Brian seviyor onun eş(kadın)

1. okuma: ‘Brian karısını seviyor.’

2. okuma: ‘Brian onun karısını seviyor.’

b. Brian_i thinks that he_{i/j} is talent

Brian düşünüyor TÜM o ol- yetenekli

1. okuma: ‘Brian yetenekli olduğunu düşünüyor.’

2. okuma: ‘Brian onun yetenekli olduğunu düşünüyor.’

(Montalbetti, 1984: 85)

İspanyolcada yerleşmiş tümcelerın özne konumlarında açık ya da örtük adıl yer alabilir (bkz. 8b), ancak [Gös, BÖ] konumunda örtük adıl yer alamaz (bkz. 8a), bu tür tümcelerde özne her zaman açık olmalıdır (Montalbetti, 1984). Her iki tümce yapısında da açık adıl gönderimsel öncüle bağlanır. İngilizcede BÖ yapılarında ve yerleşmiş tümcecik yapılarında adıl her zaman açıktır, bu yüzden gönderimsel öncüle bağlanır (bkz. 9).

Çince ve İngilizce gibi dillerde BÖ (bkz. 10a ve 11a) ve yerleşmiş tümceciklerde (bkz. 10b ve 11b), öncül niceliksel olduğunda da benzer bir biçimde açık adıl öncüle bağlanır:

(10) a. Shei_i kanjian-le tai_{i/j} muqin?

Kim Gör-GÖR o anne

1. okuma: ‘Kim annesini gördü?’

2. okuma: ‘Kim onun annesini gördü.’

(Higginbotham, 1980: 695)

b. Meigeren_i dou shou ta_{i/j} mingtian yao lai

Herkes hepsi söyle o yarın iste gel

1. okuma: 'Herkes yarın gelmek istediğini söyledi.'

2. okuma: 'Herkes onun yarın gelmek istediğini söyledi.'

(Zhao, 2012: 175)

(11) a. Everyone_i loves his_{i/j} mother

Herkes seviyor onun anne

1. okuma: 'Herkes annesini seviyor'

2. okuma: 'Herkes onun annesini seviyor'

(Marelj, 2011: 205)

b. Many students_i believe that they_{i/j} are intelligent

Pek çok öğrenciler inanıyor TÜM onlar YAR.EYLEM zeki

1. okuma: 'Pek çok öğrenci zeki olduklarına inanıyorlar.'

2. okuma: 'Pek çok öğrenci onların zeki olduklarına inanıyorlar.'

İspanyolca, Çince ve İngilizce gibi dillerde adılların bağlama özelliklerinin tümce, adıl ve öncül türüne göre Türkçeden farklılaştığı görülmektedir. Buna göre bu çalışmada, diller bağlama özelliklerine göre dört türde sınıflandırılmıştır: I. türde Türkçe benzeri diller; II. türde İngilizce benzeri diller; III. türde Japonca benzeri diller; IV. türde Çince benzeri diller yer almaktadır. Ancak tümce türlerine göre adıl bağlama özellikleri değişmektedir. Söz gelimi İspanyolcada [Gös, BÖ] konumunda açık adıl

kullanma zorunluluğundan dolayı BÖ yapılarında II. tür dil grubunda yer alırken, yerleşmiş tümce türlerinde böyle bir kısıtlama olmadığı için, bu tür tümce yapılarında III. tür dil grubunda yer almaktadır.¹

Yukarıda kısaca değindiğimiz diller arası farklılaşmalar göz önüne alınarak bağlama özelliklerinin birinci dil (D1) ile D2 arasında benzerlik ya da farklılık göstermesinin D2 Türkçe edinimine etkisinin sorgulanacağı bu çalışmada, D2 ediniminin başlangıç durumunun tamamen D1 dilbilgisi tarafından belirlendiğini, D1’de örneği bulunmayan Evrensel Dilbilgisi (ED) özelliklerinin hâlâ ulaşılabilir olduğunu varsayan Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımı (Full Transfer / Full Access), (Schwartz ve Sprouse 1994, 1996) çerçevesinde sınanacaktır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, D2 olarak Türkçe edinenlerin açık ve örtük adılların öncül değiştirgenine ilişkin yorumlarını değerlendirerek, D2 ediniminde ortaya atılan Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımını sınamayı amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda da aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranacaktır:

1. Adılın [Gös, BÖ] konumunda, potansiyel öncülün de tümcenin özne konumunda bulunduğu durumlarda, Türkçe D2 konuşucularının D1’lerine ilişkin bağlama ilişkileri Türkçe D2 dilbilgisine aktarılmakta mıdır?
 - 1a. Adılın açık ya da örtük olmasının D1 bağlama özelliklerinin Türkçe D2 dilbilgisine aktarımıyla bir bağlantısı bulunmakta mıdır?

¹ Bu çalışmada bağlama özelliklerine ilişkin sınıflandırma dil adları temel alınarak adlandırılmamış, bunun yerine I. tür, II. tür, III. tür ve IV. tür biçiminde adlandırmalar tercih edilmiştir.

- 1b. Potansiyel öncülün niceliksel ya da gönderimsel olmasının D1 bağlama özelliklerinin Türkçe D2 dilbilgisine aktarılması durumuyla bir bağlantısı bulunmakta mıdır?
- 1c. Türkçe D2'ye ilişkin yetkinliğin bağlama özelliklerine ilişkin başarıma bir etkisi bulunmakta mıdır?
2. Adılın –DIK yapıları tümcecığın özne konumunda, potansiyel öncülün de ana tümcenin özne konumunda bulunduğu durumlarda, Türkçe D2 konuşucularının D1'lerine ilişkin bağlama ilişkileri Türkçe D2 dilbilgisine aktarılmakta mıdır?
 - 2a. Adılın açık ya da örtük olmasının D1 bağlama özelliklerinin Türkçe D2 dilbilgisine aktarılması durumuyla bir bağlantısı bulunmakta mıdır?
 - 2b. Potansiyel öncülün niceliksel ya da gönderimsel olmasının D1 bağlama özelliklerinin Türkçe D2 dilbilgisine aktarılması durumuyla bir bağlantısı bulunmakta mıdır?
 - 2c. Türkçe D2'ye ilişkin yetkinliğin bağlama özelliklerine ilişkin başarıma bir etkisi bulunmakta mıdır?

Yukarıdaki araştırma sorularına paralel olarak tezin iki varsayımı bulunmaktadır:

Birinci varsayım: Adılların öncüllerine bağlama ilişkilerinde D1'e ilişkin bağlama özellikleri Türkçe D2 dilbilgisine aktarılmaktadır.

Birinci varsayım çerçevesinde, katılımcıların D1'lerindeki bağlama özelliklerini D2 Türkçeye aktaracakları öngörülmektedir. Buna göre, bağlama özellikleri Türkçe ile aynı olan dillerin konuşucularının D1'lerindeki bağlama özelliklerini Türkçe D2 dilbilgisine aktarmaları, bu nedenle de bu dillerin konuşucularının kontrol grubu ile benzer başarımlar göstermeleri beklenmektedir. Buna karşın, D1 bağlama özelliklerinin Türkçe ile örtüşmediği durumlarda, konuşucuların başarımlarının düşeceği, adılların

bağlanmasına ilişkin güçlüklerle karşılaşacakları beklenmektedir. Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımına göre, D2 ediniminin başlangıç durumu, tümüyle D1 dilbilgisi tarafından belirlenir. Bu model, edinicinin D1’inde olmayan ilkelerin veya D1 ve D2’de farklı biçimde ayarlanmış değiştirgenlerin, D2’nin başlangıç durumunda bulunmayacağını öngörmektedir. Çalışmanın birinci varsayımının, Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımının Tam Aktarım kısmına kanıt sunması beklenmektedir.

İkinci varsayım: Adılların öncüllerine bağlama ilişkilerinde D2’deki yetkinlik rol oynamaktadır.

Bu varsayım çerçevesinde, ileri düzeydeki katılımcıların D1’lerinde Türkçe ile örtüşmeyen durumların olmasına rağmen, Türkçe D2’de adılların öncüllerine bağlanmasına ilişkin başarımları, orta düzeydeki katılımcılara göre daha yüksek olması beklenmektedir. Tam Erişim Varsayımına göre, D1’de örneği bulunmayan ED özelliklerinin, D2 dilbilgisi sınırlılığında hâlâ ulaşılabilir olduğu yani gelişim sırasında sonraki dilbilgisinin yeniden yapılandığı varsayılmaktadır. Araştırmanın ikinci varsayımının da Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımının Tam Erişim kısmına kanıt sunması beklenmektedir.

1.3 Araştırmanın Önemi

Alanyazında, D2 ediniminde açık ve örtük adılların bağlama özelliklerinin yorumlanması konusunda İspanyolca (Pérez-Leroux ve Glass, 1999; Lozano, 2002; Rothman ve Iverson, 2007; Rothman 2009), Japonca (Kanno, 1997, 1998; Marsden, 1998), Çince (Zhao, 2012), Korece (Song, 2011) ve Türkçe (Gürel, 2002) üzerine çalışmalar bulunmaktadır.

Açık Adıl Kısıtlaması (AAK) (Overt Pronoun Constraint (OPC)) üzerine yapılan D2 edinim çalışmalarının tamamı, D1’i İngilizce olan konuşucular üzerinedir. Türkçe üzerine yapılmış olan Gürel’in (2002) çalışmasında ise AAK’nin evrenselliği sorgulanarak D1’i İngilizce olan yetişkinlerin Türkçede açık ve örtük adıları edinimi incelenmiştir. Bu çalışmanın alanyazındaki diğer çalışmalardan farklı yönü, D1’i sadece İngilizce olan yetişkinlerin değil, aynı zamanda D1’i Rusça, İspanyolca, Korece, Sırpça, Hintçe gibi açık ve örtük adıları farklı bağlama özelliklerine sahip olan yetişkinlerin D2 olarak Türkçeyi edinimlerinin ele alınıyor olmasıdır. Diğer taraftan bu çalışmada D2 yetkinliği bakımından orta ve ileri olmak üzere iki düzey çalışmaya dahil edilmiş, böylece D2 yetkinliğinin bağlama ilişkilerinin yorumlanmasına etkisi de incelenmiştir.

1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın deney tümceleri, BÖ tümcelerinden ve –DIK yapılı tümceciklerden oluşmaktadır. Türkçede BÖ tümce yapıları ile –DIK yapılı tümceciklerin yapılarının adıl bağlama ilişkileri açısından aynı yapısal özellikleri sergilediği öne sürülmektedir (Kennelly, 1993, 1996; Krause, 2001; Aygen, 2002, 2003; Kornfilt, 1984, 2001, 2006 ve diğerleri). Bu çalışmada D2 Türkçe edinim açısından da durumun aynı olup olmadığı test edilecektir.

Aynı zamanda çekimli tümcelerde açık ve örtük adılın gönderimsel özellikleri farklı dağılımlar sergilemediği için çekimsiz yerleşmiş tümceler seçilmiştir. Çalışmada çekimsiz yerleşmiş tümceler de sınırlandırılmış, deney tümceleri, -DIK yapılı tümceciklerden oluşturulmuştur. Kornfilt (1984), Türkçede –DIK ile adlaştırılan tümceciklerin *olgusal adcılar* (*factive nominals*), -mA ile adlaştırılan tümceciklerin

de *kılışsal adcılar* (*action nominals*) olduklarını belirtmektedir. Olgusal ve kılışsal adcılar birbirinden farklılaşmaktadır. Kornfilt (1984)'e göre, kılışsal adcılar bağlama gibi dilbilgisel işlemler için daha açık alanlardır.

(12) a. *(Biz)_i [birbirimizin_i toplantıya geleceğini] biliyorduk.

b. ?(Biz)_i [birbirimizin_i toplantıya gelmesini] istiyorduk.

(Kornfilt, 1984: 116, 117)

Kornfilt (1984)'ün belirttiği diğer bir farklılık, olgusal adcıların zaman gönderimi açısından ana tümceden bağımsız olabilmesi, kılışsal adcıların ise ana tümcenin zamanına bağlı olmasıdır. Kornfilt (1984), bu iki adıl yapının, *ne*-ifadelerinin yer almasına bağlı olarak da farklılık sergilediğini belirtmektedir. *Ne*-sorularının açısı bu iddiayı kanıtlamak için kullanılmaktadır. *Ne*-ifadeleri, adlaşmış tümceciklerin herhangi bir türünde geniş açı alabilir:

(13) a. [Partiye kimin geldiğini] sordun?

b. [Partiye kimin gelmesini] istiyorsun?

(Kornfilt, 1984: 141)

Öte yandan, Kornfilt (1984)'in incelemesi üzerine *ne*-ifadeleri, sadece –DIK yapılı tümceciklerde dar açı alabilir:

(14) a. [Partiye kimin geldiğini] sordum.

b. *[Partiye kimin gelmesini] istiyorum.

(Kornfilt, 1984: 141, 142)

Kornfilt (1984), -DIK ve -mA tümceciklerinin farklılıklar sergilediğini bunun da her iki tümceciğin tümleyici (Tüm) konumlarıyla ilgili olduğunu belirtmiştir. -mA tümceciğinin Tüm konumu, *ne*-yöneticisinin yer alamamasından ve zamandan yoksun olmasından dolayı [-Yönetici]'dir. Bu sebeple, bağlama için açık alanlar (transparent domains)'dır. Ancak, -DIK tümceciklerinin T konumu [+Yönetici]'dir. Böylece *ne*- ve zaman gibi yöneticileri bulundurabilmektedir ve bağlama için kapalı alanlar (opaque domains)'dır.

Türkçede nesne konumunda yer alan açık ve örtük adılların bağlama özellikleri farklılaşmazken, özne konumunda yer alan açık ve örtük adılların bağlama özellikleri farklılaşmaktadır. Bu sebeple, çalışmanın deney tümceleri, BÖ ve -DIK yapılarının özne konumunda yer alan *örtük adıl* ve onun açık parçası olan *o* adılından oluşturulmuştur.

Açık ve örtük adıl ana tümcenin (15) ve -DIK tümceciğinin (16) doğrudan nesnesi konumundadır:

- (15) a. Ali_i *onu**_{i/k} seviyor.
b. Ali_i *adıl**_{i/k} seviyor.

- (16) a. Ali_i [Ayşe'nin_k *onu**_{i/k/m} sevdiği]ni söyledi.
b. Ali_i [Ayşe'nin_k *adıl**_{i/k/m} sevdiği]ni söyledi.

Örneklerdeki hem açık hem de örtük adıl Bağlama Kuramının B ilkesine uygun davranmaktadır.

Aşağıdaki örnekler -mA yapıları tümceciklerin dolaylı nesne konumundaki örtük ve açık adılın dağılımını gösterir:

- (17) a. Ali_i [Ayşe'nin_k ona_{i/*k/m} bakmasını] istemiyor.
b. Ali_i [Ayşe'nin_k adil_{i/*k/m} bakmasını] istemiyor.

Doğrudan nesne konumundakilere benzer bir biçimde dolaylı nesne olarak açık ve örtük adılın dağılımı farklılaşmamaktadır.

- (18) a. Ali_i [onun_{*i/k} kitabını] seviyor.
b. Ali_i [adil_{i/k} kitabını] seviyor.

- (19) a. Ali_i [onun_{*i/k} akıllı olduğunu] söyledi.
b. Ali_i [adil_{i/k} akıllı olduğunu] söyledi.

Örneklerde görüldüğü gibi [Gös, BÖ] konumunda ve –DIK yapıları tümceciklerin özne konumunda kullanıldığında açık ve örtük adıların dağılımı farklılaşmaktadır. Ancak ana tümcenin veya yerleşmiş tümcenin nesnesi konumunda olduğunda aynı dağılımı göstermektedirler.

Hem BÖ yapılarında hem de –DIK yapıları tümceciklerde adılın ayrışık okumasını (tümce dışına veya başkasına gönderim) test edilebilirliğini sağladığı için onun adılı seçilmiştir.

- (20) a. O_i onun_{*i/j} odasını temizledi.

b. O_i onun*_{i/j} arabayı yıkadığını söyledi.

BÖ yapılarında diğer adıyla başkasına gönderim mümkün değildir:

- (21) a. Ben_i (benim)_{i/*j} odamı temizledim.
b. Sen_i (senin)_{i/*j} odanı temizledin.
c. Biz_i (bizim)_{i/*j} odamızı temizledik.
d. Siz_i (sizin)_{i/*j} odanızı temizlediniz.

Benzer biçimde –DIK yapıları tümceciklerde diğer adıyla başkasına gönderim mümkün değildir:

- (22) a. Ben_i (benim)_{i/*j} arabayı yıkadığımı söyledim.
b. Sen_i (senin)_{i/*j} arabayı yıkadığımı söyledin.
c. Biz_i (bizim)_{i/*j} arabayı yıkadığımızı söyledik.
d. Siz_i (sizin)_{i/*j} arabayı yıkadığınızı söylediniz.

Onlar adının tıpkı *onun* adıyla başkasına gönderimi mümkündür:

- (23) a. Onlar_i onların*_{i/j} odasını / odalarını temizledi(ler).
b. Onlar_i onların*_{i/j} arabayı yıkadığını / yıkadıklarını söyledi(ler).

Kornfilt (1991)'e göre, yerleşmiş tümcedeki uyum zayıfsa, örtük adılın kullanılması tümceyi dilbilgisi dışı yapar. Ancak uyum güçlüyse, örtük adıl kullanılabilir.

- (24) a. Askerler_i [*adıl_{i/j} / onların*_{i/j} öleceklerine*] inanıyorlar.
b. Askerler_i [*adıl*_{i/j}(3Ç) / onların*_{i/j} öleceğine*] inanıyorlar.

(Kornfilt, 1991: 68-69)

(24a)'da yerleşmiş tümce üçüncü çoğul kişi ekiyle açık olarak çekimlendiği için güçlü-uyum özelliğine sahiptir. (24b)'te ise, üçüncü çoğul kişi uyumu açık olarak işaretlenmemiştir. Böylece yerleşmiş tümce zayıf-uyum özelliğine sahiptir.

Montalbetti (1984: 84), incelediği İspanyolca tümcelerde farklı niceleyici öncüllere de yer vermiştir ve AAK'nin bu farklı niceleyici türleriyle de geçerli olduğunu belirtmiştir. Türkçede BÖ yapılarının ve –DIK yapıları tümceciklerin özne konumunda yer alan *o* adılının ana tümcenin öznesine bağlanmamasında niceleyici öncül türünün etkisi yoktur.

- (25) a. (Hiç) kimse/Hiçbiri_i onun*_{i/j} / *adıl_{i/j} akıllı olduğunu düşünmüyor*.
b. Herkes/Hepsi/Pek çoğu/Kimileri/Bazıları onun*_{i/j} / *adıl_{i/j} akıllı olduğunu düşünüyor*.
c. Bütün/Bazı/Kimi öğrenciler/Her/Kimi/Pek çok/Birkaç/Birçok öğrenci onun*_{i/j} / *adıl_{i/j} akıllı olduğunu düşünüyor*.

Benzer bir şekilde açık veya örtük adılın gönderimsel öncülüne bağlanma özellikleri gönderimsel öncül türüyle ilişkili değildir.

- (26) a. Çocuk_i onun*_{i/j} / *adıl*_{i/j} kitabını okudu.
b. Ali_i onun*_{i/j} / *adıl*_{i/j} kitabını okudu.

Yukarıdaki tümcelerde *çocuk* ve *Ali* AÖ'leri [+belirli] okuma almaktadır. Göksel ve Kerslake (2005)'te de belirlilik sözdizimsel ilişkiler açısından açıklanmıştır. Buna göre, sözcük dizilişi AÖ'nün belirlilik değerini değiştirmektedir:

- (27) a. Arka sıralarda öğrenciler oturacak.
b. Öğrenciler arka sıralarda oturacak.

(Göksel ve Kerslake, 2005: 384)

Bu örneklerde yer alan *öğrenciler* AÖ'sü eylemin hemen önünde yer aldığında tür okumasını, tümce başı konumda ise [+belirli] okumayı almaktadır.

- (28) a. Arka sıra(lar)da Ali oturacak.
b. Ali arka sıra(lar)da oturacak.

(28)'deki örneklerde yer alan *Ali* AÖ'sü hem eylem önü konumunda hem de tümce başı konumunda [+belirli] okumayı almaktadır.

Emeksiz (2003) bazı yapıların her zaman [+belirli] nitelikte olduğunu belirtmiştir:

- (29) a) Özel adlar (*Ali, İstanbul* vb.)
b) Kişi adları (*ben, sen, o, bizi, onları* vb.)
c) İyelik adları (*benim, senin, sizin* vb.)
d) Gösterimseller (*bu, şu, o*)
e) Evrensel niceleyici ile birlikte kullanılan AÖ'ler (*her, hepsi, bütün, herkes*)

(Emeksiz, 2003: 133)

Aynı zamanda çalışmada öncül çeşitlenmesi artıkça kullanılan birim sayısı artacak ve kontrolü tutmak sıkıntı yaratacaktır. Bu yüzden çalışmanın deney tümcelerinde gönderimsel öncül olarak *kişi adı*; niceliksel öncül olarak da *herkes* seçilmiştir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Örtük Adıllar ve Açık Adıllar

2.1.1 Açık ve Boş Ulamlar

Boş ulamlar, sözdizimsel olarak gözlenebilir fakat sesbilimsel olarak örtük öğeler olarak tanımlanırlar. Boş öge, sözcüksel bir öge içermese bile vardır. Boş ulamın varlığı *Genişletilmiş Yansıma İlkesi* ile ortaya konmuştur (Chomsky 1982). Bu ilkeye göre, tümcenin özne konumu açık veya örtük biçimde doldurulmalıdır. Yönetim ve Bağlama Kuramı çerçevesinde AÖ türlerinin açık ve boş ulamlar belirtilmektedir:

(30) AÖ türleri

	<i>Açık ulamlar</i>	<i>Boş ulamlar</i>
a. [+gönderge, –adılsıl]	gönderge	AÖ izi
b. [–gönderge, +adılsıl]	adılsıl	<i>adıl</i>
c. [–gönderge, –adılsıl]	G-anlatım	<i>ne izi</i>

(30)'daki sınıflandırma AÖ'lerin gönderimsel özelliklerini göstermektedir. (30a)'ya göre göndergeler [+gönderge –adılsıl] özellik taşıdıklarından gönderimleri sadece tümce içine gerçekleşebilen göndergelerdir. Söz gelimi, Türkçede *kendi* dönüşlülük adılı bu tür bir AÖ'dür. Buna karşın (30b)'de adılsıl [–gönderge +adılsıl] olduğu için tümce içine gönderimde bulunamaz. Söz gelimi, Türkçede *o*, *ben* gibi açık adıllar bu tür AÖ'lerdir. (30c)'deki, G-anlatımlar ise, [–gönderge –adılsıl] oldukları için gönderimsel açıdan herhangi bir kısıtlamaya uğramazlar. Türkçede *Ali*, *çiçek* gibi sözcükler gönderimsel anlatımlara örnek olarak verilebilir.

(30a ve c)'de [-adılıslı] özellikli boş ulamlar üye (Ü) ve Ü'-taşımayla oluşturulan izlerdir. (30b)'de [+adılıslı] özelliğe sahip olan boş ulam, açık bir AÖ'nün bulunduğu adılıslıdır. *Adıl* sadece çekimsiz tümceciklerde değil, çekimli tümcelerde de görülmektedir ve parametrik bir özellik gösterir.

2.1.2 Bağlama Kuramı

Bağlama Kuramı, Chomsky'nin (1981) Yönetim ve Bağlama daha sonra İlkeler ve Değiştirgenler Kuramını ortaya atmasıyla birlikte dönüşlülük ve artgönderim çalışmalarında sıkça çalışılan bir kuram haline gelmiştir. AÖ'lerin yorumlanmasında gönderimi dilbilgisine sokan bu alt kuram, AÖ'lerin gönderimle ilgili anlambilimsel özelliklerini sözdizimsel sunuluştaki çözümlemektir. AÖ'lerin göndergesel ilişkileri, birbirlerinden farklı bazı özellikler içermektedir:

(31) Onlar_i birbirlerini_i eleştirdi.

(32) Çocuklar_i [onların_j birbirlerini_{*i/j} sevdiklerini] söyledi.

(31)'de *birbirleri* işteşlik adılı, *onlar* öncülüyle eşgönderimlidir. (32) bağlama ilişkilerindeki yerelliği göstermektedir. Göndergeler, belirli bir sözdizimsel alan içinde bağlanmak zorundadır. Türkçede *birbirleri* işteşlik adılı içinde bulunduğu tümcecğin öznesine bağlanmaktadır. Yerleşmiş tümcecğin öznesinin aksine, ana tümcenin öznesine bağlanamaz, çünkü (32)'de *çocuklar* öncülü, göndergenin bağlı olması gereken yerel alanın dışındadır ve tümce dilbilgisi dışıdır.

Adılısıllar, farklı bağlama koşullarına sahiptir. Göndergelerin aksine, adılısıllar yerel alan içindeki öncüle bağlanamazlar. (33a)'da *onu* adılıslı yerel alanı içindeki

Ahmet öncülü ile eşgönderimli değildir, fakat söylemdeki herhangi bir ögeye gönderimde bulunabilir. (33a) ve (b) karşılaştırıldığında (a)'da adılsıl sadece yerel olmayan öncülle eşgönderimlidir. (b)'de tümce sınırlılığı *onu* adılsılı ve öncülü *Ahmet* arasına girmektedir.

- (33) a. Ahmet_i onu_{*i/j} eleştirdi.
b. Ahmet_i Ali'nin_j onu_{i/*j/k} eleştirdiğini söyledi.

Göndergeler ve adılsıllar ile ilgili bu incelemeler Bağlama Kuramının (Chomsky, 1981; 1982; 1986) A ve B ilkeleriyle açıklanmaktadır (Burada G-anlatımlarla ilgili olan C ilkesine değinilmeyecektir):

- (34) A ilkesi: Bir gönderge yönetim ulamında (YU) bağlı olmalıdır.
B ilkesi: Bir adılsıl YU dışında bağlı olmalıdır.

Chomsky (1981, 1982)'deki biçimlendirmeye göre, bağlama Ü-bağlamadır:

- (35) a) α ve β eşdizinliyse, β α 'ya k-buyuruyorsa ve β üye konumundaysa α , β tarafından bağlanmıştır.
b) α bağlanmamışsa α bağımsız üyedir.

YU şöyle açıklanmaktadır:

- (36) YU, α 'yı, α 'nın yöneticisini ve α 'nın bağlama koşulunu içeren alandır (Chomsky, 1986; Chomsky ve Lasnik, 1993/1995).

Chomsky (1986), Chomsky ve Lasnik (1993/1995) tarafından ileri sürülen YU açıklaması, Türkçe –DIK yapılı tümceciklerde ve çekimli tümcelerde dolaylı nesne konumundaki gönderge ve adılsıllar üzerinde örneklendirilmiştir:

- (37) a. Ali_i [Ayşe'nin_j ona_{i/*j} taptığını] sanıyor.
b. Ali_i [Ayşe'nin_j kendine_{i/j} taptığını] sanıyor.

- (38) a. Ali_i [Ayşe_j ona_{i/*j} taptı] sanıyor.
b. Ali_i [Ayşe_j kendine_{i/?j} taptı] sanıyor.

(37 ve 38)'de gönderge veya adılsıllar için YU, yerleşmiş tümceciktir. (37a ve 38a)'da açık adılsıl, sadece YU dışında bağlanabilmektedir. (37) ve (38)'teki örneklerde görüldüğü gibi, gönderge YU içinde ve dışında bağlanabilir. Bu durum, Türkçede *kendi* göndergesinin Bağlama ilkeleri bakımından “sorunlu” özellikler sergilediğini göstermektedir. *Kendi* göndergesi Bağlamanın A ilkesinin tersine YU dışında da bağlanabilmektedir. Diğer yandan çekimli tümcelerde (bkz. 38b), tümcecik dışına bağlanması sorunlu gibidir. Bu görünüm Türkçede –DIK yapılı tümceciklerin YU oluşturmadığı, çekimli tümceciklerin YU oluşturduğu izlenimini vermektedir.

Aşağıda [Gös, BÖ] konumlarındaki (bkz. 39) ve –DIK yapılı tümceciklerin özne konumlarındaki gönderge ve adılsıllar örneklendirilmiştir (bkz. 40):

- (39) a. Ali_i [onun_{i/*j} kitabını] okudu.
b. Ali_i [kendini_{i/*j} kitabını] okudu.

c. Ali_i [*adıl_{i/j}* kitabını] okudu.

(40) a. Ali_i [onun*_{i/j} okuduğunu] düşünüyor.

b. Ali_i [kendinin_{i/*j} okuduğunu] düşünüyor.

c. Ali_i [*adıl_{i/j}* okuduğunu] düşünüyor.

[Gös, BÖ] konumlarında ve –DIK yapılı tümceciklerin özne konumunda yer alan gönderge ve adılsıllar bağlama ilişkileri bakımından benzer özellik gösterirler. (39 ve 40)’ta gönderge ve adılsıllar için YU ana tümcedir. (39a ve 40a)’da açık adılsıl, YU dışında bağlanır. Örtük adıl ve gönderge tümcecik ya da BÖ içinde ya da dışında bağlanabilir.

Aşağıda, Türkçe *Kuraldışı Durum İşaretleme* (Exceptional Case Marking) yapılarında özne konumundaki gönderge ve adılsıllar örneklendirilmiştir:

(41) a. Ali_i [o*_{i/j} kazandı] sanıyor.

b. Ali_i [kendini_{i/*j} kazandı] sanıyor.

c. Ali_i [*adıl_{i/j}* kazandı] sanıyor.

(41)’de *san-* ana eylemi, özneyi yönetir, bu yüzden de YU ana tümcedir. (41a)’da adılsıl ana tümcenin öznesine bağlanmaz, B ilkesine uygun bir biçimde YU dışında bağlıdır. (41b)’de gönderge, A ilkesine uygun bir biçimde YU içinde bağlıdır. (41c)’de örtük adıl, YU içinde ve dışında bağlanabilir.

2.1.3 Örtük Özne Değiştirgeni

Örtük Özne Değiştirgenine (ÖÖD) göre (Biberauer, Holmberg, Roberts ve Sheehan, 2010; Chomsky, 1981; Jaeggli, 1982; Rizzi, 1982), diller özne konumundaki adılarının sessel olarak ifade edilmelerine göre farklılaşmaktadır. ÖÖD’ye göre diller, hem örtük hem de açık adılın kullanıldığı İspanyolca, Lehçe gibi adıl-düşüren diller, özne adılının her zaman sessel olarak ifade edildiği İngilizce gibi sadece açık adıların üretildiği adıl-düşürmeyen diller olmak üzere iki gruba ayrılır. Dillerin adılı düşürüp düşürmemesi ED değişkeni olarak belirtilmiştir. Geleneksel olarak İngilizce, Almanca ve Fransızca gibi diller adıl-düşürmeyen diller olarak sınıflandırılırken; İtalyanca, İspanyolca, Çince ve Japonca gibi diller adıl düşüren diller olarak sınıflandırılmaktadır.

Jaeggli (1982) İspanyolcada açık uyum olduğu için öznenin düşürülebildiğini belirtir. Bu sebepten dolayı (43)’deki gibi tümceler İspanyolcada dilbilgiseldir:

(42) Ella/Mi amiga preparó la cena
O/Benim arkadaşım hazırladı-3T akşam yemeği
‘O/Benim arkadaşım akşam yemeğini hazırladı.’

(43) *adıl* preparó la cena
adıl hazırladı-3T akşam yemeği
‘Akşam yemeğini hazırladı.’

Toribio (2000)’e göre, İspanyolca güçlü adıl özelliğe sahiptir, fakat bu durum, örtük özneleri yetkilendirmek için yeterli değildir. Zamandaki güçlü özellikler de

gereklidir. Açık adılar yeni ve karşıtsal bilgiyi sağlamak için kullanılırken, örtük özneler söylemdeki devamlılığı belirtmek ve eski bilgiyi sağlamak için kullanılır. Zagona (2002), açık özne adılarının her zaman vurgulu durumlarda ve karşıtsal odak bağlamlarında görüldüğünü belirtir. Ancak tümcenin öznesi gönderimsiz (non-referring) olduğunda özne adıları örtük olmalıdır. (44)’te görüldüğü üzere, dolgu adılı (pleonastic pronoun) *it* ve hava durumu eylemlerinin öznesi her zaman örtüktür:

(44) (*Ello) es obvio que (*ello) llovió.

(o) YAR.EYLEM açık TÛM (o) yağdı

‘Yağmurun yağdığı açık’

(Zagona, 2002: 25)

Örtük ve açık öznelerin kullanımı tamamen seçimlik değildir. Eğer söylem içinde gönderimde değişiklik yoksa açık adılın kullanımı uygun olmayacaktır:

(45) Juan no salió con sus amigos anoche.

Juan OLZ git- ile onun arkadaşlar geçen gece

*Juan/?él/*adıl* tenía mucha tarea

*Juan/O/*adıl* vardı çok ödev

‘Juan geçen gece arkadaşlarıyla gitmedi. Juan’ın/Onun / *Adıl* çok ödevi vardı.’

(Zagona, 2002: 25)

Gönderimde değişiklik olduğunda, örtük öznenin kullanımı kabul edilemez:

(46) Hoy no salgo con mis amigos. Juan/él/**adil* no estará contento
Bugün OLZ git- ile benim arkadaşlar Juan/o/**adıl* OLZ ol- mutlu
‘Bugün arkadaşlarımla gitmiyorum. Juan/O/*Adıl* mutlu olmayacak.’

(Zagona, 2002: 25)

Montrul (2004), yeni bir bilgi sunuluyorsa, açık öznenin zorunlu olduğunu belirtir.

Soruya yanıt verildiğinde açık özne kullanılmalıdır (47b):

(47) a. ¿Quién llegó?

Kim geldi?

‘Kim geldi?’

b. El/Juan/**adil* llegó.

O/Juan/**adıl* geldi.

‘O/Juan geldi.’

Vurgu ya da konu olarak kullanıldığında, açık adıl tümcenin öznesine gönderimde bulunabilir:

(48) La madre_i dijo que ella/ELLA_i preparó la cena.

anne dedi TÜM o/O hazırladı akşam yemeği

‘Anne akşam yemeğini hazırladığını söyledi.’

Rothman ve Iverson (2007), ilk olarak Rizzi (1982) ve Jaeggli (1982) tarafından ileri sürülen ÖÖD'ye, AAK ilkesini eklemiştir:

- (49) a. Zamanlı tümcelerde açık özne adılının örtük özne adılıyla eşdizlilikliği
b. Dolgu öznelerinin (expletive subjects) örtük olma zorunluluğu
c. Özgür özne-eylem yer değiştirimi
d. Tümleyici-izi (that-trace) etkisinin olmaması
e. AAK kanıtı

Yukarıdaki ÖÖD koşulları, sırasıyla İspanyolcada örneklendirilmiştir.

Çekimli tümcelerde açık özne adılı düşebilir:

- (50) a. Yo hablo francés.
Ben konuşuyor.1T Fransızca
'Ben Fransızca konuşuyorum.'

- b. *adıl* hablo francés.
adıl konuşuyor.1T Fransızca
'Fransızca konuşuyorum.'

Havayla ilgili durumu bildirirmede açık adıl kullanılmaz, örtük adıl kullanımı zorunludur:

(51) a. *adil* hace mucho viento
 var çok rüzgâr
 ‘Çok rüzgâr var.’

b. *Ello hace mucho viento
 O var çok rüzgâr
 ‘*O çok rüzgâr var.’

Özne-eylem yer değiştirimi mümkündür:

(52) a. Ellas se fueron
 Onlar kendileri gitti
 ‘Onlar gitti’

b. Se fueron ellas
 Kendileri gitti onlar
 ‘Gitti onlar’

TÜM tümceden çıkarıldığında tümce dilbilgisi dışı olur:

(53) a. ¿Quién cree que no sabe bailar?
 Kim inanıyor-2T TÜM OLZ bil- dans et-
 ‘Kimin dans etmeyi bilmediğine inanıyorsun?’

b. *¿Quién cree ____ no sabe bailar?

*Kim inanıyor-2T ____ OLZ bil- dans et-

‘*‘Kimin dans etmeyi bilmediğine inanıyorsun?’

Açık adıl, ana tümcenin öznesi olan niceliksel öncüle bağlanamazken, örtük adıl bağlanır:

(54) a. ¿Quién_i dice que él_{*i/j} tiene mucho dinero?

Kim dedi TÜM o var çok para

‘Kim onun çok parası olduğunu söyledi?’

b. ¿Quién_i dice que *adıl*_{i/j} tiene mucho dinero?

Kim dedi TÜM *adıl* var çok para

1. okuma: ‘Kim çok parası olduğunu söyledi?’

2. okuma: ‘Kim onun çok parası olduğunu söyledi?’

(Rothman ve Iverson, 2007: 190)

Türkçede açık ve örtük özneler hem ana tümcede hem de yerleşmiş tümcede yer alabilir. Özne konumundaki adılların düşürülmesi çekimli eylemlerde (55a), tamlamalı yapılarda (BÖ yapılarında) (55b) ve yerleşmiş tümcecik yapılarında (55c) gözlenmektedir:

(55) a. *adıl* İstanbul’a gidiyor-um

b. *adıl* araba-m

c. *adıl* [*adıl* İstanbul'a gittiğini] bilmiyorduk

Türkçede dolgu adılı yoktur. Söz gelimi, hava durumu bildiren tümcelerde adıl kullanılmaz.

(56) a. Yağmur yağıyor.

b. *O yağıyor.

Yerleşmiş tümcenin nesnesi, ana tümcenin öznesine gönderimde bulunuyorsa örtük olamaz.

(57) Ahmet Beyi [*çocuklarının onu_i / *adıl_i çok sevdiklerini*] düşünüyor.

Ancak, yerleşmiş tümcenin nesnesi önceki söylemde belirtilmişse örtük olabilir:

(58) a. Kitaplar_i çok pahalıymış.

b. [*İnternette* *adıl_i* sipariş eden] adam söyledi.

Eğer ilgeç uyum taşımıyorsa nesne açık olmalıdır.

(59) Bana / **adıl* göre bu konuda çok haklı.

Açık adıl, vurgu ve karşıtlığı belirtmektir ve böyle durumlarda kullanımı zorunludur:

- (60) a. Ben sınavı kazandım. Ama sen kazanamadın.
b. Ben sınavı kazandım. *Ama *adıl* kazanamadın.

Söylemde açık adılın kullanımı konu değişimine de bağlıdır. Konu değişimi olmadığında örtük adıl kullanılır. Açık adılın kullanılması tümcenin dilbilgisi-dışı olmasına neden olur.

- (61) a. Ben şimdi odaya girdim. *Adıl* bilgisayarımı açtım.
b. Ben şimdi odaya girdim. *Ben bilgisayarımı açtım.

Özellikle karşıtsallık durumunda açık adılın kullanılmaması tümcenin dilbilgisi-dışı olmasına neden olur.

- (62) a. Ben eve geldim. *adıl* yemeği hazırladım. **Sen** zili çaldın.
b. Ben eve geldim. *adıl* yemeği hazırladım. **adıl* zili çaldın.

2.1.4 Adılların Bağlanmasıdaki Sınırlılıklar

Adıl ve özne konumundaki olası öncülleri arasındaki bağlama ilişkilerinin bazı dillerde sınırlılıkları vardır. Bu sınırlılık, adıl (açık / örtük) ve öncül değiştirgenine (gönderimsel / niceliksel) ya da adılın konumuna (özne/nesne konumu) göre değişiklik göstermektedir. Açık ve örtük adılların öncüllerine bağlanması koşullarına ilişkin

olarak anlamsal yorumlama dağılımlarını ilk olarak öne süren Montalbetti (1984), örtük-özne dillerinde, açık adılın niceliksel ya da *ne-* ifadelerini öncülü olarak alamayacağını belirtmiş ve bu olaya AAK adını vermiştir. Bu kısıtlamanın bütün dillerde görüldüğünü, ancak etkisinin sadece örtük özne dillerinde görüldüğünü iddia etmiştir.

Öncülün konumuna bağlı olarak, açık adıl üzerine öne sürülen bir başka sınırlılık, Özne Karşıtı Yönelim (ÖKY) (*antisubject orientation*) olgusudur. İlk olarak Vikner (1985) tarafından ileri sürülen ÖKY, üçüncü kişi adılının yerel özneyle eşgönderimli olmadığını, ancak özne olmayan bir öncüle bağlanabildiği bir sözdizimsel bağlama alanını tanımlamaktadır. Bu sınırlılıklarla ilgili ayrıntılı açıklamalara sırasıyla değinilecektir.

2.1.4.1 Açık Adıl Kısıtlaması

Montalbetti (1984) tarafından öne sürülen AAK, örtük özne dillerinde açık adılın niceliksel AÖ'yü ya da *ne-*ifadesini öncül olarak alamadığı bir kısıtlamayı belirtir. Montalbetti (1984), bu kısıtlamanın evrensel olduğunu iddia ederek örtük özne dili olan İspanyolca üzerine incelemelerde bulunmuştur. Öncelikle açık ve örtük adılar arasındaki yorumlama dağılımlarını belirlemek için İngilizce ve İspanyolca'yı karşılaştırmıştır.

(63) Many students believe that they are intelligent

Pek çok öğrenciler inanıyor TÜM onlar YAR.EYLEM zeki

1. okuma: 'Pek çok öğrenci zeki olduğuna inanıyor.'

2. okuma: 'Pek çok öğrenci onların zeki olduğuna inanıyor.'

(Montalbetti, 1984: 79)

Montalbetti (1984), bu tümcede anlamın bulanık olduğunu ve bunun da adılın 3 farklı özelliğinden kaynaklandığını belirtir: (1) *they* bağımsız olabilir, Montalbetti'nin bağımsız adılardan kastettiği şey, tümce içindeki herhangi bir üyeye gönderimi olmayan, öncülü olmayan adıllardır. (2) *they* niceliksel öncül *many students* ile eşgönderimli olabilir. (3) *they* niceleyici ifade tarafından bağlanan değişken olarak ifade edilebilir. Eşgönderimli ve bağımlı okuma arasındaki fark (64a) ve (b)'de sunulmuştur:

- (64) a. (Pek çok x: x öğrencidir) x ONLARIN zeki olduğuna inanıyor
b. (Pek çok x: x öğrencidir) x x'in zeki olduğuna inanıyor

(64a)'da *onlar (they)* adılı *pek çok öğrenci (many students)* ile eşgönderimlidir. Şöyle bir okuma vermektedir: *Many students*'ın her bir üyesi, bütün üyelerin zeki olduğuna inanıyor. (64b)'deki okuma, *many students*'ın her bir üyesi kendisinin zeki olduğuna inanıyor.

İspanyolca örnekler veren Montalbetti (1984), (65)'daki adılları, 'bağımsız adıllar' olarak yorumlar. (65b)'de tercih edilen okuma, örtük adılın ana tümcenin öznesine bağlanmasıdır. Ancak örtük adıl aynı zamanda bağımsızdır ve dışarıya da gönderimde bulunabilir, bu yüzden çift okuma alır. (65a) çift okumalı değildir, açık özne adılı ana tümcenin öznesine bağlanmaz.

- (65) a. Muchos estudiantes creen que ellos*_{i/j} son inteligentes
Pek çok öğrenciler inanıyor-3Ç TÜM onlar YAR.EYLEM zeki

‘Pek çok öğrenci onların zeki olduklarına inanıyor.’

b. Muchos estudiantes creen que *adıl_{i/j}* son inteligentes

Pek çok öğrenciler inanıyor-3Ç TÜM *adıl* YAR.EYLEM zeki

1. okuma: ‘Pek çok öğrenci zeki olduklarına inanıyor.’

2. okuma: ‘Pek çok öğrenci onların zeki olduklarına inanıyor.’

(Montalbetti, 1984: 82)

Montalbetti (1984), örtük adılın bağımlı olduğunu, açık adılın ise bağımlı olmadığını belirtir. Adılın *nadie* ‘hiç kimse’ gibi başka bir niceliksel öncül ile kullanıldığında bu karşıtlığın aynı şekilde devam ettiği görülmektedir. (66)’da açık ve örtük adıllar arasındaki farklılık gözlenmektedir. Sadece örtük özne bağımlı okumaya izin verir.

(66) a. *Nadie* cree que *él^{*i/j}* es inteligente.

Hiç kimse inanıyor TÜM o YAR.EYLEM zeki

‘Hiç kimse onun zeki olduğuna inanmıyor.’

b. *Nadie* cree que *adıl_{i/j}* es inteligente.

Hiç kimse inanıyor TÜM *adıl* YAR.EYLEM zeki

1. okuma: ‘Hiç kimse zeki olduğuna inanmıyor.’

2. okuma: ‘Hiç kimse onun zeki olduğuna inanmıyor.’

(Montalbetti, 1984: 83)

Öncül gönderimsel olduğunda (niceliksel olmadığında) ise AAK geçerli olmamaktadır.

(67) a. Juan_i cree que él_{ij} es inteligente.

Juan inanıyor TÜM o YAR.EYLEM zeki

1. okuma: ‘Juan kendinin zeki olduğuna inanıyor.’

2. okuma: ‘Juan onun zeki olduğuna inanıyor.’

b. Juan_i cree que *adil*_{ij} es inteligente.

Juan inanıyor TÜM *adil* YAR.EYLEM zeki

1. okuma: ‘Juan kendinin zeki olduğuna inanıyor.’

2. okuma: ‘Juan onun zeki olduğuna inanıyor.’

(Montalbetti, 1984: 85)

Montalbetti (1984) her iki tümcenin de aynı biçimde yorumlandığını belirtir. (67a)’da açık özne adılı, gönderimsel öncüle veya söylemdeki üçüncü bir kişiye gönderimde bulunabilir. Açık öznenin üçüncü bir kişiye gönderimde bulunması tercih edilecektir, ancak vurguya bağlı olarak eşgönderimlilik mümkündür. Her iki tümcede de çift okumalıdır, ancak örtük öznenin gönderimsel öncüle gönderimde bulunması tercih edilmektedir.

Montalbetti (1984), açık ve örtük adıl arasında değişimin olduğu bağlamlarda bu kısıtlamaya başvurulabileceğini belirtir. İspanyolcada örtük aitlik adılı yoktur, bu

yüzden sadece açık adılın olduğu tümcelerde (bkz. 68), açık adıl *sus* (*onların*) bağımlı olarak yorumlanır ve niceliksel öncüle bağlanır:

- (68) Muchos estudiantes_i creen que sus_i bicicletas son azules
Pek çok öğrenciler inanıyor TÜM onların bisikletleri ol- mavi
‘Pek çok öğrenci kendi bisikletlerinin mavi olduğuna inanıyor.’

(Montalbetti, 1984: 86)

Bu incelemeler ışığında, Montalbetti (1984) AAK’yi şöyle biçimlendirir:

- (69) Eğer açık veya boş adıl değiştirimi mümkünse, açık adılar biçimsel değişkenlere (formal variables) bağlanamaz.

(Montalbetti, 1984: 94)

Kısacası, açık adılın niceleyici öncüle bağlanması açık / örtük adıl değişiminin söz konusu olmadığı dillerde mümkünken (70a), açık / örtük adıl değişiminin söz konusu olduğu dillerde sadece örtük adılın niceleyici öncülle bağlanması mümkündür (70b):

- (70) a. [NiceleyiciÖ_i ... [açık adıl_i]]
b. [NiceleyiciÖ_i ... [örtük adıl_i]]

2.1.4.2 Özne Karşıtı Yönelim

Bir başka kısıtlama öncülün konumu ile ilgilidir, adılsıl ile olası öncülü arasındaki bağlama ilişkileri bazı dillerde sınırlandırılmıştır. İlk olarak Danca ve İngilizceyi karşılaştıran Vikner (1985) tarafından ileri sürülen bu durum ÖKY olarak adlandırılmıştır. ÖKY, üçüncü kişi adılının yerel özneyle eşgönderimli olmadığı, ancak özne olmayan bir öncüle bağlanabildiği bir sözdizimsel bağlama alanını tanımlamaktadır. Bununla birlikte, dillerin ÖKY içermeleri bakımından çeşitlendiği de görülmektedir:

Norveççe

- (71) a. John_i fortalte Per_j om hans*_{i/j} kone
John konuştu Peter hakkında o.AİT eş(kadın)
'John_i Peter'la_j onun*_{i/j} karısı hakkında konuştu.'
(Hestvik, 1992: 578)

Hintçe-Urduda

- b. nur_i-ne vrinda_j-ko uski*_{i/j} kitab di
Nur.YAL Vrinda.YÖN o.AİT kitap verdi
'Nur_i Vrinda'ya_j onun*_{i/j} kitabını verdi.'
(Kidwai, 2000: 72)

İngilizce

- c. John_i told Mary about his_i wife
John anlattı Mary hakkında o.AİT eş(kadın)

‘John_i Mary’ye onun_i karısını anlattı.’

Örneklerde görüldüğü gibi Norveççede ve Hintçe-Urdcada nesneler yerel adıl ile bağlama ilişkisine girerken, özneler girmez ve dolayısıyla bu diller, ÖKY dillerindendir, bunun aksine İngilizce bu bağlama sınırlandırmasında özgürdür.

Dillerde gözlenen bu çeşitlilik ÖKY’nin standart Bağlama ilkeleri ile açıklanmasını zorlaştırdığından farklı çözüm önerileri geliştirilmiştir. Manzini ve Wexler (1987) İzlandaca; Hestvik (1992) Norveççe; Bhatt (2004) Hintçe-Urdca; Avrutin ve Wexler (1992), Avrutin (1994), Asarina (2005) Rusça; Despić (2013) Sırpça; Aydın ve İşsever (2013) Türkçe için incelemelerde ve önerilerde bulunmuştur. ÖKY olgusunun açıklanabilmesi amacıyla, Vikner (1985), Manzini ve Wexler (1987), (72)’de standart biçimi verilen Bağlamanın B ilkesinin (73)’teki gibi yeniden düzenlenmesi gerektiğini ileri sürmektedir:

(72) Bir adılsıl bağlama alanında özgür olmalıdır.

(73) Bir adılsıl bağlama alanında bulunan bir özne tarafından bağlanmamalıdır.

Değiştirgen yaklaşımı altında, ÖKY olan diller B ilkesinin yeniden düzenlenmiş biçimini kullanırken, İngilizce gibi ÖKY olmayan diller, standart biçimi kullanmaktadır. B ilkesinin her iki biçimi, boyutuna bağlı olarak farklı bağlama alanı doğurmaktadır. (72)’deki değiştirgene ait olan dil, adıllar için daha küçük bağlama alanına sahiptir. (73)’teki farklı türde bir bağlama alanını belirtir: Adılların bağlanması mümkündür, ancak özneler adıllarla bağlama ilişkisine girmeye izin vermez. Böylece

B ilkesinin yeniden düzenlenmiş biçimi, standart biçime göre daha büyük bir bağlama alanına sahip olacaktır.

Göndergelerin Mantıksal Biçim (MB)'de taşınması, alanyazında çeşitli çalışmalarda ileri sürülmüştür (Lebeaux, 1983; Pica, 1987; Reinhart ve Reuland, 1991; Chomsky, 1995 vb.). İlk olarak Lebeaux (1983), İngilizcede dönüşlü adılarla işteş adıların bağlama koşulları arasındaki ayrımı açıklamak için MB-taşıma önerisi getirmiştir. MB-taşıma önerisini açıklamasında kullanan Pica (1987) göndergelerin uzun aralıklı bağlanmasını açıklamak için iki tür göndergenin (X^0 ve $X\bar{O}$) bulunduğunu ve tek biçimli X^0 türü göndergelerin MB'de $\bar{C}$ 'ye taşındığını ileri sürmüştür. Bu çalışmalarda α 'nın bağlama alanı, α 'yı ve yöneticisini içeren (74)'te tanımlanan en küçük *Bitmiş İşlevsel Bütünlük* (BİB) alanıdır:

(74) BİB

Başıyla uyumlu tüm dilbilgisel işlevleri içeren en küçük tam yansıma ulamıdır.

(Chomsky, 1986: 169)

Tek biçimli X^0 gönderge türü olarak α , özne ile aynı BİB içinde yer aldığından sadece özne öncülüne bağlanabilmekte, *özne yönelimi* gözlenmektedir. Aşağıda Çince, İzlandacadan örnekler verilmiştir:

Çince

(75) a. Wo_i gaosu $Lisi_j$ $ziji_{i/*j}$ de fenshu
ben söyle Lisi kendi İLGEÇ not
‘Ben_i Lisi’ye_j kendi_{i/*j} notumu söyledim.’

İzlandaca

- b. Jón_i sagi Maríu_j a þú elskair sig_{i/*j}
Jon söyle.GEÇ Maria TÛM sen sev kendi
'Jon_i Maria'ye senin kendini_{i/*j} sevdiğini söyledi.'

(Sohng, 2004: 278)

Göndergelere ilişkin MB-taşıma önerisi, alanyazında adılısıllar için de geçerli bir öneri olarak kullanılmıştır. ÖKY olgusunu Hestvik (1992) Norveççe için bu öneri çerçevesinde ele almıştır. Norveççede adıl, özneye eşgönderimsel olamaz (Dancadaki gibi) (bkz.76a), ancak başka bir özne araya girdiğinde, özne ile eşgönderimlilik mümkündür (bkz.76b), aynı zamanda zamanlı tümcecik adıl ve daha yüksekteki özne arasına girdiğinde eşgönderimlilik yine mümkün olmaktadır (bkz.76c).

- (76) a. John_i liker hans*_{i/j} bil
John beğeniyor onun araba
'John_i onun*_{i/j} arabasını beğeniyor.'

- b. John_i bad Marit sparke ham_i
John istedi Mary tekmele- onu
'John_i Mary'den onu_i tekmelemesini istedi.'

- c. John_i tror at han_i er smart
John düşünüyor TÛM o ol- akıllı
'John_i onun_i akıllı olduğunu düşünüyor.'

(Hestvik, 1992: 557)

Hestvik (1992), Norveççede yerleşmiş tümcelerın ÖKY göstermediğini belirtir. Bu durumu şöyle açıklar: Adıl işlevsel yansımanın başında ortaya çıkmalıdır. Zamanlı tümceciğin özne konumundayken, kendi Ç'sinden daha aşağı inmez, bu yüzden adıl MB koşulunu MB'deki Tüm'e taşınarak gerçekleştirir.

Hestvik (1992) adılsılların da MB'de yükseldiğini ileri sürmektedir. Ona göre, İngilizcede adılsıllar ve göndergeler XÖ olmasına karşın, Norveççede X⁰'dır. MB'de X⁰ adılsıllar ve göndergeler işlevsel bir başta bulunmalı, XÖ adılar ve göndergeler ise yöneticilerinin Gös konumunda bulunmalıdır. Hestvik, A ilkesinin ya MB'de ya da y-yapı (yüzey yapı)da (ya da her ikisinde) doyurulabileceğini önermektedir. B ilkesi ise hem MB hem de y-yapıda yetkinleştirilmelidir.

Hestvik (1992)'in yaklaşımı, iki tür dili açıklaması bakımından çok ilginç görünse de adılar için XÖ/X⁰ ayırımına ilişkin deliller, ÖKY olgusu göstermeyen pek çok dilde adılar tek biçimbirim özelliği göstermesinden dolayı çok yeterli görünmemektedir.

Avrutin (1994) bağımlı adılsılların ve göndergelerin yapısal konumları üzerine bağımlı değişken koşullarını önermiştir:

- (77) i. *Bağımlı değişkenlerin yapısal konumu*: MB'de bağımlı değişken olarak ifade edilen adılsıllar, işlevsel yansımada yer almalıdır.
- ii. Eğer α X⁰'e eklenirse veya [Gös, XÖ] konumundaysa, α X⁰'in yansımasındadır.
- iii. *Dönüşlülük koşulu*: Dönüşlüler, MB'de öncülleri ile [Gös, baş] ilişkisinde olmalıdır.

Avrutin (1994)'e göre, bağımlı değişken olarak yorumlanan bir öge ϕ -özelliklere sahip olsa bile değişkenin değeri onu bağlayan işleyiciye bağlıdır. Bu da ancak adılısın MB'de B^0 ya da $\check{C}^0$ gibi işlevsel bir öbeğe taşınmasıyla gerçekleşmektedir.

İngilizcede adılısıl, dağıtım öncesinde [Gös, BÖ]'ye taşınmıştır ve böylece BİB'e uygun olarak BÖ bağlama alanını oluşturmaktadır.

- (78) John_i told Tom_j about his_{i/j} wife
John anlattı Tom hakkında onun eş(kadın)
'John_i Tom'a_j onun_{i/j} karısını anlattı.'

- (79) Sesbilimsel Biçim (SB): [BÖ his_i B⁰ [AÖ t_i [A' wife]]]

Asarina (2005) ve Avrutin (1994), Rusçada dönüşlü aitliğin özne yönelimli, adılısıl aitliğin özne karşıtı yönelimli olduğunu belirterek, öznenin dönüşlü aitliğe (yani, *svoju* ögesine) bağlandığını, aitlik adılını (yani, *eë* ögesini) önlediğini (bkz. 80a); dolaysız nesnenin dönüşlü aitliğe bağlanmadığını, aitlik adılını bağladığını (bkz. 80b) belirtmiştir.

- (80) a. Každaja devočka_i pokazala Ol'ge [svoju_i/eë*_i komnatu].
Her kız gösterdi Olga.YÖN kendi/onun oda
'Her kız_i Olga'ya kendi_i/onun*_i odasını gösterdi.'

b. Ol'ga pokazala kaŭdaja devočke_i [svoju*_i/eë_i komnatu].

Olga gösterdi her kız.YÖN kendi/onun oda

‘Olga her kıza_i kendi*_i/onun_i odasını gösterdi.’

(Avrutin, 1994: 104)

Dönüşlüler sadece bağımlı değişken olarak yorumlanabilir. Aynı zamanda (bkz. 77iii) izlenerek (80a)’da *svoju* dönüşlülük adılı, MB’de Ç⁰’ye taşınır, işlevsel yansımadadır ve öncülüyle [Gös, baş] ilişkisindedir. Avrutin (1994), dolaysız nesnenin, dönüşlü aitliğini bağlamadaki yetersizliğinin (80b)’nin geçişsiz olmasından kaynaklandığını öne sürmektedir. Bu yapılarda dolaysız nesne herhangi bir işlevsel başın Gös’ünde değildir ve dönüşlülüğü bağlamaz. (80a)’da özne tarafından aitlik adılının bağlanması önlenmektedir. Aitlik adılı *eë*’nin bağlama alanı ÇÖ’dür. Bu alanda olan özne, B koşulunu ihlal etmeden aitlik adılını bağlamaz.

Daha önceden belirtildiği üzere, diller, aitlik adılarının ÖKY gösterip göstermemelerine göre farklılaşmaktadır. Norveççe, Rusça ve Hintçe ÖKY gösterirken İngilizce göstermemektedir.

(81) [Every girl]_i gave [her_i teacher] a present.

Her kız verdi onun öğretmen hediye

‘Her kız_i onun_i öğretmenine hediye verdi.’

Hestvik (1992) ve Avrutin (1994), bu farklılığın aitlik adılının yapısal yeri /özelliklerinden kaynaklandığını belirtmektedirler.

Temel düşünce, İngilizcede BÖ'nün aitlik adının bağlama alanını oluşturduğudur. Özne bu alan içinde değildir ve aitlik adılı B koşulunu ihlal etmeden özneye bağlanabilir. Norveççe/Rusça ÇÖ aitlik adının bağlama alanını oluşturur ve bu sebepten özne B koşulunu ihlal etmeden aitlik adılına bağlanamaz.

Hestvik (1992), Avrutin (1994) ve Kidwai (2000) bağlama alanlarının genişlemesiyle aitlik adılarının ÖKY'ye yol açtığını ve özne olmayanlar tarafından bağlanmasının engellendiğini belirtmektedirler.

Asarina (2005), ÖKY olan ve olmayan diller arasındaki farklılığın, adıların veya göndergelerin [+Ö] ([+F]) veya [-Ö] ([-F]) (özellik)'lere sahip olup olmamasına bağlı olduğunu ileri sürmüştür. MB'de [+Ö] özellikli adılsıllar, [Gös, ÇÖ] konumunda, [-Ö] özellikliler ise yöneticilerinin Gös konumlarında kalmalıdır. Asarina'ya göre bu, her iki dil türünde de adıların farklı bağlanma özelliklerini açıklamaktadır. Rusça ve Norveççe gibi ÖKY olan dillerde, MB'de Ç⁰ içinde ortaya çıkan [+Ö] özellikli adılar bulunmaktadır. ÖKY olgusundan kaynaklı, özne olarak aynı BİB içinde olmaya izin vermektedirler. Öte yandan, İngilizce türü dillerde adılar [-Ö] özelliğe sahiptir, bu yüzden ÖKY'nin eksikliğinden dolayı özne olarak hiçbir zaman aynı BİB içinde olamazlar. Adıların birlikte bulundukları diğer gereçleri de *kuyruk-takma* (pied-piping) yoluyla sürüklediklerini ileri sürmektedir.

2.1.4.3 Türkçede Adıların Bağlanmasındaki Sınırlılıklar

Türkçede açık ve örtük adıların bağlanma özellikleri, ana tümcenin doğrudan nesnesi konumunda (bkz. 82) ve –DIK yapıları tümceciklerin doğrudan nesnesi konumunda (bkz. 83) benzer özellikler sergilemektedirler.

(82) a. Ali_i *onu**_{i/k} seviyor.

b. Ali_i *adıl**_{i/k} seviyor.

(83) a. Ali_i [Ayşe'nin_k *onu**_{i/k/m} sevdiği]ni söyledi.

b. Ali_i [Ayşe'nin_k *adıl**_{i/k/m} sevdiği]ni söyledi.

Daha önceden belirtildiği gibi, B ilkesi, adılısın YU dışında bağlanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Yukarıdaki örnekler Türkçede nesne konumundaki açık ve örtük adılın bağlama durumlarını göstermektedir. (82a), B ilkesinin tipik bir örneğidir. Adıl, yer aldığı tümcecik içinde bağlanmaz. (83a)'da *Ali* öncülü açık adıla k-buyurur, fakat açık adılın yerel alanı içinde değildir. Adıl için bağlama alanı yerleşmiş tümcedir, çünkü tümce; adılı, onun yöneticisini (yerleşmiş tümcenin eylemi) ve potansiyel öncülü içermektedir. Benzer şekilde, adıl, yerleşmiş tümcenin içinde yer alan *Ayşe* öncülü ile eşdizinli olamaz. (b)'deki örneklerde örtük adıl, (a) tümcelerindeki açık adıyla aynı konumda yer almaktadır. Gürel (2002), bu tür örneklerde örtük adılın eşgönderim koşullarında bir sınırlılık olmadığını, ana tümcenin veya yerleşmiş tümcenin öznesine gönderimde bulunabildiğini belirtirken, Dinçtopal-Deniz (2009), örtük adılın da eşgönderim koşullarında açık adıl gibi sınırlılıklarının bulunduğunu (83a), ana tümcenin veya yerleşmiş tümceciğin öznesiyle eşgönderimli olmayacağını (83b) ileri sürmektedir.

-DİK yapıları tümceciklerin dolaylı nesne konumundaki örtük ve açık adılın dağılımı, doğrudan nesne konumundaki örtük ve açık adılın dağılımıyla aynıdır:

(84) a. Ali_i [Ayşe'nin_k *ona**_{i/k/m} baktığını] söyledi.

b. Ali_i [Ayşe'nin_k *adıl*_{i/*k/m} baktığını] söyledi.

Doğrudan nesne konumundakilere benzer bir biçimde, dolaylı nesne olarak *o* ve örtük adılın dağılımı farklılaşmamaktadır. Dolayısıyla örneklerdeki açık ve örtük adıl B ilkesine uygun davranmaktadır. Ancak açık ve örtük adıl [Gös, BÖ] konumunda bulunduğu (bkz. 85), -DIK (bkz. 86) ve -mA yapılarının öznesi konumunda bulunduklarında (bkz. 87) bağlama koşulları farklılaşmaktadır.

(85) a. Ali_i [onun*_{i/k} kitabını] seviyor.

b. Ali_i [*adıl*_{i/k} kitabını] seviyor.

(86) a. Ali_i [onun*_{i/k} akıllı olduğunu] söyledi.

b. Ali_i [*adıl*_{i/k} akıllı olduğunu] söyledi.

(87) a. Ali Ayşe'yek_k [onun*_{i/k} gelmesini] söyledi.

b. Ali Ayşe'yek_k [*adıl*_{i/k} gelmesini] söyledi.

Yukarıda görüldüğü gibi, Türkçede özne konumundaki *ya* da [Gös, BÖ] konumundaki açık adıl ana tümcenin öznesi tarafından bağlanamaz. Bu örneklerde, yerleşmiş tümcenin öznesi, tamlayan durumu eki almış açık adıldır ve görüldüğü gibi tümcede bahsedilmeyen başka bir öncülle eşgönderimlidir. Örtük adıl ise, hem tümce içine hem de tümce dışındaki öncülle eşgönderimli yorumlanabilir.

Türkçe tamlayan-iyelik yapılarıyla (BÖ yapıları), yerleşmiş tümcelerin özne konumundaki açık adılların bağlanma özellikleri aynıdır. Benzer biçimde örtük adılların da bu tür tümce yapılarında bağlanma özellikleri benzerdir. Bu benzerlik

Türkçedeki yerleşmiş tümce yapılarıyla ilgili olabilir. Türkçede yerleşmiş tümcelerin çoğu adlaşmıştır ve tamlayan-iyelik yapılarına benzerlik gösterir. Yerleşmiş tümcenin öznesi, tamlayan eki; eylemi de iyelik eki alır (Erguvanlı-Taylan, 1986). Böylece açık ve örtük adılın dağılımı, tamlayan-iyelik yapılarıyla aynı yolla farklılaşmaktadır:

Özetle, -mA ve -DIK yapılarının öznesi konumunda ve tamlayan-iyelik öbeğinin iyelik konumunda kullanıldığında açık ve örtük adılsıl dağılımı farklılaşmaktadır. Ancak ana tümcenin veya yerleşmiş tümceciğin doğrudan veya dolaylı nesnesi konumunda kullanıldığında aynı bağlama özelliklerini sergilemektedirler.

Açık adılın öncülüne bağlanma özelliklerini Türkçe ve İngilizce üzerinde inceleyen Gürel (2002), iki dil arasında farklılık olduğunu belirterek, bu farklılığın nedeninin, YU farklılığından kaynaklandığını öne sürmüştür. İngilizcede yerleşmiş tümce, YU olduğu için eşgönderim ana tümcenin öznesi ile mümkündür. Türkçede ise ana tümcenin öznesi ile *o* adılının eşdizlilikliğinin dilbilgisidişi olması, YU'nun ana tümce olmasından kaynaklanmaktadır.

Gürel (2002), örtük adılın *o* adılına oranla dönüşlü adıl *kendisi* ile benzer dağılımlar gösterdiğini ortaya koymuştur. Böylesi bir yaklaşım bizi, örtük adılın açık biçiminin, *o* adılı değil, *kendisi* adılı olduğu sonucuna götürmektedir. Hem örtük adıl hem de *kendisi* gönderge ve adılsıl dağılımı göstermektedirler ve ana tümcenin öznesine bağlanmalarında sınırlandırılmamaktadırlar.

(88) a. Ali_i [onun*_{i/k} / *adıl*_{i/k} / kendisinin_{i/k} karısını] aradı.

b. Ali_i [onun*_{i/k/m} / *adıl*_{i/k/m} / kendisinin_{i/k/m} yalancı olduğunu] düşünüyor.

c. Ali_i [o*_{i/k/m} / *adıl*_{i/k/m} / kendisi_{i/k/m} kazandı] sanıyor.

Örneklerde görüldüğü gibi, örtük adıl ve *kendisi* aynı dağılımı göstermektedirler. Dinçtopal-Deniz (2009), eğer örtük adıl ve *kendisi* birbirlerinin örtük ve açık biçimleriye, herhangi bir dilbilgisi-dışı durum yaratmaksızın örtük adıl ve *kendisinin* birbirlerinin yerine kullanılmasının bekleneceğini belirtmektedirler. Ancak örtük adılın kullanımı dilbilgisi-dışıdır (bkz. 89b). Bu durum *kendisi*'nin, örtük adılın açık biçimi olmadığını göstermektedir.

(89) a. Ali Kerem'in *kendisini* seviyor.

b. *Ali Kerem'in *adıl* seviyor.

(Dinçtopal-Deniz, 2009: 10)

Kornfilt (1991) örtük adılı, adılısıların sözdizimsel sınıfının sunumu olarak, açık adılı ise sözdizimsel ve edimsel etkenlerle sınırlandırılmış ayrımının işaretlenmiş biçimi olarak görmektedir. Özne olarak kullanıldığında açık adılın potansiyel öncül ile eşgönderiminin olmayacağını iddia etmektedir. Gönderimi ayrışıktır. Bu yüzden ona *önleyici unsur* demeyi tercih etmektedir. Türkçedeki açık ve örtük adılların dağılımsal özelliklerinin Chomsky (1981) tarafından ileri sürülen *Adıl Sakınma İlkesi* (ASİ) (*Avoid Pronoun Principle* (APP)) ile açıklanabileceğini öne sürmüştür. ASİ, ilk olarak ADIL'ın incelenmesi üzerine geliştirilmiş sonra adıl düşüren dillerde çekimsiz durumlar için *örtük adıl* yerini almıştır (Chomsky, 1981: 65; Kornfilt 1991).

ASİ, açık olanına karşı boş adılın seçimini dayatmaktadır. Kornfilt (1991), ASİ ve dildeki uyum özellikleri üzerine odaklanarak Türkçede açık ve örtük adılların bağlanma özelliklerine ilişkin çözümlemelerde bulunmuştur. Kornfilt'in çözümlemesine göre, tümcecik; sayı, kişi, durum gibi özellikleri açıklayamadığında

zayıf uyuma sahiptir. Böyle tümceciklerde açık adıl durum özelliklerini yerine getirmek için özne olarak kullanılmaktadır. Tümceciğin bütün özellikleri (sayı, kişi, durum gibi) varsa tümcecik güçlü uyuma sahiptir. Böyle durumlarda ise, açık adıl yerine örtük adılın kullanımı tercih edilmektedir. Yerleşmiş tümce, güçlü uyuma sahip olduğunda YU olarak işlev görmekte, bütün özellikleri almasından dolayı UYUM ulaşılabilir ÖZNE olarak nitelendirilmektedir. Zayıf UYUM, bağlamada önemli rolü olmayan sözde (pseudo)-UYUM'dur ve sadece durum özelliklerini kontrol etmek için gereklidir. Kornfilt (1991), ASİ'nin bağlamadaki etkisinin nasıl olduğunu göstermek için aşağıdaki örnekleri sunmuştur:

(90) Askerler_i [*adıl_{i/j}* öleceklerine] inanıyorlar.

(91) Askerler_i [*onların*_{i/j}* öleceğine] inanıyorlar.

(Kornfilt, 1991: 68-69)

(90)'da *örtük adıl* hem yerel hem de yerel olmayan okumaya sahiptir. Ancak örtük adılın açık biçimi *onlar* (91)'de sadece ayrışık okumaya sahiptir. Kornfilt (1991)'e göre, bu adılların bağlanmasıdaki farklılık, yerleşmiş tümcedeki UYUM'un gücüyle bağlantılıdır. (91)'de üçüncü çoğul kişi uyumu açık olarak işaretlenmez. Böylece yerleşmiş tümce zayıf-uyum özelliğine sahiptir. Uyum zayıf olduğu için, yerleşmiş tümce ÖZNE almaz ve YU gibi işlev görmez. Bu yüzden (91)'de YU yerleşmiş tümce değil, ana tümcedir. YU ana tümce olduğu için açık adıl ayrışık okumaya sahiptir. Öncül olarak *askerler* öznesini almaz, çünkü *onlar*'la aynı YU içindedir. Ancak örtük adılın durumuyla YU farklılaşır. (90)'da yerleşmiş tümce güçlü uyuma sahiptir, çünkü yerleşmiş tümce üçüncü çoğul kişi ekiyle açık olarak çekimlenmiştir. Güçlü uyum özne olarak işlevlendiği için yerleşmiş tümcenin YU olduğu tahmin edilmektedir. Bu

yüzden örtük adıl öncülü olarak *askerler* öznesini alır ve *askerler* öncülü YU dışında olduğu için B ilkesi ile uyumludur.

Kornfilt'in tahminleri yukarıdaki durumlarda çalışıyor görünmesine rağmen (92)'de güçlü uyum vardır, ancak açık adıl kullanılmıştır. (92)'de UYUM, açık adıl yerine örtük öznenin seçimini etkileyecek kadar güçlüdür. Ancak burada açık adıl bulunmaktadır. (92)'de yerleşmiş tümcenin eylemi üçüncü çoğul kişi uyumunu açık olarak almaktadır, bu yüzden güçlü uyuma sahiptir. Böylece yerleşmiş tümce YU olacaktır ve *onlar* adılı için yerel alandır.

(92) Askerler_i [onların*_{i/j} öleceklerine] inanıyorlar.

Eğer durum Kornfilt'in önerdiği ASİ biçimi gibi olsaydı, *onlar* açık adılı *askerler* öncülünü alabilecekti. Ancak durumun böyle olmadığı görülmektedir. Dinçtopal-Deniz (2009)'e göre, ne YU ne de açık adılın bağlanma özellikleri güçlü uyumun varlığıyla değişmektedir. Kornfilt'in bağlama için ASİ'ye başvurması bu incelemede geçerli görünmemektedir.

ASİ'ye göre açık adılın kısıtlanması beklenmektedir. Ancak uyumun güçlü olmasına rağmen örneklerde ikisinin de kullanımı uygundur.

(93) Ali_i [onun*_{i/k} / *adıl*_{i/k} akıllı olduğunu] söyledi.

(94) Ali_i Ayşe'ye_k [onun*_{i/k/m} / *adıl*_{i/k/m} yalancı olduğunu] söyledi.

Aynı zamanda eğer örtük adıla izin verirse, üçüncü tekil kişi ile işaretlenmiş yerleşmiş tümce güçlü uyum alacak ve YU olarak davranacaktır, böylece örtük adıl öncül olarak ana tümcenin öznesini alabilir. Eğer durum böyleyse aynı YU açık adıl

için de uygun olmalı, öncül olarak ana tümcenin öznesini almaya izin vermelidir. Ancak durumun böyle olmadığı görülmektedir. Dinçtopal-Deniz (2009), adılların bağlanma koşullarında güçlü uyum fikrinin işlemediğini ve bu yüzden açık adılın kullanımının çift anlamlılığın olduğu edimsel işleve sahip olduğunu belirtmiştir. Açık ve örtük adılların bağlanma ilişkileri ASİ ile açıklanamamaktadır.

ASİ ve dilin uyum paradigmasına başvurulduğunda, Türkçedeki o ve örtük adılın bağlanmalarını açıklanamadığını iddia eden Dinçtopal-Deniz (2009), aralarındaki farklılığın onların aynı AÖ'nün açık ve örtük biçimleri olmaktan çok, farklı adılsıl türleri olmalarıyla ilgili olabileceğini öne sürmüştür.

Cardinaletti ve Starke (1999) adılları; güçlü, zayıf ve kaynaşık (clitic) olmak üzere 3 ulama ayırmıştır. Adıl olanların TümÖ ve ÇÖ yansımalarına sahip olduklarını öne sürerler.

(95) (a) Güçlü adıllar: [TümÖ [ÇÖ [AÖ adıl]]]

(b) Zayıf adıllar: [ÇÖ [AÖ adıl]]

(c) Kaynaşık adıllar: [Aadıl]

Bazı kaynaşıklar, zayıf adılardan daha az sözdizimsel yapıya sahiptir ve zayıf adıllar, güçlü adıllara göre daha az sözdizimsel yapıya sahiptir; kaynaşıklar zayıf adıllara göre daha fazla tercih edilir ve zayıf adıllar, güçlü adılardan daha fazla tercih edilir. Böylece, yoksunluk sıralaması şöyledir:

(96) kaynaşık < zayıf < güçlü

Bu sınıflandırmaya göre; açık adıl, güçlü adılıdır. Örtük adıl, yapısal olarak yetersiz adılıdır ve zayıf ulama sahiptir. Kaynaşık en az yapıyla en çok eksik olandır. Eğer bir dilde zayıf biçim varsa, zayıf olan güçlü olandan önce gelecektir. Diğer bir ifadeyle, ASİ'ye (Chomsky, 1981) benzer bir biçimde örtük adıl her zaman güçlü adıla göre daha fazla seçilmektedir.

Dinçtopal-Deniz (2009), Türkçedeki örtük adıl ve 'o'nun benzerliklerini ve farklılıklarını açıklamak için Cardinaletti ve Starke (1999) ve Holmberg (2005)'in önerilerini izlemiştir. Örtük adıl zayıf adıdır, gönderimsellikten yoksundur ve bağımsız gönderim göstermez. Sadece bağlamdaki öncülle eşgönderimde bulunabilir. Ancak bunu yapmak için gönderimselliği kontrol etmeleri gerekir, örtük adıl özelliğini ÇÖ altında kontrol ettirir. Sonuç olarak söylem içindeki öncülle eşgönderimli olacaktır.

Dinçtopal-Deniz (2009), bu yaklaşımın ana tümcenin ve yerleşmiş tümcenin öznelerindeki örtük adılın gönderimsel bağımsızlığını açıkladığını belirtmiştir.

- (97) a. [Ali_i Ayşe'ye_k [onun*_{i/k} / *adıl*_{i/k} gelmesini] söyledi].
b. Ali_i [onun*_{i/k} / *adıl*_{i/k} nehir kenarında koşmasını] seviyor.
c. Ali_i [o*_{i/k} / *adıl*_{i/k} iyileşti] sanıyor.
d. Ali_i [o*_{i/k} / *adıl*_{i/k} nehrin kenarında koşuyordu] diye biliyor.

(Dinçtopal-Deniz, 2009: 36)

(97a ve b)'de örtük ve açık adıl çekimsiz yerleşmiş tümcenin özne konumunda, (97c ve d)'de çekimli yerleşmiş tümcenin özne konumundadırlar. Her iki durumda, örtük adıl ana tümcenin öznesi *Ali* ile eşgönderimli, aynı zamanda bağlamdaki *Ayşe*

öncülüyle de eşgönderimlidir (97a ve b). Yukarıdaki tümcelerde gözlemlenen farklılıkları, Dinçtopal-Deniz (2009), Holmberg'in çözümlemelerine başvurarak açıklamıştır. Örtük adıl özelliklerini almak için ilk uygun olan ÇÖ'ye taşınır. Sonuç olarak ÇÖ üzerindeki öncülle eşgönderimli olur. O adılı güçlüdür ve B özelliği taşır. Diğer bir ifadeyle, bağımsız gönderimde bulunma ve söylem içinde yeni konuyu tanıtm/giriş yapma yeteneğine sahiptir. Böylece *Ali* ile eşgönderimli olmaz.

(98)'de, örtük ve açık adılın gönderimleri benzerlik göstermektedir. Ancak bu benzerlik örtük adılı güçlü yapmaz.

(98) a. Ali_i [Ayşe'nin_k onu_{i/*k/m} / *adıl*_{i/*k/m} sevdiğini] söyledi.

b. Ali_i [Ayşe_k onu_{i/*k/m} / *adıl*_{i/*k/m} seviyor] sanıyor.

(Dinçtopal-Deniz, 2009: 37)

Yukarıdaki örneklerde örtük adıl ÇÖ'nün altında gönderimselliğini kontrol eder. Sonuç olarak ÇÖ içindeki *Ayşe* öncülünün yerine, ÇÖ üzerindeki *Ali* öncülüyle eşgönderimli olur. Başka bir ifadeyle ÇÖ, durumun veya önceden bahsedilen konunun sürdürülmesidir. Böylece ÇÖ altında özelliklerini kontrol ederek, örtük öncülle eşgönderimli olabilir. Güçlü adıl o, gönderimsel dizine sahiptir. Böylece ÇÖ içinde bahsedilmemiş yeni konuyu tanıtır, konuya giriş yapar. Bu yüzden gönderimselliği bağımsızdır ve ÇÖ içindeki en yakınında olan *Ayşe* öncülünü seçmez, fakat en yakınında olmayan başka bir öncüle (*Ali*) gönderimde bulunur.

2.1.4.3.1 Türkçede AAK İlkesi

Montalbetti (1984) tarafından ileri sürülen AAK ilkesi, Türkçe örnekler üzerinde incelenmiştir.

- (99) a. Kimse_i [onun*_{i/j} / *adıl*_{i/j} akıllı olduğunu] düşünmüyor.
b. Kim_i [onun*_{i/k} / *adıl*_{i/k} gideceğini] söyledi?

Öncül niceleyici AÖ veya *ne*-ifadesi olduğunda açık adıl, ana tümcenin öznesine bağlanmaz ve ayrışık okuma alır. Örtük adıl ise hem ana tümcenin öznesine hem de söylem dışındaki bir ögeye bağlanabilir ve çift okuma alır. Örnekler incelendiğinde AAK'nin Türkçede geçerli olduğu söylenebilir. Ancak Türkçe alanyazında AAK ilkesinin evrenselliğini sorgulan Gürel (2002), örtük adılın ve *kendisi* adılının niceliksel AÖ'ye bağlandığı ve bağlama ilişkileri açısından benzer özellikler sergiledikleri için örtük adılın açık biçiminin *o* adılı olmadığını, bunun yerine *kendisi* adılının olduğunu belirterek AAK'nin Türkçede geçerli olmadığını ileri sürmüştür.

Gürel (2002), Türkçede yerleşmiş tümcenin özne konumundaki *o* adılının bağlama özelliklerinin AAK'de belirtilen sınırlılıklarla açıklanamadığını, bu durumun B ilkesiyle açıklanabileceğini belirtmiştir.

Song (2013), Gürel (2002)'in tartışmasının aksine, Türkçede açık adıl bağlamanın diğer adıl düşüren dillerden daha sınırlandırılmış olduğunu belirterek Türkçede AAK'ye başvurulduğunu, sadece diğer adıl düşüren dillere göre daha fazla sınırlandırıldığını ileri sürmüştür.

2.1.4.3.2 Türkçede ÖKY Olgusu

Türkçe alanyazında ÖKY terimi ilk defa Aydın ve İşsever (2013) tarafından kullanılmıştır. Önceki çalışmalarda ÖKY terimi kullanılmamasına rağmen, aynı kısıtlılığın Türkçe için de geçerli olduğundan bahsedilmiştir (Erguvanlı-Taylan, 1986; Sezer, 1991; Özsoy, 1992; Turan, 1995).

Türkçede –DIK yapılı tümceciklerin özne ya da [Gös, BÖ] konumunda bulunan o açık adılı için ana tümcenin özne konumundaki öncüle bağlanmasını sınırlandıran bir konum olduğu, buna karşın, tümceciklerde nesne konumundaki ya da daha içe yerleşmiş tümcecikteki açık adılın ana tümcenin öznesi konumundaki öncüle bağlanabileceği belirtilmişti (bkz. bölüm 2.1.4.3).

Özne konumundaki açık adılın öncülüne bağlanmaması ilişkin sunulan verilere göre Sezer (1991) alan kısıtlılığını önermiş ve bu bağlanmama durumunu *Önleme İlkesi* (Obviation Principle) doğrultusunda açıklamıştır. Özsoy da (1992) Türkçede o adılının kimi durumlarda Bağlamanın B ilkesini yerine getirmediğini belirtmekte ve Türkçede bu adılın üst tümceye bağlanmasıyla ilgili yapısal bir sınırlamanın olduğunu ileri sürmektedir. Aydın ve İşsever (2013) ise, konuyu özellik taşıma çözümlemesi çerçevesinde ele almışlardır.

Sezer (1991), adıların bağlama ilişkilerini, Lasnik'in (1976) *Ayrışık Gönderim İlkesi* (Disjoint Reference Principle) ve Yang'ın (1983'ten akt. Sezer, 1991) *Belirtili Adılısılın Ayrışık Gönderim İlkesi* (Marked Pronominal Disjoint Reference Principle) çerçevesinde geliştirdiği, adılı içeren T/AÖ'ye k-buyuran bir *öznenin* k-alanı olarak adlandırdığı *önleme alanı* (ö-alanı, obviation domain) doğrultusunda açıklamaktadır:

(100) *Önleme İlkesi*

(a) Özne konumundaki *o* adılı, kendi ö-alanındaki k-buyuran bir öznenen (eğer böyle bir özne varsa) başkasına gönderimde bulunur.

(b) *o* adılının ö-alanı, *o* adılının konakçısına en küçük k-buyuran özne'nin k-alanıdır.

(c) ÖZNE= özne ya da güçlü UYUM'dur.

(Sezer, 1991: 187)

Yang (1983) bazı dillerde ÖZNE hem özneyi hem de UYUM'u içine alırken, diğerlerinde sadece UYUM'u içine aldığını belirtir:

(101) *Belirtili Adılsılın Ayrışık Gönderim İlkesi*

ÖZNE = a. özne, UYUM
 b. UYUM

Önleme İlkesi çerçevesinde aşağıdaki örnekler incelenmiştir:

(102) a. *Ali_i [onun_i arabasını] sattı.

b. *Ali_i [onun_i kazanacağını] tahmin etmiyordu.

(Sezer, 1991: 185)

(102a ve b)'de adılsılın bağlama alanı bütün tümcedir, çünkü ana tümcenin öznesi olan *Ali* adıla, iyelik bildiren AÖ'ye ya da bütün yerleşmiş tümceciğe k-buyuran tek

öznedir. Her iki tümcede de ÖZNE, öznedir. Yerleşmiş tümceciklerdeki adılı içeren AÖ örneklerinde de durum böyledir. Zayıf UYUM vardır, bu yüzden ÖZNE yoktur:

- (103) a. *Başbakan_i [[onun_i istifa etmesinin] sebebini] açıkladı.
b. *Ali_i [[onun_i casus olduğu] iddialarını] reddediyor.

(Sezer, 1991: 181-182)

Diğer yandan, aşağıdaki iki örnekte de adılın bağlama alanı yerleşmiş tümceciktir, çünkü yerleşmiş tümceciğin çekiminde güçlü UYUM ve zaman vardır. Böylece her iki tümcede de çekimdeki güçlü UYUM, adıla k-buyuran ÖZNE'dir:

- (104) a. Ali_i [[onun_i arabasının] kaza yaptığını] henüz öğrenmedi.
b. Ali_i [[onun_i yazdığı] makalelerin ne zaman basılacağını] soruyor.

(Sezer, 1991: 181)

Özsoy da (1992) Türkçede *o* adılının kimi durumlarda Bağlamanın B ilkesini yerine getirmediğini belirtmekte ve Türkçede bu adılın üst tümceye bağlanmasıyla ilgili yapısal bir sınırlamanın olduğunu ileri sürmektedir. Buna göre, Gös konumunda bulunan öncül ile adıl arasında eşgönderge ilişkisi olamaz.

- (105) *[Gösi ...] ... [[Gösi] ...]

(Özsoy, 1992: 84)

(105), bir AÖ'nün tamlayan ya da bir tümceciğin özne konumunda, yani Gös konumlarında bulunan *o* adılının, bir üst tümce olarak belirlenen YU'da bulunan bir özne tarafından bağlanamayacağını göstermektedir. Buna göre, aşağıdaki örnekler incelenmiştir:

(106) a. Hande_i [onun*_i defterine] resim çizdi.

b. Alev_i [Ayşenin_j onu_{i/*j} çimdiklediğini] söyledi.

c. Ayşe_i Alev'e_j [onun*_{i/j} yarın Ankara'ya gideceğini] söyledi.

d. Alev_i [Ayşe'nin_j Mehmet'e_k [onun_{i/*j/k} bugün okula gelmeyeceğini] söylediğini] duydu.

(Özsoy, 1992: 80-81)

(106a)'da adıl, [Gös, AÖ] konumundadır ve onun öncülü olan *Hande* AÖ'sü [Gös, Ç] konumunda ortaya çıkar, bu yüzden eşgönderimli olamaz. (106b)'deki adıl Gös konumunda değildir, ana tümcenin öznesine bağlanabilir. (106c ve d)'de adıl yerleşmiş tümceciğin [Gös, Ç] konumundadır ve her iki tümcede de Gös konumunda olan daha yuksekteki özneye bağlanamaz. Öte yandan, (106d)'de ana tümcenin öznesine bağlanabilir, çünkü arada başka bir özne vardır.

Türkçede dağıtım öncesinde [Gös, BÖ] konumu boştur ve yapı SB'ye ulaşmaktadır. Bu da bağlama alanını ÇÖ'ye kadar genişletmekte, ÖKY olgusu ortaya çıkmaktadır:

(107) Ali_i Ahmet'le_j [onun*_{i/j} karısı] hakkında konuştu.

a. Sesbilimsel Biçim: [BÖ [AÖ o-nun [A' karı-sı]] B]

b. Mantıksal Biçim: [BÖ o-nun_i [AÖ t_i [A' karı-sı]] B]

Aydın ve İşsever (2013)'e göre hem bağlama alanı hem de MB-taşıma yaklaşımları Türkçede ÖKY olgusunu açıklamıyor gibi görünmektedir. (107) türünden örneklerde ÖKY olgusuna rağmen, alanyazındaki tüm bu açıklamalar (108)'deki türden tümceleri açıklamada yetersizdir. (108)'de tümceciğin özne konumundaki adıl ÖKY sergilemektedir.

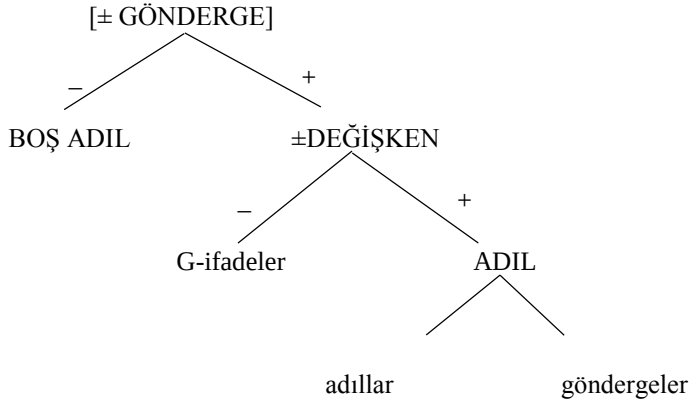
(108) Psikolog_i hastasına_j [onun*_{i/j} hayal kurduğunu] söyledi.

(Aydın ve İşsever, 2013: 57)

Tümcecikteki adılın [Gös, eÖ] konumunda üretildiğini farz edilirse, ilk işlevsel konum olarak tümceciğin [Gös, ZÖ] konumuna yükselecektir. Bu durumda BİB alanı tümceciğin kendisi olacağından adılın öncül olarak hem ana tümcenin öznesine hem de nesnesine bağlanabilmesi gerekir. Ancak (108)'de görüldüğü gibi adıl yalnızca nesneye bağlanabilmektedir.

Zwart (2002), AÖ türlerini [$\pm$ GÖNDERGE] ve [$\pm$ ADILSIL] arasındaki ayrımı temel olarak sınıflandırmıştır:

(109) AÖ türlerinin sınıflandırılması

(109)'a göre, adıllar ve göndergeler, [+GÖNDERİMSEL, +DEĞİŞKEN] olan ADIL'ın içinde yer almaktadır.

(110)'da görüldüğü gibi, BÖ içinde bulunan adıl, nesne ile bağlanabilirken, yerel özne ile eşgönderimsel olamaz:

(110) Psikologi hastasına_j [onun*_{i/j} durumunu] anlattı.

(Aydın ve İşsever, 2013: 55)

Aydın ve İşsever (2013)'e göre, *o* 'nun [+ADIL] özelliği, ilk önce en yakın işlevsel başa (B⁰) eklenir, oradan da daha yukarıdaki, işlevsel başa (e⁰)'ye taşınır. Aydın ve İşsever, Türkçede adılsılların [+Ö] özelliğini eşleştirmek amacıyla [Gös, eÖ] konumuna MB'de taşındığını önermiştir.

Adılın yerleşmiş tümceciğin özne konumunda olduğu durumlarda bağlama ilişkilerinin nasıl olduğu konusunda aşağıdaki örnek incelenmiştir.

(111) Psikologi hastasına_j [onun*_{i/j} hayal kurduğunu] söyledi.

(Aydın ve İşsever, 2013: 57)

(111)'de yerleşmiş tümceciğin özne adılı [Gös, eÖ] konumunda üretilmiştir, bu yüzden ulamsal özelliği adılın altında olan e^0 'ye eklenemez. Daha yukarıda olan Z^0 işlevsel başa eklenmesi gerekir. Ancak, Z^0 bu türetim noktasında ϕ -özelliklere sahip değildir, bu yüzden adılın ulamsal özelliği, daha yukarıdaki işlevsel baştan (T) ϕ -özelliklerini özellik-kalıtım (feature-inheritance) (Chomsky, 2008) yoluyla alır.

Öte yandan aşağıda verilen örnekte yerleşmiş tümceciğin nesne konumundaki adılar ÖKY etkisi sergilemezler. Aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi, yerleşmiş tümceciğin özne konumundaki adıl ana tümcenin öznesine veya nesnesine bağlanmada özgürdür:

(112) Doktor_i hemşireye_j [hastasının_k onu_{i/j/*k} hiç sevmediğini] söyledi.

(Aydın ve İşsever, 2013: 60)

(112)'de adıl $e\bar{O}$ içinde üretilmiştir, bu yüzden e^0 yapıyla birleşince, adılın ulamsal özelliği e^0 'a eklenir. Ulamsal özellik türetimin geri kalanı için burada kalır. Böylece BİB alanı $e\bar{O}$ olarak gerçekleşir. Bunun sonucu olarak yerleşmiş tümceciğin öznesi adılın öncülü olmaz, ancak ana tümcedeki öğelerden herhangi biri adılın öncülü olarak yorumlanabilir.

2.1.5 BÖ Yapılarında ve Yerleşmiş Tümce Yapılarında Diller Arası Adılların Bağlanmasındaki Sınırlılıkların Görünümleri

[Gös, BÖ] konumundaki ve –DIK yapıları tümceciklerin özne konumlarındaki adılar, diller arasında bazen de dil içinde farklı bağlama özellikleri sergilemektedir. Söz gelimi, İspanyolcada [Gös, BÖ] konumunda örtük adıl kullanılmadığı için açık adıl

2.1.5.1 I. Tür Dillerde Adılların Bağlanmasıdaki Sınırlılıklar

Batı Slav dili olan Çekçe örtük özne dilidir ve Çekçede zamanlı tümceciğin öznesi örtüktür (113a), açık adılar genellikle karşıtlık, vurgu veya söylemdeki konu değişikliğinde kullanılır (113b):

- 61

b. Alena vstává brzo a já často vstávám pozdě
Alena kalkar erken fakat ben genellikle kalkarım geç
‘Alena erken kalkar, fakat ben genellikle geç kalkarım.’

(Lindseth, 1996: 41)

Çekçe BÖ yapılarında örtük ve açık adıl kullanılabilir. Açık adıl niceliksel (bkz. 114) veya gönderimsel öncüle (bkz. 115) bağlanmaz, ayrışık okuma alır:

(114) Každý_i majitel krmil jeho*_i pes
Her sahip besle.GEN onun köpek
‘Her sahip_i onun*_i köpeğini besler.’

(Sturgeon, 2008: 29)

(115) Karel_i otrávil jeho*_{i/j} kočku
Karel zehirle.GEÇ onun kedi
‘Karel_i onun*_{i/j} kedisini zehirledi.’

(Toman, 1991: 154)

Çekçede yerleşmiş tümcecik yapılarının özne konumundaki açık ve örtük adılın ana tümcenin öznesi olan niceliksel AÖ’ye bağlanma özellikleri örneklendirilmiştir. Bu durumda Çekçede sadece örtük adıllar bağımlı okuma alır (116b), açık adıllar ise ayrışık okuma alır yani, açık adıl ana tümcedeki niceliksel öncüle bağlanmaz (116a).

(116) a. Každý student_i si myslí, že on*_{i/j} dostane jedničku
Her öğrenci düşünüyor TÜM o al- en iyi okul notu

‘Her öğrenci onun A alacağını düşünüyor.’

- b. Každý student_i si myslí, že *adil_{i/j}* dostane jedničku
Her öğrenci düşünüyor TÜM *adıl* al- en iyi okul notu
1. okuma: ‘Her öğrenci A alacağını düşünüyor.’
2. okuma: ‘Her öğrenci onun A alacağını düşünüyor.’

(Lindseth, 1996: 41)

Yine yerleşmiş tümcecik bağlamlarında, Çekçede öncül gönderimsel AÖ olduğunda da açık ve örtük adıl arasındaki dağılım niceliksel öncül bağlamlarındaki gibidir. (117a)’da yerleşmiş tümcedeki açık adıl ile ana tümcenin öznesi arasında eşgönderim mümkün değildir, açık adıl tümce dışına gönderimde bulunarak ayrışık okuma alır (117b).

- (117) a. Jan_i si myslí, že on*_{i/j} dostane jedničku
Jan düşünüyor TÜM o al- en iyi okul notu
‘Jan onun A alacağını düşünüyor.’

- b. Jan_i si myslí, že *adıl_{i/j}* dostane jedničku
Jan düşünüyor TÜM *adıl* al- en iyi okul notu
1. okuma: ‘Jan A alacağını düşünüyor.’
2. okuma: ‘Jan onun A alacağını düşünüyor.’

(Lindseth, 1996: 49)

Güney Slav dili olan Sırpça da Çekçe gibi örtük-özne dillerindendir. Tıpkı Çekçede olduğu gibi bu dilde de karşıtlık, vurgu ya da konu değişikliği olmadıkça örtük özne kullanılır.

(118) a. Često adil ustajem rano
genellikle adil kalkar.1T erken
‘Genellikle erken kalkarım.’

b. Jovan ustaje rano, a ja često ustajem kasno
Jovan kalkar.3T erken fakat ben genellikle kalkar.1T geç
‘Jovan erken kalkar, fakat ben genellikle geç kalkarım.’

(Lindseth, 1996: 41)

Sırpçada BÖ yapılarında açık adıl, niceliksel veya gönderimsel öncüle bağlanmaz ve ayrışık okuma alır:

(119) a. Svako_i voli njegovu*_{i/j} majku
Herkes seviyor onun anne
‘Herkes onun annesini seviyor.’

(Marelj, 2011: 205)

b. Marko_i voli njegovog*_{i/j} psa
Marko seviyor onun köpek
‘Marko onun köpeğini seviyor.’

(Despić, 2013: 266)

Sırpçada yerleşmiş tümce yapılarının özne konumundaki açık ve örtük adılların gönderim ilişkileri gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamları (120)'de örneklendirilmiştir. Sırpçada öncül ister niceliksel isterse gönderimsel AÖ olsun yerleşmiş tümcedeki açık adıl (120a ve c), ana tümcenin öznesine bağlanmaz. Sırpçada Çekçede olduğu gibi sadece örtük adıllar bağımlı okuma alır, açık adıllar ise ayrışık okuma alır.

(120) a. Svaki student_i misli da će *on*_{i/j}* dobiti desetku
Her öğrenci düşünüyor TÛM onun al- en iyi okul notu
'Her öğrenci onun A alacağını düşünüyor.'

b. Svaki student_i misli da će *adıl_{i/j}* dobiti desetku
Her öğrenci düşünüyor TÛM adıl al- en iyi okul notu
1. okuma: 'Her öğrenci A alacağını düşünüyor.'
2. okuma: 'Her öğrenci onun A alacağını düşünüyor.'

c. Jovan_i misli da će *on*_{i/j}* dobiti desetku
Jovan düşünüyor TÛM onun al- en iyi okul notu
'Jovan onun A alacağını düşünüyor.'

d. Jovan_i misli da će *adıl_{i/j}* dobiti desetku
Jovan düşünüyor TÛM adıl al- en iyi okul notu
1. okuma: 'Jovan A alacağını düşünüyor.'

2. okuma: ‘Jovan onun A alacağını düşünüyor.’

(Lindseth, 1996: 49)

Lehçe de örtük özne dili olarak ele alınsa da Lehçenin örtük özne dili olmasıyla ilgili çelişen durumlar vardır. Lehçenin İspanyolca gibi adıl-düşüren bir dil gibi görünmesine rağmen, McShane (2009) açık ve çıkartılmış (elided) öznelerin birleşimlerini (kombinasyonları) kullandığı için Lehçenin kısmi adıl-düşüren dil olduğunu belirtir. Bondaruk (2001), Lehçede vurgulu olmayan öznenin düşürüldüğünü, vurgulu olan öznenin düşürülmediğini belirtir (121):

(121) Ja czytam, a ty śpisz.

ben okuyor.1T fakat sen uyuyor.2T

‘Ben okuyorum, fakat sen uyuyorsun.’

(Bondaruk, 2001: 35)

McShane (2009)’un görüşüne karşılı olarak Bondaruk (2001) Lehçe ve örtük özne dillerinden İtalyancayı karşılaştırır. İtalyancada karşıtsallık yaratmak için gönderim değiştiğinde sadece açık adılar kullanılır, diğer durumlarda örtük özneler kullanılır. Chociej (2011) Lehçede örtük öznelerin üretimi üzerine incelemelerde bulunmuştur. Lehçenin örtük özne dili olduğuna yönelik özne sürekliliği, kişi ve sayı uyumu, zaman ve cinsiyet çekimi, sözcüğün anlamsal içeriği ve tümceciğin başında bulunan biçimbirim türü gibi pek çok etkenin varlığından söz etmiştir. Çalışmasında örtük öznelerin üretim oranına bakıldığında tek dilli Lehçe konuşucularının %81 oranında örtük özne ürettikleri görülmüştür. (122-126)’da ÖÖD ilişkin özelliklere Lehçeden

örnekler verilmiştir. Bu örneklerde Lehçenin de İspanyolcada olduğu gibi sadece örtük özne dillerinde bulunan özelliklere sahip olduğu görülmektedir.

Çekimli tümcelerde açık özne adılı düşebilir.

(122) a. Ja mówię po francusku.

Ben konuşuyor.1T Fransızca

‘Ben Fransızca konuşuyorum.’

b. *Adil* mówię po francusku.

adil konuşuyor.1T Fransızca

‘Fransızca konuşuyorum.’

Havayla ilgili durumu bildirmede açık adıl kullanılmaz, örtük adıl kullanımı zorunludur.

(123) a. *Adil* bardzo wieje.

adil çok rüzgârlı

‘çok rüzgârlı’

b. **To* bardzo wieje.

O çok rüzgârlı

‘*O çok rüzgârlı’

Özne-eylem yer değiştirimi mümkündür.

(124) a. One sobie poszły.

Onlar kendileri ayrıldı

‘Onlar kendileri ayrıldı.’

b. Sobie poszły one

Kendileri ayrıldı onlar

‘Kendileri ayrıldı onlar’

TÜM tümceden çıkarıldığında tümce dilbilgisi dışı olur.

(125) a. Kto myřli że nie umie tańczć?

Kim düşünüyor.2T TÜM OLZ bil- dans et-

‘Kimin dans etmeyi bilmediğini düşünüyorsun?’

b. *Kto myřli _ nie umie tańczć?

Kim düşünüyor.2T _ OLZ bil- dans et-

*‘Kimin dans etmeyi bilmediğini düşünüyorsun?’

Açık adıl ana tümcenin öznesi olan niceliksel öncüle bağlanamazken, örtük adıl bağlanır.

(126) a. Kto_i mówi że on^{*i/j} ma dużo pieniędzy?
Kim dedi TÜM o var çok para
‘Kim onun çok parası olduğunu söyledi.’

b. Kto_i mówi że *adil*_{i/j} ma dużo pieniędzy?
Kim dedi TÜM *adıl* var çok para
1. okuma: ‘Kim çok parası olduğunu söyledi.’
2. okuma: ‘Kim onun çok parası olduğunu söyledi.’

(Barski, 2013: 57-58)

Lehçe BÖ yapılarında açık adıl niceliksel veya gönderimsel öncüllere bağlanmaz
ve tümce dışına gönderimde bulunur:

(127) a. Każdy_i kocha *jego*^{*i/j} matke
Herkes seviyor onun anne
‘Herkes onun annesini seviyor.’

(Marelj, 2011: 222)

b. Piotr_i czytał *jego*^{*i/j} pracy
Piotr oku.GEÇ onun çalışma
‘Piotr onun çalışmasını okudu.’

(Reinders-Machowska, 1991: 146)

Örtük özne dili olarak Lehçede de öncül niceliksel ifade olduğunda açık özne adılının yorumlanmasında sınırlılıklar olduğu görülmektedir. (128) hem açık hem de örtük adıların yorumlanmasını göstermektedir.

(128) a. Nikti nie wierzy że on*_{i/j} jest intelgentny
Hiç kimse OLZ inanıyor TŪM o ol- zeki
‘Hiç kimse onun zeki olduğuna inanmıyor.’

b. Nikti nie wierzy że adıl_{i/j} jest intelgentny
Hiç kimse OLZ inanıyor TŪM adıl ol- zeki
1. okuma: ‘Hiç kimse zeki olduğuna inanmıyor.’
2. okuma: ‘Hiç kimse onun zeki olduğuna inanmıyor.’

(Barski, 2013: 59)

(128a)’da açık özne adılı niceleyici öncüle bağlanmaz, Lehçede ‘*Hiç kimse hiç kimsenin zeki olduğuna inanamıyor*’ okuması açık adıyla mümkün değildir. Buradaki tek yorumlama söylem içindeki üçüncü bir kişiye gönderimdir. Ancak (128b) çift anlamlıdır. Yerleşmiş tümcedeki örtük adıl niceliksel öncüle de bağlanabilir, söylem içinde üçüncü bir kişiye de gönderimde bulunabilir. Lindseth (1998) Lehçe gibi örtük özne dillerinde sadece örtük adıların bağımlı değişken olarak işlev gösterdiğini belirtmektedir.

Açık adılın niceliksel öncüle bağlanamadığı durumların örneklediği (128)’deki örneklere benzer bir biçimde açık adıl gönderimsel öncüllere bağlanamaz ancak örtük adıl bağlanabilir (bkz.129).

(129) a. Oni_i myśłā że oni*_{i/j} sa madrzy
Onlar düşünüyor.3Ç TÛM onlar ol- akıllı
'Onlar onların akıllı olduğunu düşünüyorlar'

b. Oni_i myśłā że adıl_{i/j} sa madrzy
Onlar düşünüyor.3Ç TÛM adıl ol- akıllı
1. okuma: 'Onlar akıllı olduğunu düşünüyorlar'
2. okuma: 'Onlar onların akıllı olduğunu düşünüyorlar'

(Chociej, 2011: 46)

I. tür dil grubunda BÖ yapılarında aynı bağlama özelliklerine sahip diğer diller ise; Farsça, Hintçe ve Rusçadır.

Farsça, Hintçe ve Rusçada BÖ yapılarının özne konumundaki açık adıl, gönderimsel öncüllere bağlanmaz, tümce dışındaki herhangi bir varlığa gönderimde bulunur:

Farsça

(130) a. Jiân_i ketâb-e u*_{i/j}-ro xund
Jian kitap.BEL onun okudu3T
'Jian onun kitabını okudu.'

(Ghomeshi, 1996: 186)

Hintçe

b. Ram-ne_i us-kii*_{i/j} kitaab paṛh-ii
Ram.YAL onun kitap okudu3T

‘Ram onun kitabını okudu.’

(Bhatt, 2003: 13)

Rusça

c. Vanja_i uvidel ego*_{i/j} nacal’nika

Vanja gördü onun patron.BEL

‘Vanja onun patronunu gördü.’

(Nikolaeva, 2014: 44)

Benzer biçimde, öncül niceliksel AÖ olduğunda da açık adıl ana tümcenin öznesine bağlanmaz, tümce dışındaki herhangi bir varlığa gönderimde bulunur:

Hintçe

(131) a. Har aadmiiko_i us-kii*_{i/j} behin pasand hai

Her adam onun kız kardeş beğen.SÜR

‘Her adam onun kız kardeşini beğeniyor.’

(Bhatt, 2003: 15)

Rusça

b. Vsjakij_i ljubit ego*_{i/j} mat’

Herkes seviyor onun annes

‘Herkes onun annesini seviyor.’

(Marelj, 2011: 222)

2.1.5.2 II. Tür Dillerde Adılların Bağlanmasıdaki Sınırlılıklar

Bu gruptaki dillerin (BÖ yapılarında İngilizce, Almanca, Fransızca, Hollandaca ve İspanyolca; yerleşmiş tümce yapılarında İngilizce, Almanca, Fransızca, Hollandaca ve Hintçe-Urduda) ortak özelliği, öncül değiştirgenine bakılmaksızın açık adılın ana tümcenin öznesine bağlanmasıdır. Aynı zamanda yerleşmiş tümce yapılarında Hintçe hariç, bu grupta yer alan dillerin hiçbirinde örtük adıl yoktur. Örtük özne olmayan dillerde, yerleşmiş tümcenin veya BÖ yapılarının öznesi her zaman açıktır. BÖ'nün ve yerleşmiş tümcenin öznesi özgür gönderime de sahiptir, söylemdeki başka bir öncüle de gönderimde bulunabilir. Hem ayrışık hem de bağımlı olmak üzere, her iki okumaya da sahiptir.

İngilizcede açık adıl, yerleşmiş tümce yapılarında hem gönderimsel hem de niceliksel AÖ'lere (evrensel niceleyiciler veya *ne*-ifadeleri) gönderimde bulunabilir.

(132) a. Mary_i thinks that she_{i/j} will win

Mary düşünüyor TÜM o GEL kazan-

1. okuma: 'Mary kazanacağını düşünüyor.'

2. okuma: 'Mary onun kazanacağını düşünüyor.'

b. Everybody_i thinks that she_{i/j} is beautiful

Herkes düşünüyor TÜM o YARD.EYLEM güzel

1. okuma: 'Herkes güzel olduğunu düşünüyor.'

2. okuma: 'Herkes onun güzel olduğunu düşünüyor.'

(White, 2003: 5)

(132a)'da açık adıl *she* gönderimsel AÖ *Mary*'e gönderimde bulunur. (132b)'de yerleşmiş tümceciklerdeki özne adıları niceleyici ile eşdizinli oldukları ve öncüller adılara k-buyurdıkları için bağlanmaktadır. Aynı zamanda tümce dışındaki herhangi bir ögeye de bağlanabilmektedir. Bu yüzden adıl hem bağımlı okumaya hem de eşgönderimsel okumaya izin vermektedir (White, 2003: 6).

İngilizce gibi Almanca, Fransızca ve Hollandaca da [-örtük özne] dillerindendir. Yerleşmiş tümcelerde özne konumundaki açık adılar, öncül değiştirgenine göre örneklendirilmiştir:

Almanca

(133) a. Peter_i hat geglaubt daß er_{i/j} dumm ist

Peter inanıyor TÜM o aptal YARD.EYLEM

1. okuma: 'Peter aptal olduğuna inanıyor.'

2. okuma: 'Peter onun aptal olduğuna inanıyor.'

b. Jeder Mann_i glaubt daß er_{i/j} dumm ist

Her adam inanıyor TÜM o aptal YARD.EYLEM

1. okuma: 'Her adam aptal olduğuna inanıyor.'

2. okuma: 'Her adam onun aptal olduğuna inanıyor.'

(Wiltschko, 1998: 144)

Fransızca

(134) a. Jean_i a dit qu'il_{i/j} va au cinéma

Jean dedi TÜM o git- YÖN sinema

1. okuma: ‘Jean sinemaya gideceğini söyledi.’

2. okuma: ‘Jean onun sinemaya gideceğini söyledi.’

(Antonenko, 2008: 36)

b. Chaque homme_i pense qu’il_{i/j} est intelligent

Her adam düşünüyor TÛM o YARD.EYLEM zeki

1. okuma: ‘Her adam zeki olduğunu düşünüyor.’

2. okuma: ‘Her adam onun zeki olduğunu düşünüyor.’

(Déchaine ve Wiltschko, 2002: 429)

(133 ve 134)’te görüldüğü gibi açık adılar gönderimsel ve niceliksel öncüllere bağlanabilmektedir.

II. tür dillerde, BÖ yapılarının özne konumundaki açık adıl niceliksel veya gönderimsel öncüle bağlanabilmektedir. Hem tümce içine hem de tümce dışındaki başka bir varlığa gönderimde bulunarak her iki okumaya da izin vermektedir:

İngilizce

(135) a. Everyone_i loves his_{i/j} mother

Herkes seviyor onun anne

1. okuma: ‘Herkes annesini seviyor.’

2. okuma: ‘Herkes onun annesini seviyor.’

(Marelj, 2011: 207)

Almanca

b. Jeder_i liebt seine_{i/j} Mutter

Herkes seviyor onun anne

1. okuma: 'Herkes annesini seviyor.'

2. okuma: 'Herkes onun annesini seviyor.'

(Marelj, 2011: 221)

Hollandaca

c. Iedereen_i houdt van zijn_{i/j} moeder

Herkes seviyor onun anne

1. okuma: 'Herkes annesini seviyor.'

2. okuma: 'Herkes onun annesini seviyor.'

(Marelj, 2011: 221)

Öncül gönderimsel AÖ olduğunda da açık adlı öncüle bağlanmakta ve her iki okumaya da izin vermektedir:

Hollandaca

(136) a. Ashley_i at haar_{i/j} cake

Ashley yedi onun kek

1. okuma: 'Ashley kekini yedi.'

2. okuma: 'Ashley onun kekini yedi.'

(Gürel ve Yılmaz, 2011: 230)

Fransızca

b. Anne_i a présenté son_{i/j} travail devant la classe

Anne sundu onun çalışma YÖN.sınıf

1. okuma: ‘Anne çalışmasını sınıfa sundu.’

2. okuma: ‘Anne onun çalışmasını sınıfa sundu.’

(Charnavel, 2011: 58)

İspanyolca

c. Ioannes_i vio a su_{i/j} hermana

Ioannes gördü onun kız kardeş

1. okuma: ‘Ioannes kız kardeşini gördü.’

2. okuma: ‘Ioannes onun kız kardeşini gördü.’

(Marelj, 2011: 222)

Hintçe-Urdüca örtük adıllara izin vermektedir, ancak yerleşmiş tümcelerın özne konumunda yer alan örtük adılların özel veya bağımlı okuması yoktur. Bunun yerine açık adıllar tercih etmektedir.

(137) a. Raam_i samajhtaa hai ki woo_{i/j} caalaak hai

Raam inanıyor TÛM o zeki YARD.EYLEM

1. okuma: ‘Raam zeki olduğuna inanıyor.’

2. okuma: ‘Raam onun zeki olduğuna inanıyor.’

- b. Raam_i samajhtaa hai ki *adıl_i caalaak hai
Raam inanıyor TÜM adıl zeki YARD.EYLEM
*‘Raam zeki olduğuna inanıyor.’

(Davison, 2000: 439)

Ana tümcenin öznesi niceleyici ya da *ne*-ifadesi olduğunda da örtük adılara izin vermez, ancak woo açık adılı özneye ve tümce dışına gönderimde bulunabilir.

- (138) a. har laRkaa_i (yah) samajhtaa hai ki woo_{i/j} caalaak hai
Her çocuk (bu) inanıyor TÜM o zeki ol-
1. okuma: ‘Her çocuk zeki olduğuna inanıyor.’
2. okuma: ‘Her çocuk onun zeki olduğuna inanıyor.’

- b. har laRkaa_i (yah) samajhtaa hai ki *adıl_i caalaak hai
Her çocuk (bu) inanıyor TÜM adıl zeki ol-
*‘Her çocuk zeki olduğuna inanıyor.’

(Davison, 2000: 438)

Örneklerde görüldüğü gibi ana tümcenin öznesi ister niceliksel isterse gönderimsel olsun woo açık adılının öncülüne bağlanmaktadır. Aynı zamanda söylem dışına da gönderimde bulunarak çift okumaya izin vermektedir. Ancak bu durum, örtük adıyla bu mümkün olmamaktadır.

2.1.5.3 III. Tür Dillerde Adılların Bağlanmasındaki Sınırlılıklar

Bu gruptaki dillerin (yerleşmiş tümce yapılarında İspanyolca, Japonca, Korece ve Farsça; BÖ yapılarında Japonca ve Korece) ortak özelliği, örtük özne dili olmalarıdır. Aynı zamanda bu dillerde öncül niceliksel olduğunda açık adıl bağımlı okumaya izin vermemektedir, sadece ayrışık okumaya izin vermektedir. Örtük adıl ile hem ayrışık hem de bağımlı okumaya izin vermektedir. Öncül gönderimsel ifade olduğunda, açık ve örtük özne adıları hem ana tümcenin öznesi ile hem de söylemde başka bir kişiyle eşgönderimli olabilmektedir.

Japonca da adıl düşüren bir dildir.

(139) *adıl* moo tabeta

adıl çoktan yedi

‘Çoktan yedi(m/n/Ø/k/niz/ler)’

(Kanno, 1997: 266)

Japoncada AAK’nin görülüp görülmediği aşağıdaki örneklerde incelenmiştir.

(140) a. Daremo_i-ga kare*_{i/j}-ga atamaga ii to omotte iru

Herkes.YAL o.YAL akıllı ol- TÜM düşünüyor

‘Herkes onun akıllı olduğunu düşünüyor.’

b. Daremo_i-ga *adıl*_{i/j} atamaga ii to omotte iru

Herkes.YAL *adıl* akıllı ol- TÜM düşünüyor

1. okuma: ‘Herkes akıllı olduğunu düşünüyor.’

2. okuma: ‘Herkes onun akıllı olduğunu düşünüyor.’

(Montalbetti, 1984: 183)

Yukarıdaki örnekler Japoncada AAK etkilerini sergilemektedir. Açık ve örtük adılların bağımlı değişken yorumlamasındaki farklılık net bir biçimde görülmektedir.

(140b)’de örtük adıl niceliksel ifade ile bağlanırken, (140a)’da açık adıl niceliksel ifadeyle bağlanamaz.

Aşağıda öncülü *ne*-ifadesi olan örnekler incelenmiştir. Japoncada *kare* açık adılı, *ne*-ifadelere bağlanamaz.

(141) a. Dare_i-ga kare*_{i/j}-ga sore o mita to itta no?

Kim.YAL o.YAL bunu gördü TÛM söyledi

‘Kim onun bunu gördüğünü söyledi?’

b. Dare_i-ga adıl_{i/j} sore o mita to itta no?

Kim.YAL adıl bunu gördü TÛM söyledi

1. okuma: ‘Kim bunu gördüğünü söyledi?’

2. okuma: ‘Kim onun bunu gördüğünü söyledi?’

(Kanno, 1997: 265)

Japoncada ana tümcenin öznesi, gönderimsel AÖ olduğunda açık ve örtük adıl her iki okumaya da izin vermektedir.

- (142) a. Tanaka-san_i wa kare_{i/j}-ga kaisya de itiban da to itteiru
Tanaka-Bay o.YAL şirket BUL en iyi ol- TÛM söylüyor
1. okuma: ‘Tanaka şirkette en iyi olduğunu söylüyor.’
2. okuma: ‘Tanaka onun şirkette en iyi olduğunu söylüyor.’
- b. Tanaka-san_i wa *adil*_{i/j} kaisya de itiban da to itteiru
Tanaka-Bay *adıl* şirket BUL en iyi ol- TÛM söylüyor
1. okuma: ‘Tanaka şirkette en iyi olduğunu söylüyor.’
2. okuma: ‘Tanaka onun şirkette en iyi olduğunu söylüyor.’

(Kanno, 1998: 381)

Korecede özne konumunda açık adıl (143a) ya da adıl-düşüren bir dil olarak özne konumunda *adıl* (143b) görülebilmektedir.

- (143) a. Ku-ka piano-lul yencwuhayssta
O.YAL piyano.BEL çaldı
‘O piyano çaldı’
- b. *Adıl* piano-lul yencwuhayssta
Adıl piyano.BEL çaldı
‘piyano çaldı’

(Song, 2013: 7)

Açık ve örtük adıların gönderimsel AÖ'ye bağlanmasına ilişkin dağılımları (144)'te sunulmuştur.

(144) a. John_i ku_{i/j}-ka ttoktokhata-ko malhayssta.

John o.YAL akıllı.TÜM inanıyor

1. okuma: 'John akıllı olduğuna inanıyor.'

2. okuma: 'John onun akıllı olduğuna inanıyor.'

b. John_i adil_{i/j} ttoktokhata-ko malhayssta.

John adil akıllı.TÜM inanıyor

1. okuma: 'John akıllı olduğuna inanıyor.'

2. okuma: 'John onun akıllı olduğuna inanıyor.'

(Song, 2013: 48)

(144a)'da açık özne adılı *ku*, *John*'a veya söylemdeki herhangi birine gönderimde bulunabilir. Açık özne adılına benzer biçimde örtük adıl da ana tümcenin öznesine ya da tümce-dışına gönderimde bulunabilir. Korecede, öncül gönderimsel AÖ olduğunda açık ve örtük adılar için herhangi bir sınırlılık görülmemektedir.

Açık ve örtük adıların niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin dağılımları farklılaşmaktadır.

(145) a. Motwunun_i ku_{*i/j}-ka ttoktokhata-ko sayngkakhanta.

Herkes o.YAL akıllı.TÜM düşünüyor

'Herkes onun akıllı olduğunu düşünüyor.'

b. Motwununi *adil*_{i/j} ttokttokhata-ko sayngkakhanta.

Herkes *adil* akıllı.TÜM düşünüyor

1. okuma: ‘Herkes akıllı olduğunu düşünüyor.’

2. okuma: ‘Herkes onun akıllı olduğunu düşünüyor.’

(Lee, 2001: 153)

(145a)’da açık özne adılı *ku* niceliksel öncüle bağlanmaz ve bağımlı okuma yerine ayrışık okumaya izin verir. Örtük adıl ise her iki okumaya da izin verir (145b).

Öncül *ne*-ifadesi olduğunda açık özne adılı ana tümcenin öznesine bağlanmaz.

(146) a. Nwukwu_i-ka kunye*_{i/j}-ka pwuyuhayssta ko malhayss-ni?

Kim.YAL o.YAL zengin ol- TÜM söyledi

‘Kim onun zengin olduğunu söyledi?’

b. Nwukwu_i-ka *adil*_{i/j} pwuyuhayssta ko malhayss-ni?

Kim.YAL *adil* zengin ol- TÜM söyledi

1. okuma: ‘Kim zengin olduğunu söyledi?’

2. okuma: ‘Kim onun zengin olduğunu söyledi?’

(Song, 2013: 54-56)

(146a)’da *kunye* (dişil üçüncü kişi adılı) *ne*-ifadesini öncülü olarak alamaz. *Ne*-biçimsel değişken olduğu için açık adıl *ne*-sözcüğüne bağlanamaz. Örtük adıl için böyle bir sınırlılık yoktur.

Farsça da örtük özne dilidir. Yerleşmiş tümcedeki açık ve örtük özne öncülü gönderimsel AÖ olduğunda hem tümce içine hem de söylemdeki herhangi birine bağlanabilir.

(147) a. Ali_i goft ke oo_{i/j} yek ketab kharid

Ali söyledi TÜM o bir kitap al-

1. okuma: ‘Ali bir kitap aldığını söyledi.’

2. okuma: ‘Ali onun bir kitap aldığını söyledi.’

b. Ali_i goft ke *adil*_{i/j} yek ketab kharid

Ali söyledi TÜM *adıl* bir kitap al-

1. okuma: ‘Ali bir kitap aldığını söyledi.’

2. okuma: ‘Ali onun bir kitap aldığını söyledi.’

(Tayyebi vd. 2011: 222)

Öte yandan Farsçada açık adıl niceliksel öncüle bağlanamaz, söylem dışına gönderimde bulunur, örtük adılarla ilgili bir sınırlandırma yoktur.

(148) a. Hichkas_i fekr nemikonad ke oo*_{i/j} bahoosh ast

Kimse düşün- OLZ.GEN. TÜM o akıllı ol

‘Kimse onun akıllı olduğunu düşünmez.’

b. Hichkas_i fekr nemikonad ke *adil*_{i/j} bahoosh ast

Kimse düşün- OLZ.GEN. TÜM *adıl* akıllı ol

‘Kimse onun akıllı olduğunu düşünmez.’

(Marefat ve Sheydaii, 2012: 138-139)

2.1.5.4 IV. Tür Dillerde Adılların Bağlanmasındaki Sınırlılıklar

Bu gruptaki dillerin (BÖ yapılarında Çince; yerleşmiş tümce yapılarında Rusça ve Çince) ortak özelliği, örtük özne dili olmaları ve hem açık hem de örtük adılların öncül değiştirgenine bakılmaksızın ana tümcenin öznesine bağlanmalarıdır. Bu dillerde açık ve örtük adılar hem bağımlı hem de ayrışık okumaya izin vererek çift okuma alırlar.

Çince adıl-düşüren bir dildir, özne ve nesne düşürülür, aynı zamanda İngilizcedeki *it* ve *there* gibi dolgu adıları, Çince sesbilimsel olarak örtüktür (149d):

(149) a. *adıl* kanjian ta le

adıl gör onu GÖR

‘onu gördü.’

b. Ta kanjian *adıl* le

O gör *adıl* GÖR

‘O gördü.’

c. Zhangsan *adıl* baba hen youqian

Zhangsan *adıl* baba çok zengin

‘Zhangsan, (onun) babası çok zengin.’

d. *adıl* Xiáyǔ-le

adıl Yağ-ıyor

‘Yağıyor’

(Huang 1984: 533)

Çince BÖ yapılarının özne konumunda bulunan açık adıl niceliksel ve gönderimsel AÖ’ye bağlanabilir, aynı zamanda tümce dışındaki herhangi bir varlığa da bağlanarak çift okumaya izin vermektedir:

(150) a. Zhangsan_i kanjian-le ta_{i/j} de shu

Zhangsan gör.GÖR o kitap

1. okuma: ‘Zhangsan kitabını gördü.’

2. okuma: ‘Zhangsan onun kitabını gördü.’

(Huang, 1983: 555)

b. Shei_i kanjian-le ta_{i/j} muqin?

Kim gör.GÖR o anne

1. okuma: ‘Kim annesini gördü.’

2. okuma: ‘Kim onun annesini gördü.’

(Higginbotham, 1980: 695)

Zhao (2012), AAK’nin Çincede işlemediğini belirtmektedir. Çince özne konumundaki *ta* açık adılı, ana tümcenin öncülü ister gönderimsel ister niceliksel AÖ olsun, ana tümcenin öznesine gönderimde bulunmaktadır.

- (151) a. Xiao Zhang_i shuo tai_{i/j} xihuan Lao Wang
Xiao Zhang söyle o beğen Lao Wang
1. okuma: ‘Xiao Zhang Lao Wang’ı beğendiğini söyledi.’
2. okuma: ‘Xiao Zhang onun Lao Wang’ı beğendiğini söyledi.’
- b. Xiao Zhang_i shuo adil_{i/j} xihuan Lao Wang
Xiao Zhang söyle adil beğen Lao Wang
1. okuma: ‘Xiao Zhang Lao Wang’ı beğendiğini söyledi.’
2. okuma: ‘Xiao Zhang onun Lao Wang’ı beğendiğini söyledi.’
- c. Meigeren_i dou shuo tai_{i/j} mingtian yao lai
Herkes hepsi söyle o yarın iste gel
1. okuma: ‘Herkes yarın gelmek istediğini söyledi.’
2. okuma: ‘Herkes onun yarın gelmek istediğini söyledi.’
- d. Meigeren_i dou shuo adil_{i/j} mingtian yao lai
Herkes hepsi söyle adil yarın iste gel
1. okuma: ‘Herkes yarın gelmek istediğini söyledi.’
2. okuma: ‘Herkes onun yarın gelmek istediğini söyledi.’

(Zhao, 2012: 171-175)

Huang (1994) da Çince AAK’nin sorunlu olduğunu belirterek, sorunun AAK’nin Çince *ta* ‘o’ adının (152)’deki yapıda bağımlı değişken olmasını açıklayamamasından kaynaklandığını ifade etmiştir:

(152) [TümÖ....X_i... [TümÖ...[TümÖ....ta_i...]]]

(152)'de X niceliksel ifadedir ve *ta* ile eşdizindir. Burada açık adıl, yerleşmiş tümcenin özne konumundadır. Açık adıl ana tümcedeki niceliksel öncüle bağlanır.

(153) Shei_i zhidao ni shou ta_i kanjian-le Lisi?
Kim biliyor sen söyle o gör.GEÇ Lisi
'Senin, onun Lisi'yi gördüğünü söylediğini kim biliyor?'

(153)'te *ta* açık adılının ana tümcedeki niceliksel AÖ'ye bağlanmasının yanı sıra açık adıl yerine örtük adıl da kullanılabilir. Bu da Çince AAK'nin başka bir sorununu sunmaktadır.

Slav dillerinden Çekçe ve Sırpçada açık özne adılının varlığı, karışıklık veya vurgu göstermek içinken, Rusça için durum böyle değildir. Rusçada açık adılların kullanımı zorunludur ve öznenin düşürülmesi anadili konuşucusu tarafından tümcenin doğru olmadığını düşünmesine sebep olacaktır.

Rusça örneklerde görüldüğü gibi tümcenin öznesi düşürülmez.

(154) a. yy govorili s ego ženoj
Sen konuştu2T onun eş(kadın)
'Sen onun karısıyla konuştun.'

- b. Ja živu y Amerike
Ben yaşıyor1T BUL Amerika
'Ben Amerika'da yaşıyorum.'

(Lindseth, 1996: 47)

Shushurin (2014), Rusçada bazı durumlarda adılın düşürülmesinin sınırlandırıldığını belirtmiştir: Adcıl yüklemle kurulan tümcelerde (155a), ayrık (split) öncüllerle (155b), TÜM'ün düştüğü tümcelerde (155c) adılın düşmesi mümkün değildir:

- (155) a. Vadim skazal nam chto *(on) student
Vadim söyledi biz TÜM (o) öğrenci
'*Vadim bize (onun) öğrenci olduğunu söyledi.'

- b. Polina skazala Nine chto *(oni) poedut v Pol'shu ymeste
Polina söyledi Nine TÜM (onlar) gidecek YÖN Polonya beraber
'*Polina Nine'ye (onların) Polonya'ya beraber gideceğini söyledi.'

- c. Vova skazal *(on) ne priedet
Vova söyledi (o) OLZ gidecek
'*Vova (onun) gitmeyeceğini söyledi.'

(Shushurin, 2014: 2)

Shushurin (2014), Rusçada bazı durumlarda adılın düşürüldüğünü belirtmiştir: *Söyle-, düşün-* gibi bazı algısal eylemlerle kurulan tümleçli tümcelerde (156a), ilgi tümceciklerinde (156b), dilek kipiyle tamamlanan tümcelerde (156c), koşul tümcelerinde (156d) adılın düşmesi mümkündür:

(156) a. Vadim skazal chto (on) pridet vecherom

Vadim söyledi TÜM (o) gelecek akşam

‘Vadim (onun) akşam geleceğini söyledi.’

b. Roma razbil vazu kotoruju (on) kupil nakanune

Roma kırdı vazo TÜM (o) satın al- bir gün önce

‘Roma (onun) bir gün önce satın aldığı vazoyu kırdı.’

c. Ya skazal yemu chtoby (on) prixodil poskoree

Ben söyle ona TÜM (o) gelmeli hemen

‘Ben ona (onun) hemen gelmesi gerektiğini söyledim.’

d. Yura ne poluchit deneg esli (on) ne pridet zavtra

Yura OLZ al- para eğer (o) OLZ gel- yarın

‘Yura yarın gelmezse (o) para alamayacak’

(Shushurin, 2014: 1)

İngilizcedeki gibi Rusçada açık adıl, niceliksel öncül bağlamında Sırpça ve Çekçenin aksine bağımlı okumaya izin vermekte, örtük adıl kullanıldığında üç dilde de bağımlı okumaya izin vermektedir.

- (157) a. *každý student_i думает что он_{i/j} получит пятёрку*
Her öğrenci düşünüyor TÜM o al- en iyi okul notu
'Her öğrenci A alacağını düşünüyor.'

- b. *každý student_i думает что адил_i получит пятёрку*
Her öğrenci düşünüyor TÜM *adıl* al- en iyi okul notu
'Her öğrenci A alacağını düşünüyor.'

(Lindseth, 1996: 49)

Tümcenin öncülü, gönderimsel AÖ olduğunda açık ve örtük adıl hem bağımlı hem de ayrışık okumaya izin verir:

- (158) a. *Ivan_i думает что он_{i/j} получит пятёрку*
Ivan düşünüyor TÜM o al- en iyi okul notu
1. okuma: 'Ivan A alacağını düşünüyor.'
2. okuma: 'Ivan onun A alacağını düşünüyor.'

- b. *Ivan_i думает что адил_{i/j} получит пятёрку*
Ivan düşünüyor TÜM *adıl* al- en iyi okul notu

1. okuma: ‘Ivan A alacağını düşünüyor.’
2. okuma: ‘Ivan onun A alacağını düşünüyor.’

(Lindseth, 1996: 49)

Lindseth (1996), Rusçada özne konumundaki adılın diğer Slav dillerinden farklı olmasını, standart bir örtük özne dili olmamasına bağlamaktadır.

2.1.5.5 Özet

I. tür dillerde açık adıl, gönderimsel ve niceliksel öncüllerle sadece ayrışık okumaya izin vermektedirler. Örtük adıl ise gönderimsel ve niceliksel öncüllerle, bağımlı, ayrışık ve çift okumaya izin vermektedirler. II. tür dillerde açık adıl, gönderimsel ve niceliksel öncüllerle bağımlı, ayrışık ve çift okumaya izin vermektedirler, bu tür diller BÖ yapılarında ve yerleşmiş tümcecik yapılarında örtük adıl kullanımına izin vermemektedir. III. tür dillerde ise açık adıl sadece niceliksel öncüllerle ayrışık okumaya izin vermekte, gönderimsel öncüllerle bağımlı, ayrışık ve çift okumaya izin vermektedir. Bu tür dillerde örtük adıl, bağımlı, ayrışık ve çift okumaya izin vermektedir. IV. tür dillerde açık ve örtük adıların bağlama özellikleri aynıdır: İki adıl türü de hem gönderimsel hem de niceliksel öncüllerle bağımlı, ayrışık ve çift okumaya izin vermektedir (bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Ele alınan dillerdeki BÖ ve yerleşmiş tümcecik yapılarındaki adılların bağlama ilişkilerinin özeti

	Gönderimsel öncül						Niceliksel öncül					
	Açık adıl			Örtük adıl			Açık adıl			Örtük adıl		
	B	A	B/A	B	A	B/A	B	A	B/A	B	A	B/A
I. tür	H	E	H	E	E	E	H	E	H	E	E	E
II. tür	E	E	E	–	–	–	E	E	E	–	–	–
III. tür	E	E	E	E	E	E	H	E	H	E	E	E
IV. tür	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E

Özne konumundaki açık ya da örtük adılın, özne konumundaki öncülle eşgönderimli yorumlanma durumu **bağımlı okuma (B)**, özne konumundaki öncülden başkasına gönderimi olması durumu **ayrışık okuma (A)**, her iki okumanın da olanaklı olduğu durum **belirsiz okuma (B/A)** olarak gösterilmiştir. E= Evet, H= Hayır, – = Yok.

2.2 D1 Ediniminde Adıllar Üzerine Çalışmalar

2.2.1 D1 Ediniminde B İlkesi

Deneysel çalışmalar, D1 ediniminde, A ve B ilkelerinin eşdeğer olmadığını, çocukların önce A ilkesini, ardından B ilkesini edindiklerini ortaya koymuştur. Alanyazında B İlkesinde Gecikme Etkisi (BİGE) olarak adlandırılan bu olgunun açıklanmasında, çocukların sözdizim ilkelerine ilişkin bilgiye sahip olduğu, ancak bu ilkelerin yerine getirilmesinin kullanımbilim ya da genel işleme dizgesinin gelişmemiş olması nedeniyle engellendiği ileri sürülmüştür (bkz. Chien ve Wexler, 1990; Grodzinsky ve Reinhart, 1993; Thornton ve Wexler, 1999).

Chien ve Wexler (1990), yaşları 2;6-7;0 arasında olan 177 denek ile çalışmışlardır. Çocukların A ilkesini içeren değişken bağlama konusunda iyi bir başarımla sergilemelerine rağmen B ilkesindeki gecikme sonucu eşgönderime ilişkin başarımın %50 düzeyinde olduğunu belirtmişlerdir. Chien ve Wexler, A ilkesinin tersine,

eşgönderim koşullarının kullanımbilime ait olduğunu, gecikmenin de bundan kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir (bkz. Thornton ve Wexler, 1999). Buna karşın, Grodzinsky ve Reinhart (1993), gecikmeyi, “I. Kural” olarak adlandırdıkları eşgönderim koşullarına dayandırmaktadırlar. Eşgönderim yorumu için tüm bileşenlerin (sözdizim, anlambilim ve bağlam) gerekli olduğunu ileri süren I. Kural, gönderim-kümesi işlemini içeren, yani iki rakip sunumu karşılaştıran bir işlemdir. Söz konusu türetimde eşgönderime izin verilip verilmediğini belirlemek için değişken bağlama içeren bir başka sunum kurulmalıdır. Söz konusu bağlamda iki sunum eşit değilse, eşgönderime izin verilmektedir. Bu yüzden, eşgönderim, bağlamayı içeren işlemten daha karmaşıktır. İlgili testlerde çocukların zorluklar yaşamaları da bağlamdan çok, işlemsel karmaşıklıkla ilgilidir. Dolayısıyla, söz konusu başarımların düşüklüğü, çocukların bireysel olarak şans düzeyinde başarımların sergilemelerinden, yani bir “tahmin modeli” geliştirmelerinden kaynaklanmaktadır.

BİGE, İngilizce (Chien ve Wexler, 1990; Grimshaw ve Rosen, 1990), Rusça (Avrutin ve Wexler, 1992), Hollandaca (Philip ve Coopmans, 1996) gibi pek çok dilde desteklenmesine karşın İtalyanca, Fransızca ve İspanyolca (McKee, 1992; Baauw, Escobar ve Philip, 1997) gibi Romen dillerinin ediniminde BİGE görülmemektedir. Bu durum da Romen dillerindeki kaynaşıklara bağlı olarak açıklanmaktadır.

McKee (1992), İngilizce ve İtalyanca edinimiyle ilgili çalışmasında, İngilizce adılların edinimindeki düşük başarımlara karşın, İtalyanca konuşucuların kaynaşık içeren tümcelerde %80 başarı elde ettiklerini belirtmektedir. McKee, BİGE’nin görülmemesi durumunun, kaynaşıkların sözdizimsel konumlarıyla ilgili olabileceğini ileri sürmüştür.

Baauw (2002), Hollandacada sesbilimsel kaynaşıkların bulunduğu tümcelere ilişkin olarak çocukların eşgönderimli okumayı %53 oranında reddettiklerini saptamıştır. Bu sonuç, Hollandacada güçlü adılların edinimiyle ilgili sonuçlarla (Philip ve Coopmans, 1996) koşutluk göstermekte, BİGE'nin görülmemesi durumunun genelde kaynaşıklara özgü bir durum olmadığını, kaynaşıkların sözdizim konumlarıyla ilgili olduğu gözlemini desteklemektedir (akt. Aydın ve Çiğiltepe, 2007).

Aydın ve Çiğiltepe (2007)'in çalışmasında, Yüksek İşlevli Otizm (YİO) tanısı konmuş çocuklarla, Down Sendromu (DS) tanısı konmuş çocukların yorumları, normal gelişim gösteren çocukların yorumları ile karşılaştırılarak Türkçede BİGE olgusunun geçerliliği araştırılmıştır. DS tanılı çocukların dil gelişimlerindeki temel sorunlar, konuşmada gecikme, yetersiz sözvarlığı, sesbirimlerin ayırıcı özelliklerine ilişkin sorunlar olarak sıralanabilir. Bu çalışmanın bir diğer deney grubunu da YİO tanısı konmuş çocuklar oluşturmaktadır. Bu çocukların yaklaşık %40'ı tam olarak konuşamamakta ya da kendisine söyleneni yinelemektedir. Konuşma becerisine sahip grup ise dinleme ve anlama becerisine ilişkin güçlüklerinden dolayı iletişim sorunu yaşamaktadır. Kısıtlı sözvarlığına sahip olan bu çocukların adıl kullanımında yanlışlar saptanmıştır (Fırat ve Sofu, 2001). Perovic (2002) ve Ring ve Clahsen (2005) bağlama ilişkilerinin söz konusu olduğu bağlamlarda, DS tanılı çocukların yetersiz olduklarını ortaya koymuşlardır. Bu nedenlerle, çalışmada denek grubu DS ve YİO tanılı çocuklardan oluşturulmuştur. Çalışmada, 9–14 yaşları arasında, DS tanısı konmuş 18; 6–19 yaşları arasında, YİO tanısı konmuş 10 katılımcı yer almıştır. Ayrıca, çalışmada 4–8 yaşları arasında normal gelişim gösteren 11'i erkek, 15'i kız, toplam 26 çocuktan oluşan denetim grubu da yer almıştır. Deneyde, Chien ve Wexler'in (1990) resimli doğruluk değeri yorumlama testi, Türkçe için yeniden hazırlanarak kullanılmıştır.

Çalışmanın sonucunda, kullanımbilim gecikmesinin söz konusu olduğu YİO tanısı konmuş çocuklarda eşgönderim sorunları saptanmamıştır. Bu bulgu Türkçede BİGE olgusunun geçerli olmadığını göstermiştir. Gerek YİO ve DS tanısı konmuş çocuklarda gerekse denetim grubunda BİGE olgusunun geçerli olmadığı görülmüştür. Türkçede BİGE görülmeme durumu, adılın özellikleriyle açıklanmıştır. Türkçede göndergeler gibi adılsılar da bağlamanın konusu olduklarından, DS grubunun, YİO grubuna göre bağlamaya (adılsıl ve gönderge) ilişkin başarımının daha düşük olduğu görülmüştür.

Aarssen (1996) çalışmasında, Türkçe konuşan tek dilli çocuklarda, Türkçe-Hollandaca konuşan ikidilli çocuklarda ve Hollandaca konuşan tek dilli çocuklarda A ve B ilkelerinin edinimini incelemiştir. Aarssen, çalışmasında 24 tümcenin yer aldığı dört resimden oluşan çoktan seçmeli bir test uygulamıştır.

Aarssen'in verileri, hem tekdilli hem de ikidilli 4-7 yaş arasındaki çocukların göndergelerin ediniminde, adılsıların edinimine göre daha fazla güçlük çektiklerini göstermektedir. Ancak 8 yaşından sonra adılsılara veya göndergelere ilişkin gelişimin eşitlendiği belirtilmektedir. Yaşça küçük olan çocukların adılsıları daha iyi kavrayabildikleri yönündeki sav, BİGE'nin Türkçede geçerli olmadığını desteklemektedir.

2.2.2 D1 Ediniminde AAK

Barski (2013), kalıtsal İspanyolca ve Lehçe konuşucularının azalan AAK girdisinin etkisini sorgulamıştır. Çalışmada tekdilli İspanyolca, tekdilli Lehçe, kalıtsal Lehçe ve kalıtsal İspanyolca konuşucular olmak üzere toplam dört grup yer almaktadır. Katılımcılara tümce seçme testi ve resim-eşleme testi olmak üzere 2 anlam testi

uygulanmıştır. Her iki testte de niceliksel öncüllerde AAK'nin örtük bilgisinin yorumlanması test edilmiştir. Tümce seçme testinde bağımlı okumaya zorlanan bağlam (159)'da sunulmuştur.

Un grupo de amigos siempre sale a bailar los fines de semana. Toman por lo menos 5 cervezas.

‘Bir grup arkadaş her zaman hafta sonları dans etmeye gider. (Onlar) en az 5 bira içer.’

(159) a. Nadie cree que él toma demasiado

Hiç kimse inanıyor TÜM o çok iç-

‘Hiç kimse onun çok içtiğine inanmıyor.’

b. Nadie cree que *adil* toma demasiado

Hiç kimse inanıyor TÜM adil çok iç-

‘Hiç kimse çok içtiğine inanmıyor.’

c. (a) ve (b)

(Barski, 2013: 100)

(159)'da doğru seçenek ‘b’ seçeneğidir. Bağlama göre, ‘a’ seçeneği işaretlenmemesi gereken seçenektir.

Test 1'e ilişkin sonuçlara bakıldığında; tek dilli İspanyolca konuşucular, özne olarak örtük adılı %89 oranında gönderimsel öncüllerle; %75 oranında niceleyici öncüllerle; %74 oranında *ne*-ifadeli öncüllerle seçmişlerdir. Kalıtsal İspanyolca

katılımcılar, özne olarak örtük adlı %59 oranında niceleyici öncüllerle, %58 oranında da *ne*-ifadeli ve gönderimsel öncüllerle seçmişlerdir. Tek dilli Lehçe konuşucular, örtük adlı seçeneğini gönderimsel öncüllerle %83 oranında, *ne*-ifadeli öncüllerle %72 oranında ve niceleyicilerle %64.75 oranında seçmişlerdir. Kalıtsal Lehçe konuşucuları, örtük adlı niceleyici öncüllerle %58 oranında, *ne*-ifadeli öncüllerle %52 oranında, gönderimsel öncüllerle %47 oranında kabul etmişlerdir.

Test 2’de katılımcılara resim ve tümce sunulmuştur. Katılımcılardan sunulan tümceye göre A veya B resimlerinden birini seçmeleri istenmiştir. (160)’da Test 2’den bir örnek sunulmuştur:

(160) Los empleados están esperando las noticias. (*İspanyolca*)

Pracownicy czekają na wiadomości. (*Lehçe*)

‘Çalışanlar bilgi almak için bekliyorlar.’

(toplantı odası ‘*Sala de Juntas*’)

A

B

La mayoría de la compañía sabe que recibirá un ascenso. (*İspanyolca*)

Większość pracowników dostała awans. (Lehçe)

‘Şirketin çoğunluğu (onların) zam alacağını biliyor.’

(160)’da tümce niceliksel öncül ve örtük adıl içermektedir. Yerleşmiş tümcede örtük adılın olması, tümcenin belirsiz okumasına izin vermektedir. Örtük özne ve niceleyici öncül arasında herhangi bir sınırlama olmadığı için, doğru yanıt ‘A’ seçeneğidir. Resim A’da birkaç kişi (onların ya da kendilerinin) zam alacaklarını düşünmektedir. Öte yandan resim B’de birkaç kişi, özellikle tek bir kişinin zam alacağını düşünmektedirler. Resimlerle birleştirilen giriş tümcesinin rolü, AAK için uygun bağlam sağlamaktadır.

Test 2’nin sonuçlarına bakıldığında; tek dilli İspanyolca konuşucuları, yerleşmiş tümcede örtük özne olduğunda %70 oranında niceleyici öncüllerle; *ne*-ifadeli öncüllerle %61 oranında ve gönderimsel öncüllerle %91 oranında doğru bir biçimde kabul etmişlerdir. Yerleşmiş tümcede açık adıl olduğunda katılımcılar %68 oranında niceleyici öncüllerle; %73 oranında *ne*-ifadeli öncüllerle; %67 oranında gönderimsel öncüllerle yanıtlamışlardır.

Kalıtıl İspanyolca konuşucuları, yerleşmiş tümcenin öznesi örtük olduğunda, örtük adılın bağımlı okumasını %96 oranında gönderimsel öncüllerle; %70 oranında niceleyici öncüllerle; %61 oranında *ne*-ifadeli öncüllerle seçmişlerdir. Açık adıl kullanıldığında bağımsız okumaya izin vermektedir. Katılımcılar bağımsız okumayı daha sık *ne*-ifadeli öncüllerle kullanmışlardır (%68). Niceleyici öncüllerle %63; gönderimsel öncüllerle de %39 oranında seçmişlerdir.

Tek dilli Lehçe konuşucuları, yerleşmiş tümcenin öznesi örtük adıl olduğunda, bağımlı seçeneğini gönderimsel öncüllerle %73 oranında; niceleyici öncüllerle %69

oranında; *ne*-ifadeli öncüllerle %68 oranında kabul etmişlerdir. Açık adıl kullanıldığında bağımsız seçeneğini, niceleyici öncüllerle %67 oranında; *ne*-ifadeli öncüllerle %60 oranında; gönderimsel öncüllerle %59 oranında seçmişlerdir.

Kalıtsal Lehçe konuşucuları, yerleşmiş tümcenin öznesi örtük adıl olduğunda, bağımlı seçeneğini gönderimsel öncüllerle %97 oranında; niceleyici öncüllerle %72 oranında; *ne*-ifadeli öncüllerle %67 oranında kabul etmişlerdir. Açık adıl kullanıldığında bağımsız seçeneğini, *ne*-ifadeli öncüllerle %54 oranında; niceleyici öncüllerle %53 oranında; gönderimsel öncüllerle %23 oranında seçmişlerdir.

Resim eşleme testinin sonuçlarına göre, ileri düzey kalıtsal dil konuşucuları AAK bağlamları içinde açık ve örtük adıllarla sunulan farklılığı anlamışlardır. Ancak kalıtsal dil konuşucularının tümce seçimi testinde daha fazla zorlandıkları, açık ve örtük adıllar arasında dağılım yapmadıkları görülmüştür. Düşük düzeyde olan katılımcıların testin okuma ve anlama bölümlerinde zorlandıkları, ancak AAK bilgisinin zihinlerinde kaldığı ileri sürülmüştür.

2.3 D2 Ediniminde Adıllar Üzerine Çalışmalar

2.3.1 D2 Ediniminde B İlkesi

A ilkesinin aksine D2 öğrencilerinin adıl yorumlamaları tam anlamıyla belirlenmemiştir. White (1998) bunun nedeninin, bağlama alanlarının diller arasında çeşitlenmediği için değişim olmamasından kaynaklandığını belirtmiştir. Böylece eğer D2 öğrencileri adıl bağlamada anadili konuşucusuna benzer biçimde davranırlarsa, bunun ED erişimden mi, yoksa D1 aktarımından mı kaynaklandığını ayırt etmenin zor olacağını belirtmiştir.

Cook (1990), (161)'deki gibi adılları içeren tümceleri incelemiştir:

(161) Peter said that John voted for him
Peter dedi TM John oy verdi için ona
'Peter John'un ona oy verdiğini söyledi.'

Japonca konuşucuları kontrol grubuna (%93) benzer biçimde adıl için doğru öncülü tanı mışlardır (%92). Cook, ğrencilerin adıl ve dönüşlülük başarımlarını karşılaştırmış ve D2 ğrencilerinin adıları, dnşllere göre daha kolay buldukları sonucuna varmıştır. Aynı zamanda ğrencilerin İngilizcedeki adıl ve dönüşlülük arasındaki farkı bildiklerini belirtmiştir.

Bruhn-Garavito (1995) rtk adıl bağıamlarında B ilkesine ilişkin olarak D2 İşpanyolca istek kipinin edinimini incelemiştir. Deney grubu, farklı D1'lere sahip, ileri düzey İşpanyolca öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışmanın bulguları, ileri düzey D2 ğrencilerinin eylem tamamlamada anadili konuşucu düzeyine göre farklılaştığını ortaya koymuştur. Araştırmacı, anadili benzeri başarım gösteremeyen öğrencilerin istek kipi ve eylemin çekimsiz biçimi konusunda sorunları olabileceğini belirtmiştir.

White (1998) D1 Japonca, D2 yüksek orta İngilizce konuşucularda B ilkesinin edinimini doğruluk değerı yargı testi kullanarak incelemiştir. (162)'deki türden tümceler resimlerle birlikte gösterilmiştir.

(162) Mr. Brown dreamed that Mr. Green shot him
Bay Brown hayal etti TM Bay Green vurdu onu
'Brown, Green'in onu vurduğunu hayal etti.'

Bu tür tümcelerde katılımcılar uzun aralıklı bağlamayı kabul etmişler ve yerel bağlamayı reddetmişlerdir. Kontrol grubunun başarımı daha iyi olmasına rağmen, kontrol grubu ve öğrenici grup arasında önemli farklılıklar görülmemiştir. Çekimsiz tümce bağlamalarında D1 Japonca konuşucuları adılar için yanlış biçimde yerel öncülleri kabul etmiştir. White, bu durumun çekimli ve çekimsiz tümce yapılarının bilinmemesinden kaynaklı olabileceğini belirtmiştir. Her iki durumda da bu sonuçlar, çocuk D1 edinim çalışmalarının (Çocukların A ilkesindeki başarımları, B ilkesindekinden daha iyidir.) tam karşıtıdır. Katılımcıların dönüşlülük ve adıl başarımları karşılaştırıldığında adılarda daha iyi oldukları görülmüştür.

2.3.2 D2 Ediniminde AAK

Montalbetti (1984)'nin adıl düşüren dillerde AAK'nin evrenselliği üzerine iddiasını takip ederek, D2 araştırmacıları AAK'nin edinimini incelemişlerdir: Kanno (1997) D2 olarak Japonca edinen İngilizce konuşucularıyla çalışmış, Pérez-Leroux ve Glass (1997), Rothman ve Iverson (2007) ve Rothman (2009) D2 olarak İspanyolca edinen İngilizce konuşucularını incelemiştir. Bütün bu araştırmacılar, D2 konuşucularının AAK'nin sözdizimsel bilgisini edindiklerini iddia etmiştir. Gürel (2002) Türkçe edinen İngilizce konuşucularını incelemiştir. AAK evrensel bir olgu gibi gözükürken, Gürel (2002)'in çalışması AAK'nin evrenselliği üzerine şüphe uyandırmaktadır. Genel olarak bu çalışmalar D1 İngilizce ve D2 olarak örtük özne dili öğrenenlerin başarılı bir biçimde ÖÖD'yi yeniden ayarlayabildiklerini göstermektedir. Bu da yetişkinlerin ED'ye erişimlerinin devam ettiğinin bir kanıtıdır. Rothman ve Iverson (2007)'in sonuçları da AAK üzerine yapılmış olan önceki çalışmalarla aynı doğrultudadır.

AAK'nin ED için iyi bir test alanı olduğu düşünülmektedir, çünkü her şeyden önce adıl düşüren dillerin çeşitliliğinde AAK'nin etkilerine inanılmaktadır. İkinci olarak, AAK'nin özellikleri sadece yüzeysel girdi ile keşfedilemeyecek kadar güçtür. Bu özellikler D2 sınıflarında normal olarak açıkça öğretilmemekte ve tartışılmamaktadır. Aynı zamanda D1'i adıl düşürmeyen D2 öğrencileri için, D1 dilbilgisinde açık ve örtük adıların bağlanma koşullarının dağılımını keşfetmelerine yardımcı olacak hiçbir şey bulunmamaktadır. Bu yüzden AAK'nin edinimi öğrenilebilirlik sorunu oluşturmaktadır (White, 2003).

Kanno (1997), D1 İngilizce, D2 Japonca olan konuşucuların niceliksel öncül bağlamında açık adıl yorumlama bilgilerine sahip olup olmadıklarını incelemiştir. D2 Japonca ediniminde AAK'nin erişilebilir olup olmadığını test etmiştir. Araştırmasında D2 olarak Japonca edinenlerin AAK tarafından sınırlandırılmış Japonca tümceleri yorumlamalarına bakarak, katılımcıların ED'ye erişip erişmediklerini saptamayı amaçlamıştır.

Araştırmada, Hawaii Üniversitesinde D2 Japonca D1 İngilizce konuşucularından 28 katılımcı yer almıştır. (163)'te Kanno'nun deney tümcelerinden bir örnek sunulmuştur.

(163) Tanaka san-wa konban *adıl*/kare-ga gitaa hiku to itteimasu
Tanaka Bay bu gece adıl/o gitar çal- TŪM söyledi
'Tanaka *adıl* / onun bu gece gitar çalacağını söyledi.'

Ana tümcenin öznesi gönderimsel AÖ olduğunda (Tanaka gibi), yerleşmiş tümcecikteki açık adıl için uygun öncüdür, fakat ana tümcenin öznesi niceliksel olduğunda sadece örtük adıl kullanımı uygundur.

Kanno'nun varsayımına göre, eğer D2 öğrencileri AAK bilgisine sahip iseler, açık adıl ile niceliksel öncül arasındaki bağlamayı reddedeceklerdir.

Genel sonuçlar şöyledir: ana tümcenin AÖ'sü gönderimsel olduğunda anadili konuşucuları %47 oranında 'kare' için eşgönderimsel yorumu kabul etmiş, fakat katılımcılardan %2'si ana tümcenin öznesi niceliksel AÖ olduğunda eşgönderimsel yorumu tercih etmiştir. Bu, AAK'nin sınırlandırılması, anadili konuşucuları ile tutarlı olduğunu göstermektedir. Bazı bireysel değişkenlere rağmen anadili konuşucusu olmayan grubun sonuçları, anadili konuşucuları ile güçlü benzerlikler göstermiştir.

D2 konuşucularının D1'inde açık adıl olmasına rağmen, açık adıl bağlama ile ilgili sorunları olduğunu, D1'inde örtük adıl olmamasına rağmen örtük adılın bağlanmasına ilişkin herhangi bir sorun olmadığı görülmektedir. Kanno, bu durumun konuşucuların D1'inden kaynaklı olmadığını belirtmektedir. Kanno (1997), D2 öğrencilerinin AAK için İngilizcede herhangi bir kanıt olmadığı için AAK'yi bildiklerini iddia etmektedir. Katılımcıların AAK'ye uymaları, ED'ye erişimin devam ettiğine kanıt oluşturduğu sonucuna varmaktadır.

Yamada (2002), Kanno (1997)'yu takip ederek Japoncadaki adılların yorumlanmasını incelemiştir. Çalışmada Londra'da D2 olarak Japonca edinen orta düzey 6 katılımcı yer almıştır. Çalışmaya anadili İngilizce olan 5, İspanyolca olan 1 kişi katılmıştır. Katılımcılar 21-31 yaşları arasındadır ve Japon bir kişi ile hiç yaşamamışlardır. Çalışmada, kontrol grubu olarak 6 Japonca konuşucusu yer almıştır. Testin deseni Kanno (1997)'dan alınmıştır. Ancak tümceler, özne ve nesneleri

içermesinden dolayı testin deseni değiştirilmiştir. Katılımcılara 24 Japonca tümce verilerek her tümceden sonra tümce hakkında soru sorulmuştur. Anadili Japonca olan 6 kişi olmasına rağmen *kare* ve ana tümcenin özne konumundaki gönderimsel AÖ arasındaki eşgönderimi reddetmişlerdir. D2 konuşucularının özne konumundaki adılara ilişkin yanıtları anadili konuşucusuna benzer biçimdeyken, nesne konumundaki adıl işaretleme yanıtları farklılaşmaktadır. Özellikle anadili konuşucusunun aksine, D2 konuşucuları *kare* ve örtük nesnelerin niceleyici öncül almalarına izin vermişler. Aynı zamanda anadili konuşucusunun aksine D2 konuşucuları, nesne konumundaki adıların niceleyici ve gönderimsel öncüllere bağlanması arasında küçük farklılıklar göstermişler.

Kanno (1997) tarafından yapılan çalışmaya benzer bir biçimde Pérez-Leroux ve Glass (1997)'in çalışmasında D1 İngilizce, D2 İspanyolca konuşucularının AAK yorumlaması test edilmiştir. Aynı zamanda anadili İspanyolca olan 18 kişi kontrol grubunu oluşturmaktadır. Çalışmanın test bölümü, iki veya üç tümce uzunluğunda İngilizce 8 kısa öyküden oluşmaktadır. Katılımcılardan öykünün son tümcesini çevirmeleri istenmiştir. Öncülü açık özne adılı ile bağlanabilen 4 öykü ve bağlanamayan 4 öykü tasarlanmıştır. Pérez-Leroux ve Glass (1997), katılımcıların yerleşmiş tümceciğe örtük özne adılı üretmelerini bekledikleri bağımlı bağlamlarda, anadil konuşucuları %75 oranında örtük adıl kullanmışlardır. %9,72 sözcüksel AÖ üretirken, %15,28 açık özne adılı kullanmışlardır. Öte yandan, D2 öğrencileri yerleşmiş tümcenin açık özne adılarını hiç üretmemişler ve örtük özne adılını %87,5 doğruluk oranı ile yanıtlayarak anadili konuşucularını geçmişlerdir.

D2 konuşucularının ED ilkelerine eriştiklerini belirtmişlerdir. Araştırmacılar, D2 konuşucularının açık adılar konusundaki eksikliklerinin, açık adıların

kullanılmasının beklendiği bağlamlarda, kişilerin örtük adıları aşırı kullanma eğilimlerinden kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir.

Pérez-Leroux ve Glass (1999), örtük adıların ediniminde gelişimsel yapıda farklılıkların olup olmadığını 2 durumda incelemiştir: a) AAK'nin sözdizimsel özellikler içermesi, b) konu ve odak gibi söylem özellikleri içermesi. Burada sadece AAK ile ilgili kısma değinilecektir. Çalışmanın amacı, D2 İspanyolca ediniminin ilk aşamalarında AAK'nin işleyip işlemediğini görmektir. Çalışmaya D1 İngilizce D2 İspanyolca konuşucuları katılmıştır. Yeterlik düzeylerine göre, 3 gruba ayrılmıştır: başlangıç, orta ve ileri düzey. Çalışmanın deseni, Pérez-Leroux ve Glass (1997)'nin çalışmasıyla benzerdir. Sonuçlar şöyledir: Bütün yeterlik grupları, gönderimsel ve bağımlı değişken bağlamları arasında açık adıların kullanımlarını ayırt etmişlerdir. Bütün gruplar, açık adılar bağımlı değişken ifadeye sahip olduklarında açık adıları reddetmişlerdir. Perez-Leroux ve Glass, D2 İspanyolca ediniminin bütün aşamalarında AAK'nin işlediği sonucuna varmışlardır.

Hem Kanno (1997)'nin hem de Pérez-Leroux ve Glass (1999)'in çalışmasında açık adıl bağlama kısıtlamasının başarılı bir şekilde edinildiği önerilmekte, D2 olarak İspanyolca ve Japonca konuşucularının bu adıl düşüren dillerde açık ve örtük adılar arasındaki dağılımsal bilgisine sahip oldukları bulunmuştur.

Lozano (2002), D2 konuşucularının D1'lerinde AAK olduğunda ve olmadığında, AAK'ye karşı duyarlı olup olmadıklarını aynı zamanda bu durumun D1 veya ED'den kaynaklı olup olmadığını incelemiştir. Lozano (2002)'nin çalışmasında D2 İspanyolca edinen 2 grup bulunmaktadır: Birinci grupta, D1'lerinde AAK olmayan İngilizce konuşucuları, ikinci grupta ise İngilizce bilen, D2 İspanyolca edinen D1 Yunanca konuşucuları yer almaktadır. Yunancada AAK, İspanyolcada olduğu gibi,

işlemektedir. Lozano'nun varsayımına göre, eğer iki grup da aynı yanıt veriyorsa ED'nin aktarım kaynağı olduğu sonucuna varılabilecektir. 5'li likert ölçeği kullanmıştır. Her bir grubun dilbilgisidışı (açık adıl) ve dilbilgisel yapı (örtük adıl) arasında dağılım yaptıklarını incelemiştir. İngilizce ve Yunanca grupları ile İspanyolca (kontrol grubu) grubu arasında farklılık olmadığı belirtilmiştir. AAK'ye karşı duyarlıdırlar. AAK İngilizcede yönetici olmadığından, Lozano (2002), AAK bilgilerinin D1'lerinden çok, ED'den geldiği sonucuna varmıştır.

Gürel (2002), D1 İngilizce, D2 Türkçe konuşucularının açık ve örtük adıları yorumlamalarını incelemiştir. Araştırmacı, katılımcılara üç test uygulamıştır. İlki Kanno (1997)'da sunulan yazılı yorumlama testinin Türkçeye uyarlanmış biçimidir. İkinci test, doğruluk-değeri yargı testidir. Pérez-Leroux ve Glass (1997) tarafından uygulanan teste benzemektedir. Katılımcılar İngilizce kısa öyküleri okuduktan sonra Türkçe bir tümce sunulmaktadır. Pérez-Leroux ve Glass (1997)'da son tümcenin çevirisinin yapılmasını istemek yerine, katılımcılardan verilen tümcenin öyküde anlatılanlara göre doğru veya yanlış olarak değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırmacı katılımcıların verdikleri cevaplara göre, onların hangi okumayı (bağımlı veya ayrışık) seçtiklerini test etmiştir. Test 3 resim belirleme testidir. Bu testte katılımcılardan adıları içeren Türkçe tümceleri dinlemeleri ve dinlediklerine göre önlerinden bulunan resimleri *doğru* ya da *yanlış* şeklinde değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcılar, gördükleri resmi, duydukları tümcelerle eşleşip eşleşmediğine karar vermişlerdir. Bu testteki tümceler sadece gönderimsel öncülleri içermektedir.

Gürel (2002) yazılı yorumlama testinde, kontrol grubunun o açık adılı içeren tümcelerde %89 oranında ayrışık okumayı seçtiklerini belirtmektedir. *Kendisi* açık adılı içeren tümceler bağımlı ve ayrışık okuma yani her ikisi de cevabı %68 oranında,

örtük adılın her iki okumanın tercih edilmesi %87 oranındadır. D2 öğrencilerinin *o* adılı için kontrol grubu ile benzer yanıtlar verdiği görülmektedir (%77 ayrışık okuma). Gürel, katılımcıların açık adıl *o*'nun yorumlanmasında D1'den aktarım yaptıklarını belirterek, kontrol grubu ve D2 öğrenci grubu arasındaki farklılığın istatistiksel olarak önemli olduğunu ortaya koymuştur. *Kendisi* adılı için okuma seçimi çok net değildir, katılımcılar %56 oranında bağımlı okumayı seçmişlerdir. Bu sonuçların D2 öğrencilerinin Türkçe *kendisi* adılının çift okuma sunduğunu fark etmediklerini gösterdiğini belirtmiştir. Tümcelerde *örtük* adıl olduğunda katılımcıların her iki okumayı %48 oranında, diğer iki seçeneği de %26 oranında tercih ettikleri görülmektedir.

Doğruluk-değeri testinde olduğu gibi, sadece iki seçenek verildiğinde (bağımlı veya ayrışık okuma), kontrol grubu açık adıl *o* ile %97 oranında ayrışık okumayı seçmiştir. Açık adıl *kendisi* ile %81 oranında ve *adıl* *örtük* olduğunda %74 oranında bağımlı okumayı tercih etmiştir. D2 grubu, buna benzer davranıyor gibi görünmektedir: açık adıl *o* ile ayrışık okuma %73; açık adıl *kendisi* %79 oranında ve *örtük adıl* için %70 oranında bağımlı okuma cevabını vermişlerdir.

Gürel'in çalışmasındaki Test 3'te D2 grubu, *örtük* adılın bağımlı okumasında kontrol grubuna benzer davranmıştır, açık adılın ayrışık okuması kontrol grubunda %100 oranında, D2 grubunda ise %76 oranında kabul edilmiştir.

Gürel'e göre bu çalışma, D2 grubunun açık adıl *o*'nun *örtük adılın* parçası olmadığını ve *kendisi* adılının *o* gibi davranmadığını bildiğini göstermektedir. Gürel, bu iki açık adılın bağlama özelliklerinin farkının katılımcılar tarafından bilindiğini öne sürmektedir. Gürel (2002), D2 konuşucularının *o* açık adılının bağlama özelliklerinin

ediniminde zorluklarla karşılaştıkları ve D1 aktarımından dolayı yerel kurallara ulaşmada başarısız oldukları sonucuna varmıştır.

Araştırmacı, kontrol grubunun *kendisi* adılını ve *örtük adılı* benzer yorumlayarak, birbirlerinin parçası olduğunu kabul ettiklerini belirtmiştir. Son olarak, araştırmacı AAK'nin örtük-özne dillerinde var olduğunun söylenmesine karşın, niceliksel veya gönderimsel öncüllerde açık özne adıllarının farklı olmadığı kanıtından dolayı, Türkçenin istisna olduğu sonucuna varmıştır.

Gürel (2002)'in AAK'nin evrensel olmadığı, Türkçede geçerli olmadığı iddiaları üzerine Song (2013: 77), D2 konuşucularının açık adılı %70 oranında doğru yorumladıklarını ve en azından bu öğrencilerin AAK bilgisini bildiklerini ileri sürmüştür. Türkçede açık adıl bağlamanın diğer adıl düşüren dillerden daha sınırlandırılmış olduğunu belirterek, Türkçede AAK'ye başvurulduğunu, sadece diğer adıl düşüren dillere göre daha fazla sınırlandırıldığını ileri sürmüştür. Gürel'in tartışmasının aksine, D2 konuşucularının açık adıl yorumlamalarındaki başarı oranına göre, AAK'nin Türkçede işlediğini öne sürmüştür.

Pérez-Leroux ve Glass (1997) D2 olarak İspanyolca öğrencilerinin AAK'yi edindiklerini söylemesine rağmen, Rothman ve Iverson (2007) D2 İspanyolca öğrenen iki farklı grubun farklı dilsel özelliklere maruz kalmalarının *Örtük Özne Değiştiren (Null-Subject Parameter)*'inin yeniden ayarlanmasına etkisinin olup olmadığını görmek için bu iki grubu karşılaştırmıştır. Çalışmada D1 İngilizce, D2 İspanyolca olan, Madrid'de yurt dışı eğitim programını tamamlamış 30 yetişkin ile sadece sınıf ortamında D2 İspanyolca öğrenmiş 24 yetişkin karşılaştırılmıştır. İki grubun düzeyleri de orta düzeydir. Çalışmada, kontrol grubu olarak anadili İspanyolca olan 8 kişi yer almıştır. Kanno (1997) tarafından yapılan test, model olarak alınmıştır. (164)'teki

türden tümceler katılımcılara sunularak, katılımcılardan bağımlı veya ayrışık okumaya izin verip vermediklerini belirtmeleri istenmiştir.

(164) ¿Quién ha dicho que él nunca se enfada?

Kim söyledi TÜM o hiç sinirlen-

‘Kim onun hiç sinirlenmediğini söyledi?’

Kim hiç sinirlenmiyor?

a) Kimle aynı kişi b) Başka bir kişi

(Rothman ve Iverson, 2007: 199)

Rothman ve Iverson, tekdilli grubun bu tür soru tümcelerine doğru yanıt verdiklerini yani yerleşmiş tümcedeki açık özne adılı için bağımlı okumaya izin vermediklerini göstermişlerdir. Ortalama, anadil grubu %8,8 oranında bağımlı okuma tercih etmişlerdir. Diğer D2 grupları için, yurt dışı eğitim gören (%34,3) ve sınıf ortamında eğitim gören (%34,2) grupların yanıtları benzerlik göstermiştir. Bu sonuçlar grupların, tekdilli gruba benzer bir biçimde ayrışık okuma (%66) seçtiklerini göstermektedir.

Araştırmacı, ÖÖD’yi yeniden ayarlamak için edinim ortamının edinim sürecinde gerekli bir adım olmadığını ortaya koymuştur.

Rothman (2009), Rothman ve Iverson (2007)’un çalışmasını genişletmiştir. Bu çalışmada 23 ileri, 38 orta düzey D1 İngilizce D2 İspanyolca konuşucusu yer almıştır. Kanno (1997)’nin testini kullanmıştır. İleri düzey öğrenciler hem bağımlı (ileri düzey, %7.4; kontrol grubu, %5.3) hem de ayrışık okumada (ileri düzey, %89.6; kontrol grubu, %89.3) kontrol grubu ile benzer başarımlar göstermiştir. Ancak orta düzey

konusucular bağımlı okuma yanıtlarında kontrol grubuna yaklaşamamışlardır (%25.8). Araştırmacı, D2 orta düzey grubunun AAK'ye duyarlılık göstermesine rağmen (%88.4), bağımlı okumalarda anadili olan ve olmayan konuşucular arasında önemli ölçüde farklılık olduğunu belirtmiştir.

Amirian ve Nevisi (2011), D2 Farsçada AAK'nin durumunu incelemişlerdir. Çalışmada farklı D1'lere sahip (İngilizce, Arapça, Rusça, Hintçe, Türkçe, Çince, Korece ve Japonca) D2 olarak Farsça öğrenen, yeterlik düzeyleri düşük ve yüksek orta olan 36 yetişkin yer almıştır. Çalışmada, karşılaştırma için anadili Farsça olan 19 kişiden oluşan kontrol grubu yer almıştır. D2 Farsça grubunun sonuçlarında açık ve örtük adıların yorumlanmasındaki fark anlamlı bulunmuştur, aynı zamanda anadili konuşucularına benzer davranmışlardır.

AAK'de önerildiği gibi, kontrol grubu niceliksel öncüllerle kullanılan örtük ve açık adılar arasında dağılım yapmışlardır. Anadili konuşucuları %72 oranında örtük adıl, açık adılı ise %28 oranında seçmişlerdir. Öncül olarak gönderimsel AÖ'lere ilişkin sonuçlara bakıldığında, anadili konuşucularının %100 oranında örtük adılı kabul ettikleri görülmüştür. Bu durum, yerleşmiş tümcede örtük adıl kullanıldığında, tümce içi öncül seçiminin çok güçlü bir tercih olduğunu göstermektedir. Açık adıl için böyle bir tercih olmadığı görülmüştür. Ana tümcenin özne konumundaki gönderimsel AÖ %53 oranında seçilmiştir. Eşgönderimselliğe izin verdiği ileri sürülmüştür, ancak bunun için özel bir seçim olmadığı görülmüştür. Böylece çalışmada gönderimsel AÖ için eşgönderimsel yorumlamanın zorunlu olmadığı, niceliksel AÖ'lerle eşgönderimselliğin reddedildiği sonucuna ulaşılmıştır.

D2 Farsça konuşucuları örtük adıl için %72 oranında ana tümcenin öznesini öncül olarak tercih etmişlerdir. Anadil grubu da aynı oranda seçmişti, bu yüzden iki grup

arasında bir farklılık olmadığı görülmüştür. Açık adılın öncülü olarak ana tümcenin öznesi %44 oranında seçilmiştir. D2 Farsça konuşucuları açık adılı seçmek yerine, örtük adılın öncülü olarak ana tümcenin öznesini tercih etmiştir. Gönderimsel AÖ ile örtük adıl %85 oranında tercih edilmiştir. Aynı şekilde kontrol grubu ile benzer özellikler sergilemiştir.

Tayyebi vd. (2011), D2 Farsça öğrenen yetişkinlerin AAK'yi edinimlerini ED'ye erişim çerçevesinde sorgulamışlardır. Çalışmada D1 İngilizce D2 Farsça olan 10 kişi ve kontrol grubu olarak anadili Farsça olan 20 kişi yer almıştır. Kabul edilebilirlik yargı testi kullanılmıştır. 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılardan verilen tümceleri kabul edilebilirlik derecelerine göre değerlendirmeleri istenmiştir. +2 değeri tamamen kabuledilebilir, -2 değeri tamamen kabul edilemez anlamına gelmektedir. Çalışmada AAK bağlamında 2 yapı bulunmaktadır: ilki örtük adılın niceleyiciye bağlandığı yapıdır ve dilbilgiseldir. İkincisi, açık adılın niceleyiciye bağlandığı yapıdır ve dilbilgisidir. Test, 20 hedef uyarandan oluşmaktadır. Çalışmada D2 Farsça konuşucularının D1 (İngilizce)'inde AAK olmamasına rağmen Farsça anadili konuşucularına benzer başarımlar gösterecekleri varsayılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında; dilbilgisi dışı olan açık adılın niceliksel öncüle bağlanması durumlarında kontrol grubu, çok düşük oranda kabul etmiştir. Açık adıl yerine örtük adılı tercih etmişlerdir. Bu sonuç, AAK'ye duyarlı olduklarını ortaya koymuştur. D2 Farsça konuşucularının da açık adılara karşı örtük adıları tercih etmeleri kontrol grubuna benzer davrandıklarını göstermiştir.

Marefat ve Sheydaii (2012), tekdilli Farsça konuşucuları ile D1 Farsça D2 İngilizce konuşucularında AAK'nin sözdizimsel-edimsel ilişkisini sorgulamıştır. Çalışmada üç öykü kullanılmıştır. Testin sonuçlarına bakıldığında; tek dilli Farsça

konusucuları yerleşmiş açık özne adının gönderimlerini, tümce içine %40, tümce dışına %48, her iki seçeneği de %10 oranında seçmiştir. D2 Farsça konuşucuları yerleşmiş açık özne adının gönderimlerini, tümce içine %50, tümce dışına %38, her iki seçenek de %12 oranında seçmiştir.

2.4 D2 Ediniminde Aktarım ve Erişim Varsayımları

2.4.1 D2 Ediniminde D1 Aktarımı

Dil aktarım kavramı, daha önceden edinilmiş herhangi bir dil ile hedef dil arasındaki benzerlikler ve farklılardan kaynaklı etki olarak tanımlanmaktadır (Odlin, 1993). Aktarım olumlu ve olumsuz aktarım olmak üzere iki biçimde gerçekleşmektedir. Olumsuz aktarım, iki dil arasındaki farklılıklardan dolayı D2 edinimini güçleştirmenin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Öte yandan olumlu aktarım, iki dil arasında yapıların benzerlikleri ve örtüşmelerin sonucu olarak ortaya çıkmakta ve dolayısıyla D2 edinimini kolaylaştırmaktadır.

D2 ediniminde D1'in etkileri üzerine araştırmacılar arasında karşıt görüşler ortaya atılmıştır (örn. Flynn, 1996; White, 1989; Schwartz, 1998; Sabourin, 2003). Aktarımın etkisi 3 çatı altında sınıflandırılmıştır: *aktarımsızlık (no transfer)*, *parçalı aktarım (partial transfer)* ve *tam aktarım (full transfer)*.

Aktarımsızlık, D2 ediniminde D1'in etkili olmadığını ileri sürmektedir. Aktarımsızlık varsayımı altında çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Bunlardan bazıları D2 öğrencilerinin dilbilgisel gelişimlerinin ED'ye erişim ile gerçekleştiğini iddia ederken (örn. Epstein, Flynn ve Martohardjono, 1996; Platzack, 1996), bazıları da D2 öğrenenlerin başarılarının genel sorun-çözme becerilerinden kaynaklandığını iddia etmiştir (Meisel, 1997). Clahsen ve Muysken (1986), D1'i Almanca olan çocuklar ile

D2 olarak Almanca edinen yetişkinlerin Almanca sözcük dizilişini nasıl edindiklerini karşılaştırmış ve çocukların ÖNE (özne-nesne-eylem) dili olarak, yetişkinlerin de onların D1 bilgileri çerçevesinde ÖEN (özne-eylem-nesne) dili olarak kullanma eğilimlerinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu bulgular çerçevesinde D2 edinimlerinde öğrencilerin D1'lerinin etkisi olmadığı sonucuna varmışlardır. Ancak ÖNE dillerinin edinimi üzerine yapılan diğer D2 çalışmalarıyla karşılaştırıldığında sonuçlar farklılık göstermektedir ((örn. Hollandaca (Jansen, Lalleman ve Muysken 1981); Almanca (Meisel, Clahsen ve Pienemann 1981; Vainikka ve Young-Scholten 1994, 1996). Anadili Türkçe ve Korece gibi ÖNE dili olan, D2 olarak Almanca veya Hollandaca öğrenenler ÖNE dizilişi ile başlamışlardır. Aynı zamanda anadili Arapça, İtalyanca ve İspanyolca gibi ÖEN dili olan öğrenciler, Almanca veya Hollandaca öğrenimlerine ÖEN ile başlamışlardır. Bu sonuçlar D1'i farklı olan D2 öğrencilerinin D2 ediniminin ilk aşamalarında farklı sözcük dizilişleri kullandıklarını göstermektedir. Böylece D2'nin edinim sürecinde D1'in önemli bir rol oynadığı (Sabourin, 2003; Sabourin vd., 2006; Franceschina, 2005; Whong-Barr, 2006) ve bunun da özellikle başlangıç aşamasında gerçekleştiği (White, 1985, 1990; Smith ve Tsimpli, 1995; Schwartz ve Sprouse, 1996; Hulk, 1991) kabul edilmektedir.

Parçalı aktarım, D2 dilbilgisinin ediniminin başlangıç aşamasında D1'deki bazı özelliklerin (sözcüksel ve işlevsel özellikler) aktarıldığını belirtmektedir. Söz gelimi, Vainikka ve Young-Scholten (1996) tarafından öne sürülen *Yalın Ağaçlar Varsayımı* (*Minimal Trees Hypothesis*), D1'deki sadece sözcüksel ulamların aktarılabilirdiğini, işlevsel ulamların ise aktarılamadığını belirtmektedir. İşlevsel ulamların D2 girdisiyle aşama aşama geliştiğini varsaymaktadır. Vainikka ve Young-Scholten (1996), D2 başlangıç aşamasındaki gelişimin, diğer aşamalardan farklı olduğunu ve bazı

özelliklerin daha sonra oluştuğunu iddia etmektedir. Bu iddia temel olarak, D1 edinimi için ileri sürülen *Zayıf Süretililik Varsayımı (Weak Continuity Hypothesis)*’ndan kaynaklanmaktadır. Bu varsayıma göre, ED’de işlevsel kategorilere ulaşılabilirken başlangıç dilbilgisinde sözcüksel kategoriler, onların göstericileri ve işlevsel kategorilerin tümleyicileri mevcut değildir. Bu bağlamda B, Ç, T ve bunların öbeklerinin Gös’leri girdinin tetiklemeyle aşamalı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu varsayım, Tam Aktarım/Tam Erişim Varsayımından farklı olarak, başlangıç aşamasında D1’in tamamının değil, sadece belli parçalarının (örn. işlevsel kategoriler) bulunabileceğini belirtmektedir.

Parçalı aktarım için başka bir öneri de Eubank (1996) tarafından öne sürülen *Değer Taşımayan Özellikler Varsayımı (Valueless Features Hypothesis)*’dır. Bu varsayım, D2 dilbilgisinin başlangıç aşamasında D1’in hem sözcüksel ve hem de işlevsel kategorilerinin sunulduğunu iddia etmektedir. Ancak D2 ediniminde D1 işlevsel kategorileri ulaşılabilirken, bu kategorilerin özellik değerlerinin ulaşılabilir olmadığı öne sürülmektedir. Diğer bir deyişle, Değer Taşımayan Özellikler Varsayımına göre, edinim sürecinde özellik değerleri güçlü ya da zayıf olmalarına bakılmaksızın başlangıç aşamasında etkisizdir ve aktarım sürecine katılmamaktadır. Bu işlevsel özelliklerin gelişim boyunca edinilebildiğini ve edinimin son aşamasında, D2 öğrencilerinden bu özellikleri D2 dilbilgisine dönüştürmeleri beklenmektedir.

White (2003: 78) özellik güçlülüğünün sözcük dizilişi açısından birtakım sonuçlar doğurduğunu belirtmektedir. Buna göre; İngilizce benzeri dillerde çekim zayıf olduğu için çekimli eylem, eylem öbeğinin içinde kalmaktadır. Fransızca benzeri dillerde ise, çekim güçlüdür ve eylem, özelliklerini kontrol etmek için Ç’ye yükselir. Ancak Değer Taşımayan Özellikler Varsayımına göre, D2 başlangıç aşamasında özellik değerleri ne

güçlü ne de zayıftır. Eubank özelliklerin güçlülük açısından bir değer kazanmamasının sonucu olarak çekimli eylemin yükselme ve yükselmeme arasında değiştirim yapabileceğini belirtmektedir. Diğer bir ifadeyle, Fransızca gibi güçlü özellik değerine sahip olan bir dili, D2 olarak ediniminde bu güçlü özellik değeri etkisiz olacağını, D2'deki özellik güçlülüğünü, gelişimsel aşamada edinileceğini belirtmektedir.

Sonuncu aktarım ise, başlangıç aşamasında D1'in bütün görünümünün D2 dilbilgisine aktarıldığını öne süren *tam aktarım*dır. Diğer bir ifadeyle, D2 ediniminin başlangıç durumu, tamamen D1 dilbilgisi tarafından belirlenir. Bu aktarımı savunan araştırmacılar arasında dilbilgisel gelişim konusunda tartışmalar yer almaktadır. Bu aktarımı ilk araştıran White (1989), D2 öğrencilerinin öncelikle D1 değiştirgen değerleriyle başladığını ve sonradan D1 değerlerini D2 değerlerine göre yeniden ayarladıklarını, dolayısıyla D2 öğrencilerinin ED'ye eriştiklerini iddia etmektedir. Ardından Schwartz ve Sprouse (1996) D2 öğrencilerinin D1'lerindeki bütün dilbilgisel yapı özelliklerini D2'ye taşıdıklarını ortaya koyan *Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımı (Full Transfer/Full Access)*'ni öne sürmüşlerdir.

2.4.2 ED ve D2 Edinimi

Tıpkı D1 ediniminde olduğu gibi, D2 ediniminde de aslında uyaran yoksunluğu sorunuyla karşı karşıya kalındığı düşünülmektedir. Her ne kadar D2 öğrenen kişilere, eğer sınıf ortamındalarsa olumlu kanıtların yanı sıra olumsuz kanıtlar, düzeltmeler, açıklamalar verilse de bu verilerin tam olarak ED ilke ve değiştirgenleri ile koşutluğu kuşkuludur. Çünkü ED'nin dil öğretimi ortamına tam olarak girebildiğini söylemek güçtür. Örneğin, dil öğretmeni, öğrencilerine *himself* adının ulam özellikleri bakımından ne tür AÖ'lere bağlanabileceği ile ilgili bilgi vermesine karşın, bu adın

öncülüne bağlanma koşulları ile ilgili ilke ve değiştirgenleri vermeyecektir. Öyleyse D2 öğrenen bireyin dili edinme süreci D1 edinen bireyin dil edinim sürecine benzeyecektir. Yani birey, zihninde doğuştan var olan ED ilkelerini kullanacaktır.

Bununla birlikte, D1 edinen çocuk Dur_0 durumundayken, D2 edinen yetişkin D1'e ilişkin bilgiyle donatılmış olduğundan, durumu D1 edinenden farklı olacaktır. Bunun için, D2 ediniminin başındaki durumdan, yani, Dur_0 'dan farklı olarak "başlangıç" durumundadır (Dur_B), bu da aslında $Dur_B = (Dur_0 + Dur_S)$ demektir. Yine D1 ediniminden farklı olarak D2 ediniminde sabit durum yerine, kişiden kişiye değişen son durum (Dur_{SON}) söz konusudur.

Her ne kadar dil edinim süreçleri birbirine benziyor gibi görünse de D2 ediniminde yetişkinin hiçbir zaman D_S durumuna gelemediği, yani D2'deki başarının D1'deki başarıya göre çok daha alt düzeylerde olduğu kabul edilmektedir. Bunun temel nedenlerinden biri, D2 ediniminin, insan zihninin dil edinmeye daha duyarlı olduğu kritik dönem sonrasında gerçekleşmesidir. İkinci bir neden olarak da D1 bilgisinin D2 edinimini olumsuz yönde etkilemesi gerçeği ileri sürülebilir.

ED'nin ilke ve değiştirgenler kuramı, D1 edinimi ile ilgili çok temel ve basit modeller sunabilirken, D2 edinimi ile henüz net sonuçlara ulaşamamıştır. Çünkü bugüne kadar ED ile D2 ediniminden çok D1 edinimi çalışılmıştır. Yine de D2 edinimi alanında çalışan araştırmacılara göre ED'nin ilke ve değiştirgenleri D2 öğrencileri için de geçerli olmaktadır (ör., White, 1989; Flynn, 1987; Phinney, 1987; Bulut, 1996).

2.4.2.1 D2 Ediniminde ED'ye Erişim Varsayımları

1980'lerden itibaren D2 edinimi çalışmalarının önemli sorunlarından birini, ED'ye erişimin olup olmadığı oluşturmuştur. Sorun, D2 bilgisine, girdiyle mi yoksa ED ile

mi ulaşıldığıdır. D2 ediniminde ED'ye erişim olup olmaması ED ve çekirdek dilbilgisi arasındaki ilişkinin değerlendirilme biçimine dayanmaktadır.

White (1989, 2003) D2 ediniminde ED'nin ilkeler ve değiştirgenlerine erişimi üzerine çeşitli yaklaşımların ileri sürüldüğünü belirtir. Bu yaklaşımlar ED'ye erişilebilirliğin derecesine göre çeşitlenmektedir: D2 öğrencileri için ED'nin erişilebilir olmadığını belirten *erişimsizlik*; tamamen erişilebilirliğini belirten *tam erişim* ve kısmen erişilebilirliğini belirten *parçalı erişim*dir.

Erişimsizlik varsayımı altında öne sürülen görüş, Bley-Vroman (1989)'ın Temel Ayrılık Varsayımıdır. Bley-Vroman'a göre, D2 edinimi sırasında yetişkin, D2'de sınırsız sayıda tümce üretebilme olanağının olduğunu, D2'nin sözdiziminin, anlambiliminin ve sesbiliminin olduğunu, D1'in sunduğu geniş yelpaze aracılığı ile bilmektedir. Bu türden bilgiler ED aracılığı ile değil, gözlemlleme yoluyla bilinmektedir. Erişimsizlik varsayımı çerçevesinde ED'nin D2 ediniminde hiçbir rolünün olmadığı ileri sürülmektedir. Erişimsizlik varsayımında, D2 edinci, D1 edincinden ayrıdır ve tümüyle farklı biçimde kazanılmaktadır (Cook ve Newson 1996: 294). Buna göre, çocuğun D1 edinimi ile yetişkinin D2 edinimi temel olarak birbirinden farklı bilişsel işlemleri içermektedir. Bunun için de D1 edinimi, ED ile gerçekteşirken, D2 ediniminde ED'den bağımsız genel öğrenim stratejilerinden yararlanılmaktadır. Bu varsayımı; *Kritik Dönem Varsayımı* (Critical Period Hypothesis), sol beyin hasarlı bireylerle yapılan araştırmalar, yetişkinlerin kullandıkları öğrenme stratejileri ve *fosilleşme* (fossilization) olgusu desteklemektedir.

İkinci yaklaşım *tam erişim* yaklaşımıdır. White (1986) D1'leri Fransızca ve İşpanyolca olan D2 olarak İngilizce edinenleri karşılaştırmıştır. Fransızca ve İngilizce adıl düşürmeyen; İşpanyolca ise adıl düşüren dillerdendir. Çalışmada dilbilgisel yargı

testi kullanılmıştır. İspanyol öğrencilerin ilk aşamada Fransız öğrencilerinden daha fazla gizli özneli tümceler ürettiklerini ve İspanyol öğrencilerinin D1 değiştirgenlerinden etkilendikleri sonuçlarına ulaşmıştır.

Schwartz ve Sprouse (1996) tarafından önerilen Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımının tam erişim anlayışına göre, D1’de örneği bulunmayan ED özelliklerinin, D2 dilbilgisi sınırlılığında hâlâ ulaşılabilir olduğu yani gelişim sırasında D2 dilbilgisinin yeniden yapılandığı varsayılmaktadır. Schachter (1989), Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımı için, D2 ediniminde dili edinen yetişkinin ilk önce D1’in değiştirgen değerlerini D2 için uyguladığını, daha sonra olumlu kanıtlara göre değiştirgenleri yeniden ayarladığını öne sürmektedir. Bu görüşün *Fırsat Penceresi Varsayımı* (*Window-Of-Opportunity Hypothesis*)’ndan temel farkı, D2’nin değiştirgen değerlerinin kritik dönem sonrasında da yeniden ayarlanabilmesidir.

Schwartz ve Sprouse (1994), D1’i Türkçe, D2 olarak Almanca edinen Cevdet adında bir yetişkinin ürettiği tümcelerdeki sözcük dizilişini incelemişlerdir. Katılımcı, başlangıç düzeyinde Türkçedeki gibi eylemleri sona konumlandırmıştır. Ancak daha sonra Almancadaki ana tümcede bulunan eylemi özneden sonra kullanmıştır. Schwartz ve Sprouse (1994), katılımcının D1’indeki değiştirgenlerini D2’ye göre yeniden ayarladığını ve bu kurulumun ED tarafından sağlandığını belirtmişlerdir.

Pek çok çalışma (örn. Haznedar, 1997; Yuan, 1998; Slabakova, 2000) Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımını desteklemektedir.

Yuan (1998), D1 İngilizce ve Japonca D2 Çince öğrencilerinin Çincedeki *ziji* dönüşlülük adılını edinimlerini incelemiştir. Yuan’nın sonuçlarına göre, orta düzey grubu farklı davranmıştır. D1 Japonca grubu, D1 Çince konuşucuları gibi davranmıştır, ancak D1 İngilizce grubunun D1’lerinde benzer özellikler olmadığı için

başarımın düşük olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar, tam aktarımı desteklemektedir. Aynı zamanda ileri düzey D1 İngilizce grubu Çince dönüşlülüğü edinmiştir, bu da tam erişim yaklaşımını desteklemektedir.

Aynı doğrultuda, Dugarova (2007), D1 Rusça ve İngilizce D2 Çince konuşucularının Çincedeki *ziji* dönüşlülük adılını incelemiştir. Rusçada dönüşlüler çekimli tümcelerde yerel öncülü, çekimsiz tümcelerde de yerel ve uzun aralıklı öncülü alabilir. Çince çekimli tümcelerde dönüşlüler uzun aralıklıdır. Dugarova, D1 Rusça grubunun D1 etkisinden dolayı başarımlarının düşük olduğunu ileri sürmüştür. D1 İngilizce grubuna ilişkin sonuçlara göre, D1'lerinde bu yapının bulunmamasına rağmen, uzun aralıklı dönüşlüler edinmişlerdir. Bu bulgular, Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımını desteklemektedir.

White, Valenzuela, Kozłowska-Mac Gregor ve Leung (2004), D1'leri İngilizce veya Fransızca olan, D2 olarak İspanyolca edinenlerin sayı ve cinsiyet uyumu edinimlerini incelemişlerdir. Tam Aktarım Tam Erişim Varsayımı doğrultusunda şu tahminlerde bulunmuşlardır: Düşük yeterlikte olan D1 Fransızca grubun, D1 İngilizce grubundan cinsiyet uyumu ediniminde daha iyi başarımlar göstereceklerdir, çünkü Fransızcada, İngilizcedekinin aksine, cinsiyet kodlaması İspanyolca ile aynı şekilde yapılmaktadır. D1 İngilizce grubu sayı uyumunda, cinsiyet uyumuna göre daha az zorlanacaktır, çünkü İngilizcedeki belirleyiciler sayıyı işaretler. Tam erişim doğrultusunda yüksek yeterlik düzeyindeki her iki grup da cinsiyet ve sayı uyumunda anadili konuşucusu gibi başarımlar göstereceklerdir, gruplar arasında farklılık görülmeyecektir. Çalışmada, üretim ve anlama testleri kullanılmıştır. Orta ve ileri düzey gruplarda cinsiyet üzerine %90 başarımlar göstermişler. Aynı zamanda ne İngilizce ne de Fransızca ileri düzey gruplar, İspanyolca anadili konuşucusundan farklı

davranmamışlardır. D2 ediniminde cinsiyet özelliğinin edinilebilir olduğu sonucuna ulaşmışlardır. İleri düzey İngilizce ve Fransızca gruplar arasında büyük farklılık yoktur, her iki grup da cinsiyette daha az başarımlar göstermişler.

Yavuz (2012), D2 Türkçe ve Japonca edinim sürecinde çalkalama yapısının yetişkinler tarafından edinimini araştırmıştır. D2 ediniminde, D1’de olduğu gibi, ED’ye erişilip erişilmediği, D1’in D2 edinimine etkisinin olup olmadığı ve D1 ediniminin son noktası olan Dur_s’ye D2’de ulaşılıp ulaşılmadığı gibi kuramsal sorulara çalkalama yapılarının edinimi üzerinden yanıt aramıştır. Çalışmada 3 grup katılımcı yer almıştır: I. Grup: D1 Türkçe, D2 Japonca; II. Grup: D1 Japonca, D2 Türkçe; III. Grup ise D1 İngilizce, D2 Türkçe. Çalışmanın sonucunda, çalkalanmış tümcelerde D1 Türkçe, Japonca ve İngilizce konuşucularının D1’lerinden bağımsız olarak D2 özelliklerini edindikleri tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada ileri düzey ile kontrol grubu arasında anlamlılık saptanmamasından dolayı D2 çalkalama özelliğinin ediniminin en geç ileri düzeyde D1 konuşucusuna benzer bir düzeye yükseldiği saptanmıştır. Bu sonuçlar, D2 yetişkinlerde ED’ye doğrudan erişim varsayımını desteklediğini göstermiştir.

Aydın (1998) çalışmasında anadili İngilizce ve Japonca konuşucularının, D2 Türkçe edinimlerinde, Türkçe *kendi* ve *kendisi* dönüşlü adıllarının yönetim ulamı ve öncül değiştirgenlerine ilişkin yorumlarını Bağlama Kuramı çerçevesinde değerlendirerek ED’nin D2 edinimindeki rolü konusunda ipuçları sunmayı amaçlamıştır. Deneklere iki sormaca uygulanmıştır. Birinci sormacada sorular hem *kendi* hem *kendisi* hem de *o* adılı biçimlerinde sorulmuştur. İkinci sormacada ise, olası öncül olarak üç seçeneğin sunulduğu ve deneklerden bu seçeneklerden birini ya da birden çok seçeneği işaretleyebilecekleri sorular sorulmuştur.

Birinci sormacada anadili İngilizce olan deneklerin başarı ortalamaları %57.8, anadili Japonca olan deneklerin başarı ortalaması %57.3 oranında görülmüştür. Bu bulgular, anadillere göre başarı ortalamalarında anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. İkinci sormacanın bulguları anadili Japonca ve İngilizce olan deneklerin Türkçe *kendi* ve *kendisi* adlarına ilişkin yorumlarının, genellikle anadilleri aracılığıyla gerçekleştiğini göstermiştir.

Tam erişimin başka bir çeşidi de Epstein ve diğ. (1996) ve Flynn (1996)'nın *Aktarımsız / Tam Erişim Varsayımı*'dır. D2 dilbilgisinin doğrudan D2 girdisiyle etkileşime giren ED ilkeleri ve değiştirgenleri vasıtasıyla edinildiğini varsaymaktadır. Bu varsayım, ED'nin D2 dilbilgisinde ulaşılabilir olduğunu varsayması açısından Tam Aktarım Tam Erişim ve Değersiz Özellikler Varsayımlarıyla aynı görüşü paylaşıyor, başlangıç aşamasında D1 dilbilgisini reddetmesi açısından bu varsayımlardan tamamıyla ayrılmaktadır. Aktarımsız Tam Erişim Varsayımı edinimin başlangıç aşamasında D1'in değil, ED'nin bulunduğunu bu açıdan D2'nin başlangıç aşamasının D1'e benzediğini öne sürmektedir. ED'nin tüm özellikleri yeni ilkelerin ayarlarını, işlevsel kategorileri ve özellik değerlerini içererek D2 edinimi için geçerli bir hale gelmektedir. Diğer bir deyişle, bu varsayım Güçlü Süreklilik (*Strong Continuity*) ya da Tam Edinç Varsayımı (*Full Competence Hypothesis*)'nin öne sürdüğü bütün işlevsel kategorilerin D1 dilbilgisinin başlangıç aşamasında sunulduğu varsayımını (Borer ve Rohrbacher, 1997; Hyams, 1992; Wexler, 1998) kabul etmektedir. Sonuç olarak, Aktarımsız / Tam Erişim Varsayımında D1 ve D2 dilbilgilerinin benzer biçimde edinildiğinin varsayıldığı, D2 edinimi için ED'nin başlangıç noktasını oluşturduğu, dil gelişiminde ED'ye aykırılığın görülmediği varsayılmaktadır.

Son yaklaşım, ED'ye parçalı erişimdir. Bu yaklaşımı destekleyenlerin arasında hangi parçaların erişilebilir, hangi parçaların erişilemez olduğu konusunda tartışmalar olmasına rağmen, D2 öğrencilerinin ED'ye erişimlerinin kısmi olduğunu belirtmektedirler. İki görüş bulunmaktadır: İlki, D2 öğrencilerinin ED ilkelerine eriştiklerini ancak değiştirgenleri yeniden ayarlanmanın mümkün olmadığını belirtirken; ikincisi, hem ED ilkelerinin hem de değiştirgenlerin erişilebilir olduğunu ancak işlevsel ulamların bazı özelliklerinin erişilemediğini belirtmektedir.

Tsimpli ve Roussou (1991), Smith ve Tsimpli (1995) ilk görüşü desteklemektedir. Varsayımlarına göre, D1 dilbilgisi, D2 ediniminin başlangıç aşamasındadır. D2 öğrencileri D2 dilbilgisini sadece D1 değiştirgen ayarları aracılığıyla edinebilmekte, ancak değiştirgenleri yeniden ayarlayamamaktadırlar. D2 öğrencileri D1'lerinde ya da D2'de bulunmayan, aynı zamanda ED ilkelerini de ihlal etmeyen bir dilbilgisi geliştirebilmektedirler. Değiştirgenlerin ED ilkelerinden bağımsız olduğunu öne sürmektedirler. Diğer bir ifadeyle, değiştirgenler, özellikle işlevsel ulamlar, ED sözlükçenin alt-parçasıdır.

Parçalı erişimin ikinci görüşü, Hawkins ve Chan (1997)'ın çalışmasında sunulmuştur. Belirgin işlevsel kategorilerin değiştirgenlerinin dilden dile farklılık gösterdiğini ve olgunlaşma olgusu altında incelendiğini, kritik dönem sonrası T uyumu ve BÖ gibi işlevsel kategorilerin D2 ediniciler tarafından ulaşılabılır olmadığını saptamışlardır. Hawkins ve Chan (1997), bu durumu *Başarısız İşlevsel Özellikler Varsayımı* (Failed Functional Features Hypothesis) adı altında açıklamışlardır. Bu varsayıma göre, yetişkinlerde D2 ediniminin kritik dönem sonrası olması nedeniyle, yetişkinler D2 ediniminde D1 özelliklerinin etkisinde kalmaktadırlar (Hawkins, 1998). İkinci olarak bu varsayıma göre, yetişkinler kritik dönem sonrasında bazı işlevsel

özelliklere erişememektedirler. Bu nedenle yetişkinler hem D1’de hem de D2’de olmayan dilbilgisel sunumlar geliştirmektedirler. Bunlar ED’nin ilkeleri tarafından sınırlandırılmaktadır. Bu varsayımı savunanlar, D1’deki işlevsel özelliklerin yokluğu, D2 ediniminde hedefe yakın son noktaya ulaşamamalarının nedeni olduğunu belirtmektedirler.

Hawkins ve Chan (1997) başlangıç, orta ve ileri düzeyde D2 İngilizce D1 Kanton Çincesi konuşucuları ile *ne* taşıma içeren ilgi tümceciklerini incelemişlerdir, aynı zamanda D1 Fransızca konuşucuları ile karşılaştırmışlardır. 20 dilbilgisel 20 dilbilgisi-dışı ilgi tümceciği içeren dilbilgisi yargı testi uygulamışlardır. Çince grubu, yeterli düzeyleri artıkça hedefe benzer başarımlar göstermiştir. Bunun aksine öğrenciler yeterli düzeyleri artıkça ihlalleri (örn. *ne*-adası ve karmaşık AÖ ihlalleri) aşamalı olarak kabul etmişlerdir. Yani ileri düzey öğrenciler *alttaşlık* ihlallerine karşı duyarlılık sergileyememişlerdir. Hawkins ve Chan öğrencilerin örtük adıl içeren D1 temelli konu yapılarını çalıştırdıklarını, ancak taşıma yöneticisini çalıştıramadıklarını iddia etmişlerdir. Çince konuşucularının sonuçlarının aksine, Fransızca konuşucuları Çince konuşucularından önemli ölçüde daha iyi bir başarımlar sergilemişlerdir, çünkü Fransızcada Tüm’de *ne*-özellığı vardır. Bu bulgular üzerine, Hawkins ve Chan, Çince yöneticiyi Tüm’e yükseltmeden sorumlu olan *ne*-özellığının olmamasından dolayı, Çince konuşucularının yönetici taşımayı edinmede yetersiz oldukları sonucuna varmışlardır. Bu, D2’de gerekli olan biçimsel özelliklerin D1’de olmamasından dolayı, onların D2 dilbilgisinin kalıcı olarak kusurlu olduğunu göstermektedir. White (2003), Hawkins ve Chan’ın çalışmasını, Çince konuşucularının anadil konuşucusu gibi başarımlar göstermeleri konusunda yeterli açıklama sağlamamasından dolayı eleştirmiştir.

3. YÖNTEM

3.1 Deney 1

3.1.1 Katılımcılar

Araştırmada, iki deney grubu ve bir kontrol grubu yer almaktadır. Her iki deney grubu, Ankara Üniversitesi TÖMER’de D2 olarak Türkçe öğrenmekte olan 103 konuşucu içermektedir. Katılımcılar D2 yetkinliklerine göre 2 gruba ayrılmıştır: Orta düzey ve ileri düzeydir.

Orta düzey grupta 60 katılımcı bulunmaktadır. 60 katılımcının yaş ortalaması 26.7’dir. Eğitim düzeyleri üç grupta toplanmıştır: üniversite öğrencisi (26 katılımcı), lisans (20 katılımcı) ve lisansüstü (14 katılımcı). Katılımcıların Türkçe öğrenme ortalaması 3,5 yıldır. Türkiye’de yaşama süreleri üç gruba ayrılmıştır: 6ay-2yıl (25 katılımcı); 2-4 yıl (32 katılımcı); 6-8 yıl (3 katılımcı). Katılımcıların öğrenme ortamları ikiye ayrılmıştır: sınıf (46 katılımcı) ve sınıf-doğal ortam (14 katılımcı). Orta düzeydeki katılımcılardan 13’ü her zaman, 22’si sık sık, 19’u bazen, 6’sı nadiren günlük hayatta Türkçe kullanmaktadırlar.

İleri düzey grupta 43 katılımcı bulunmaktadır. İleri düzeyin yaş ortalaması 33.5’tir. Eğitim düzeyleri; üniversite öğrencisi (8 katılımcı), lisans (16 katılımcı) ve lisansüstü (19 katılımcı)’dür. Bu gruptaki katılımcıların D2 Türkçe öğrenme ortalaması, 10 yıldır. Katılımcıların Türkiye’de yaşama süreleri 4 gruba ayrılmıştır: 6 ay-2yıl (13 katılımcı); 2-4 yıl (17 katılımcı); 6-9 yıl (5 katılımcı); 10yıl-üstü (8 katılımcı). 27 kişi sınıf; 16 kişi sınıf-doğal ortamda Türkçe öğrenmektedirler. İleri düzey grubundaki katılımcıların 20’si her zaman, 10’u sık sık, 11’i bazen, 2’si nadiren

günlük hayatlarında Türkçe kullanmaktadırlar. Tablo 2 deney gruplarındaki katılımcıların özelliklerini göstermektedir:

Tablo 2. Deney gruplarındaki katılımcıların özellikleri

Deney Grubu	Sayı	Yaş ort.	Eğitim düzeyi	Türkçe öğrenme ort.	Türkiye’de yaşama süresi (ort.)	Öğrenme ortamı	Türkçe kullanımı
Orta Düzey							
	60	26,7	26 üniv. öğr., 20 lisans, 14 lisansüstü	3,5 yıl	6ay-2y: 25 2-4 yıl: 32 6-8 yıl: 3	46 sınıf 14 sınıf- doğal	13 her zaman, 22 sık sık, 19 bazen, 6 nadiren
İleri Düzey							
	43	33,5	8 üniv. öğr. 16 lisans, 19 lisansüstü	10 yıl	6 ay-2y:13 2-4 yıl: 17 6-9 yıl: 5 10-üstü: 8	27 sınıf 16 sınıf- doğal	20 her zaman, 10 sık sık, 11 bazen, 2 nadiren

Araştırmanın kontrol grubunda Türkçe D1 konuşucusu, 30 öğretim elemanı bulunmaktadır.

Çalışmada deney ve kontrol grubundaki katılımcıların D1 dışında bildikleri diğer ikinci diller değişken olarak ele alınmamıştır.

3.1.2 Gereç

Deney 1’de yazılı yorumlama testi kullanılmıştır. Bu test, katılımcıların [Gös, BÖ] konumundaki ve –DIK yapıları tümceciklerin özne konumunda yer alan *o* ve örtük adılların bağlama özelliklerine ilişkin yorumlamalarını değerlendirmek amacıyla

kullanılmıştır. Deney 1’de BÖ yapılar için (bkz. Tablo 3) ve –DIK yapılı tümcecikler için (bkz. Tablo 4) dört uyaran türü bulunmaktadır:

Tablo 3. [Gös BÖ] konumundaki adılara ilişkin uyaran türleri

Öncül / Adıl Türü	Örnek Uyaranlar
I. tür: Gönderimsel öncül-açık adıl	Ali <i>onun</i> arkadaşını aradı.
II. tür: Gönderimsel öncül-örtük adıl	Ali arkadaşını aradı.
III. tür: Niceliksel öncül- açık adıl	Herkes <i>onun</i> arkadaşını aradı.
IV. tür: Niceliksel öncül- örtük adıl	Herkes arkadaşını aradı.

Tablo 4. –DIK yapılı tümceciklerin özne konumundaki adılara ilişkin uyaran türleri

Öncül / Adıl Türü	Örnek Uyaranlar
I. tür: Gönderimsel öncül-açık adıl	Ali <i>onun</i> arabayı yıkadığını söyledi.
II. tür: Gönderimsel öncül-örtük adıl	Ali arabayı yıkadığını söyledi.
III. tür: Niceliksel öncül- açık adıl	Herkes <i>onun</i> arabayı yıkadığını söyledi.
IV. tür: Niceliksel öncül- örtük adıl	Herkes arabayı yıkadığını söyledi.

Her bir türden on beşer tümce (toplam 60) yer almaktadır. Ayrıca katılımcıların mekanikleşmesini önlemek için 120 dolgu tümcesine yer verilmiştir. Böylece BÖ (180) ve –DIK tümcecik yapılarından (180), toplam 360 tümce sorulmuştur.

Bu deneyde BÖ yapıları (bkz. 165-166) ve -DIK yapılı tümcecikler (bkz. 167-168) katılımcılara sunulmuş ve verilen üç seçenekten uygun olan öncülü seçmeleri istenmiştir (BÖ yapıları için bkz. EK2, -DIK yapılı tümcecikler için bkz. EK3):

(165) a. Herkes onun fotoğrafını çekti.

Herkes kimin fotoğrafını çekti?

a) Herkesin **b)** Başka bir kişinin **c)** Hem (a) hem (b)

b. Ali onun fotoğrafını çekti.

Ali kimin fotoğrafını çekti?

a) Ali'nin **b)** Başka bir kişinin **c)** Hem (a) hem (b)

(165a)'da *o* adılının potansiyel öncülü *herkes* olamaz, benzer biçimde (165b)'de *o* adılının potansiyel öncülü *Ali* olamaz, diğer bir deyişle açık adıl, sadece ayrışık okumaya izin verir, bu nedenle doğru yanıt “b” seçeneğidir.

(166) a. Herkes fotoğrafını çekti.

Herkes kimin fotoğrafını çekti?

a) Herkesin **b)** Başka bir kişinin **c)** Hem (a) hem (b)

b. Ali fotoğrafını çekti.

Ali kimin fotoğrafını çekti?

a) Ali'nin **b)** Başka bir kişinin **c)** Hem (a) hem (b)

(166)'daki örneklerde örtük adıl hem bağımlı hem de ayrışık okumaya izin verir, bu nedenle doğru yanıt “c” seçeneğidir.

(167) a. Ahmet onun arabayı yıkadığını söyledi.

Kim arabayı yıkadı?

a) Ahmet

b) Başka bir kişi

c) Hem (a) hem (b)

b. Herkes onun arabayı yıkadığını söyledi.

Kim arabayı yıkadı?

a) Herkes

b) Başka bir kişi

c) Hem (a) hem (b)

(167)'deki örnekte *o* adılının potansiyel öncülü *herkes* ya da *Ahmet* olamaz, diğer bir deyişle açık adıl sadece ayrışık okumaya izin verir, bu nedenle doğru yanıt “b” seçeneğidir.

(168) a. Ahmet arabayı yıkadığını söyledi.

Kim arabayı yıkadı?

a) Ahmet

b) Başka bir kişi

c) Hem (a) hem (b)

b. Herkes arabayı yıkadığını söyledi.

Kim arabayı yıkadı?

a) Herkes

b) Başka bir kişi

c) Hem (a) hem (b)

(168)'deki örneklerde örtük adıl hem bağımlı hem de ayrışık okumaya izin verir, bu nedenle doğru yanıt “c” seçeneğidir.

Katılımcılar her bir soruya üç farklı yolla cevap verebilirler:

- a. Eğer (a) seçeneğini işaretlemişlerse bağımlı okumayı kabul etmişlerdir.
- b. Eğer (b) seçeneğini işaretlemişlerse ayrışık okumayı kabul etmişlerdir.
- c. Eğer (c) seçeneğini işaretlemişlerse belirsiz okumayı (her iki okuma) kabul etmişlerdir.

3.1.3 Prosedür

Deney, sessiz bir ortamda katılımcılara tek tek uygulanmıştır. Öncelikle katılımcıların dil edinim geçmişlerine ilişkin bilgi almak için katılımcılara 14 soruluk bir sormaca uygulanmıştır. Bu sormacanın ardından BÖ yapılarını içeren tümceler verilmiştir, bu tümceler katılımcıların mekanikleşmesini engellemek için karışık biçimde sunulmuştur. Deneylerin uzunluğundan dolayı BÖ yapılarını ve –DİK yapılı tümcecikleri içeren testler katılımcılara farklı zamanlarda uygulanmıştır. –DİK yapılı tümcecikleri içeren test soruları da belirli bir gruplandırma yapmadan karışık biçimde sunulmuştur.

3.1.4 Puanlama ve Veri Analizi

Dil edinim geçmişi testi uygulandıktan sonra, katılımcıların D1 açık ve örtük adılların bağlama özellikleri ve D2 dil yetkinlikleri dikkate alınarak bir sınıflandırma yapılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre, 8 deney grubu belirlenmiştir: Orta ve ileri düzey I, II, III ve IV. tür'dür. Deney gruplarının dışında 1 kontrol grubu yer almaktadır. Tablo 5'te BÖ yapılarında katılımcıların düzeylerine ve D1'lerine ilişkin bağlama özelliklerine göre dil türleri belirlenmiştir:

Tablo 5. [Gös, BÖ] konumunda açık ve örtük adılların bağlama özelliklerine göre katılımcıların dil türleri

BÖ				
Düzy	I. tür	II. tür	III. tür	IV. tür
Orta Düzy				
	Ruşça(20)	Almanca(7)	Korece(4)	Çince(2)
	Lehçe(7)	Fransızca(4)	Japonca(2)	
	Farsça(4)	İspanyolca(4)		
	Sırpça(3)	Hollandaca(1)		
	Çekçe(1)			
	Hintçe(1)			
İleri Düzy				
	Ruşça(11)	Almanca(10)	Korece(6)	Çince(3)
	Lehçe(5)	İngilizce(4)		
	Sırpça(2)	Fransızca(1)		
	Çekçe(1)			

*parantez içindeki rakamlar kişi sayısını göstermektedir.

Tablo 6’da yerleşmiş tümcelerde, katılımcıların düzeylerine ve D1’lerinin bağlama özelliklerine göre dil türleri belirlenmiştir:

Tablo 6. Yerleşmiş tümcelerin özne konumundaki açık ve örtük adılların bağlama özelliklerine göre katılımcıların dil türleri

Yerleşmiş Tümce				
Düzy	I. tür	II. tür	III. tür	IV. tür
Orta Düzy				
	Lehçe(7)	Almanca(7)	Korece(4)	Ruşça(20)
	Sırpça(3)	Fransızca(4)	Farsça(4)	Çince (2)
	Çekçe(1)	Hintçe(1)	İspanyolca(4)	
		Hollandaca(1)	Japonca(2)	
İleri Düzy				
	Lehçe(5)	Almanca(10)	Korece(6)	Ruşça(11)
	Sırpça(2)	İngilizce(4)		Çince(3)
	Çekçe(1)	Fransızca(1)		

*parantez içindeki rakamlar kişi sayısını göstermektedir.

Deney 1'deki tümcelere katılımcıların verdikleri yanıtlar çerçevesinde bütün okumaları ayrı ayrı çözümleyebilmek için her bir yanıt (A, B, C) kaç kez tekrarlandıysa ayrı ayrı hesaplanmıştır. Katılımcıların alacağı toplam skor 15 puandır. Araştırmada istatistiksel analiz yapılmıştır. Katılımcıların aldıkları A, B ve C puanları, bulundukları gruplara (orta, ileri ve kontrol), D1 durumlarına (I. tür, II. tür, III. tür ve IV. tür) ve koşullara ([Gös, BÖ] konumundaki adılara ilişkin koşullar; gönderimsel öncül-açık adıl, gönderimsel öncül-örtük adıl, niceliksel öncül-açık adıl, niceliksel öncül-örtük adıl; -DİK yapıları tümceciklerin özne konumundaki adılara ilişkin koşullar; gönderimsel öncül-açık adıl, gönderimsel öncül-örtük adıl, niceliksel öncül-açık adıl, niceliksel öncül-örtük adıl) göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla parametrik olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Kontrol ve diğer 8 dil grubu arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı belirlenmiş, anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında ve hangi koşullarda olduğunu belirlemek amacıyla da çoklu karşılaştırma (multiple comparison) olarak adlandırılan izleme testlerinden (post-hoc) Tukey HSD kullanılmıştır. Tukey testi ise varyans analizi sonrası uygulanan çoklu karşılaştırma yöntemleri içinde en doğru ve en güçlü testlerden biridir. Tukey testi ile yalnızca ikişerli karşılaştırmalar yapılabilir. Bu testle, HSD adı verilen en küçük önemli fark hesaplanır (Hayran ve Özdemir, 1995).

3.2 Deney 2

3.2.1 Katılımcılar

Bu deneyde de Deney 1'de yer alan katılımcılar bulunmaktadır.

3.2.2 Gereç

Deney 2, resimli doğruluk değeri yorumlama testidir. Bu test, gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında katılımcıların o adılı ve örtük adıl yorumlamaları arasındaki dağılımı fark edip etmemelerini test etmek amacıyla kullanılmıştır. Deney 1’de olduğu gibi Deney 2’de de hem –DIK yapıları tümcecikler hem de BÖ yapıları için uygulanmıştır. Deney 2’de “doğru” ve “yanlış” eşlemelerin bulunduğu –DIK yapıları tümceciklerden her bir uyaran türü için (dört uyaran türü) altışar tümce (toplam 24) ve BÖ yapılarında da her bir uyaran türü için (dört uyaran türü) altışar tümce (toplam 24) olmak üzere toplamda 48 tümce sorulmuştur (BÖ yapıları için bkz. EK4, -DIK yapıları tümcecikler için bkz. EK5).

Her tümce için resimler verilerek katılımcılardan “doğru” veya “yanlış” diye nitelendirdikleri seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. BÖ yapılarında (bkz. 169 ve 170) ve –DIK yapıları tümceciklerde (bkz. 171 ve 172) açık adılara ilişkin Deney 2 örnekleri aşağıda sunulmuştur:

(169)

Ali onun saçını tarıyor.

Doğru	☐
Yanlış	☐

(170)

Herkes onun fotoğrafını çekiyor.

Doğru ☐
Yanlış ☐

(171)

Ali onun müzik dinlediğini düşünüyor.

Doğru ☐
Yanlış ☐

(172)

Herkes onun fotoğraf çektiğini düşünüyor.

Doğru ☐
Yanlış ☐

(169-172)'deki örneklerde o adılı sadece ayrışık okumaya izin verdiği için doğru yanıt “yanlış” seçeneğidir.

BÖ yapılarında (173 ve 174) ve –DIK yapıları tümceciklerde (175 ve 176) örtük adıllara ilişkin Deney 2 örnekleri aşağıda sunulmuştur:

(173)

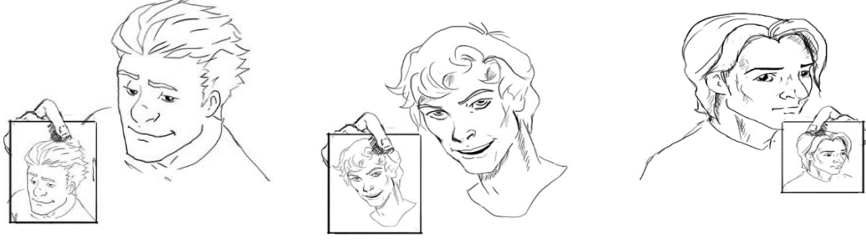
Ali dişini fırçalıyor

Doğru ☐
Yanlış ☐

(174)

Herkes fotoğrafını gösteriyor.

Doğru ☐

Yanlış ☐

(175)

Ali şarkı söylediğini düşünüyor.

Doğru ☐

Yanlış ☐

(176)

Herkes müzik dinlediğini düşünüyor.

Doğru ☐
Yanlış ☐

(173-176)’daki örneklerde örtük adıl bağımlı okumaya izin verir, bu nedenle doğru yanıt “*doğru*” seçeneğidir.

Katılımcılar her bir soruya 2 farklı yolla cevap verebilirler:

- Eğer “*doğru*” seçeneğini işaretlemişlerse bağımlı okumayı kabul etmişlerdir.
- Eğer “*yanlış*” seçeneğini işaretlemişlerse ayrışık okumayı kabul etmişlerdir.

3.2.3 Prosedür

Deney 2 de, Deney 1’deki gibi sessiz bir ortamda katılımcılara tek tek uygulanmıştır. Katılımcılar aynı olduğu için tekrar dil edinim geçmişlerine ilişkin bilgi alınmamıştır, doğrudan Deney 2 uygulamasına geçilmiştir. Öncelikle resimlerle birlikte B yapıları sunulmuş, ardından –DİK yapılı tümceciklerin yer aldığı resimli tümceler sunulmuştur. Bu resimli tümceler katılımcıların mekanikleşmesini engellemek için

karışık biçimde sunulmuştur. Resimli doğruluk değeri yorumlama testinde, katılımcılardan yazılı olarak verilen tümcenin resme göre doğru mu, yanlış mı olduğunu işaretlemeleri istenmiştir. Deney 2, Deney 1 kadar uzun olmadığı için katılımcılar BÖ yapılarına ilişkin resimli tümceleri yanıtladıktan sonra –DİK yapılı resimli tümcecikleri yanıtlamışlardır. Her iki tümce yapısı da belirli bir gruplandırma yapmadan karışık biçimde sunulmuştur.

3.2.4 Puanlama ve Veri Analizi

Deney 1’de bütün okumaları görülebilmek için, katılımcıların işaretledikleri her seçenek ayrı ayrı puanlanırken, Deney 2’de katılımcıların resimli tümcelere verdikleri doğru (D) ve yanlış (Y) seçenekleri işaretlemeleri doğrultusunda puanlama yapılmıştır. Her iki tümce türünde (BÖ yapılarında ve –DİK yapılı tümceciklerde) de açık adılın yer aldığı örneklerde Y seçeneğine 1 puan, D seçeneğine 0 puan verilmiştir. Örtük adılın yer aldığı tümcelerde ise, D seçeneğine 1 puan, Y seçeneğine 0 puan verilmiştir. Bu deneyden katılımcıların alacağı toplam skor 6 puandır. Deney 2’de, Deney 1’deki gibi ANOVA ve çoklu karşılaştırma için Tukey HSD kullanılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

4.1 [Gös, BÖ] Konumundaki Açık ve Örtük Adılara İlişkin Bulgular

4.1.1 Deney 1’de Açık Adılın Yorumlanması

Kontrol, orta düzey ve ileri düzey gruplarının BÖ yapılarında açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında izin verdikleri okumaların (bağımlı, ayrışık ve her iki okuma) dağılımları Tablo 7’de sunulmuştur. Tablo 7’ye göre, kontrol grubu her iki öncül türünde de açık adılın sadece ayrışık okumasına izin vermiştir. Orta düzey I. tür, II. tür ve IV. tür dil grupları, gönderimsel öncül bağlamlarında en fazla ayrışık okumaya izin verirken, III. tür dil grubu en fazla her iki okumaya izin vermiştir. Niceliksel öncül bağlamlarında ise I, II, III ve IV. tür dil grupları, en fazla ayrışık okumaya izin vermiştir. İleri düzeydeki bütün dil grupları, her iki öncül türünde de en fazla ayrışık okumaya izin vermiştir:

Tablo 7. [Gös, BÖ] konumundaki açık adılın öncülüne bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları

Gruplar	Bağımlı		Ayrışık		Her iki okuma	
	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel
<i>Kontrol</i>						
	.00(.000)	.00(.000)	15.00(.000)	15.00(.000)	.00(.000)	.00(.000)
<i>Orta Düzey</i>						
I. tür	1.10(.464)	.62(1.545)	12.97(3.659)	14.21(1.698)	.93(3.046)	.17(.602)
II. tür	3.86(5.655)	2.64(5.344)	8.71(6.170)	10.79(6.079)	2.43(4.653)	1.57(4.164)
III. tür	.00(.000)	.00(.000)	6.25(6.076)	12.00(6.000)	8.75(6.076)	3.00(6.000)
IV. tür	3.38(5.424)	4.46(6.226)	9.23(6.112)	9.08(6.500)	2.38(4.482)	1.46(3.886)
<i>İleri Düzey</i>						
I. tür	.67(1.237)	.11(.323)	14.17(1.295)	14.83(.383)	.17(.514)	.06(.236)
II. tür	1.07(1.438)	.40(1.298)	10.40(5.902)	11.93(5.284)	3.53(5.370)	2.67(5.136)
III. tür	.00(.000)	.00(.000)	15.00(.000)	15.00(.000)	.00(.000)	.00(.000)
IV. tür	.25(.707)	.63(1.408)	14.00(2.449)	13.88(2.800)	.75(1.753)	.50(1.414)

*Ayrac içindeki rakamlar standart sapmayı (SS) göstermektedir. Toplam skor 15 puandır.

O adının gönderimsel öncül bağlamlarında bağımlı okuması, gruplar arasında anlamlı fark göstermektedir ($F_{(8, 124)}=3.490$; $p<.01$). Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarında kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. tür dil grubu arasında ve orta düzey IV. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık vardır. Adılın ayrışık okumasında gruplar arası anlamlıdır ($F_{(8, 124)}=6.508$; $p<.001$). Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. tür, III. tür ve IV. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmektedir. *O* adının her iki okumaya da izin vermesi, gruplar arasında anlamlı farklılık göstermektedir ($F_{(8, 124)}=4.822$; $p<.001$). Çoklu karşılaştırma test sonuçlarına göre, kontrol grubu ile orta düzey grubunun III. tür dil grubu arasında anlamlı fark vardır.

O adının niceliksel öncül bağlamlarında bağımlı okuması, gruplar arasında anlamlı görülmektedir ($F_{(8, 124)}=4.179$; $p<.001$). Kontrol grubu ile orta düzey grubunun IV. tür dil grubu arasında anlamlı fark görülmektedir. *O* adının ayrışık okuması gruplar arasında anlamlı görülmektedir ($F_{(8, 124)}=4.927$; $p<.001$). Kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. tür ve IV. tür dil grupları arasında anlamlı fark bulunmaktadır. *O* adının çift okuması gruplar arasında anlamlı görülmemektedir ($F_{(8, 124)}=2.185$; $p>.05$):

Tablo 8. Orta düzey grubunun açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümler

	Bağımlı		Ayrışık		Her iki Okuma	
	Gönderimsel (F=3.490)	Niceliksel (F=4.179)	Gönderimsel (F=6.508)	Niceliksel (F=4.927)	Gönderimsel (F=4.822)	Niceliksel (F=2.185)
I.tür×kontrol	.858	.994	.580	.995	.974	1.000
II.tür×kontrol	.002*	.084	.000*	0.13*	.352	.687
III.tür×kontrol	1.000	1.000	.002*	.826	.000*	.491
IV.tür×kontrol	.014*	.000*	.001*	.000*	.413	.789

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

İleri düzey katılımcılar ve kontrol grubu karşılaştırıldığında; o adılının gönderimsel öncül bağlamında ayrışık okuması, kontrol grubu ile ileri düzey grubunun II. tür dil grubu arasında anlamlı görülmektedir. O adılının her iki okumaya da izin vermesine ilişkin istatistik sonuçlarına göre, kontrol grubu ile ileri düzey grubunun II. tür dil grubu arasında anlamlı fark vardır:

Tablo 9. İleri düzey gruplarının açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümleri

	Bağımlı		Ayrışık		Her iki Okuma	
	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel
I. tür×kontrol	.997	1.000	.999	1.000	1.000	1.000
II.tür×kontrol	.958	1.000	.012*	.166	.023*	.056
III.tür×kontrol	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
IV.tür×kontrol	1.000	1.000	.999	.997	1.000	1.000

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Orta düzey ve ileri düzey gruplarının I. tür, II. tür, III. tür ve IV. tür dil gruplarının her iki öncül türünde de üç okumaya da izin vermelerine ilişkin istatistiksel karşılaştırmaya bakıldığında gruplar arasında anlamlı fark görülmemiştir:

Tablo 10. Orta ve ileri düzey gruplarının açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin karşılaştırılması

	Bağımlı		Ayrışık		Her iki Okuma	
	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel
I. tür orta x ileri	1.000	.999	.985	1.000	.997	1.000
II. tür orta x ileri	.180	.419	.968	.995	.992	.975
III. tür orta x ileri	1.000	1.000	.231	.989	.060	.936
IV. tür orta x ileri	.265	.059	.177	.087	.971	.997

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Deney 1’de [Gös, BÖ] konumundaki açık adılın yorumlanmasına ilişkin bulgular özetlenirse, kontrol grubu ile orta düzey grubunun I. tür dil grubu arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. tür dil grubu arasında gönderimsel öncül bağlamlarında bağımlı ve ayrışık okumalarında anlamlı farklılık görülmüştür. Aynı zamanda niceliksel öncül bağlamlarında ayrışık okumasında anlamlı farklılık görülmüştür. Kontrol grubu ile orta düzey grubunun III. tür dil grubu arasında gönderimsel öncül bağlamlarında ayrışık ve belirsiz okumalarında anlamlı farklılık görülmüştür. Kontrol grubu ile orta düzey grubunun IV. tür dil grubu arasında gönderimsel öncül bağlamlarında bağımlı ve ayrışık okumalarında anlamlı farklılık görülmüştür. Niceliksel öncül bağlamlarında da benzer bir biçimde bağımlı ve ayrışık okumalarında anlamlı farklılık görülmüştür.

Kontrol grubu ile ileri düzey grubunun sadece II. tür dil grubu arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu farklılık, gönderimsel öncül bağlamlarında ayrışık ve belirsiz okumalarında görülmüştür.

Orta düzey grubu ile ileri düzey grup arasında açık adılın yorumlanmasına ilişkin herhangi bir farklılık görülmemiştir.

4.1.2 Deney 2’de Açık Adılın Yorumlanması

Kontrol grubu ve deney gruplarının ad öbeklerinde açık adılın öncülüne göre bağımlı ve ayrışık okumalarının dağılımları verilmiştir (bkz. Tablo 11). Tablo 11’e göre, kontrol grubu her iki öncül türünde de sadece ayrışık okumayı kabul etmiştir. Orta düzey grubunun I. tür dil grubu, kontrol grubuna benzer bir şekilde her iki öncül bağlamında da bağımlı okumaya göre daha fazla ayrışık okumayı tercih etmiştir. Orta düzey grubunun II. tür dil grubu, gönderimsel öncül bağlamında ayrışık okumaya daha fazla izin verirken, niceliksel öncül bağlamında bağımlı ve ayrışık okumaya eşit oranda izin vermiştir. Orta düzey grubunun III. tür dil grubu, gönderimsel öncül bağlamında hem bağımlı hem de ayrışık okumaya eşit oranda izin verirken, niceliksel öncül bağlamında sadece ayrışık okumayı tercih etmiştir. Orta düzey grubunun IV. tür dil grubu ise gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında daha çok bağımlı okumayı tercih etmişlerdir. İleri düzey grubunun I. ve III. tür dil grupları her iki öncül türünde de kontrol grubuyla aynıdır, sadece ayrışık okumayı tercih etmişlerdir. İleri düzey grubunun II. tür dil grubu, gönderimsel öncül bağlamında ayrışık okumayı bağımlı okumaya göre daha fazla tercih etmiştir, niceliksel öncül bağlamında ise, sadece ayrışık okumayı tercih etmiştir. İleri düzey grubunun IV. tür dil grubu, gönderimsel öncül bağlamında ayrışık okumaya, niceliksel öncül bağlamında da bağımlı ve ayrışık okumaya eşit oranda izin vermiştir:

Tablo 11. [Gös, BÖ] konumundaki açık adılın öncüle bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları

Gruplar	Bağımlı		Ayrışık	
	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel
<i>Kontrol</i>				
	.00(.000)	.00(.000)	6.00(.000)	6.00(.000)
<i>Orta Düzey</i>				
I. tür	.76(.511)	.76(.636)	5.24(.511)	5.24(.636)
II. tür	2.36(2.098)	3.00(3.113)	3.64(2.098)	3.00(3.113)
III. tür	3.00(3.464)	.00(.000)	3.00(3.464)	6.00(.000)
IV. tür	3.62(2.364)	3.46(2.570)	2.38(2.364)	2.54(2.570)
<i>İleri Düzey</i>				
I. tür	.00(.000)	.00(.000)	6.00(.000)	6.00(.000)
II. tür	.73(.458)	.00(.000)	5.27(.458)	6.00(.000)
III. tür	.00(.000)	.00(.000)	6.00(.000)	6.00(.000)
IV. tür	1.03(1.683)	3.00(3.207)	4.50(1.683)	3.00(3.207)

*Ayrıca içindeki rakamlar standart sapmayı (SS) göstermektedir. Toplam skor 6 puandır.

Açık adılın gönderimsel öncül bağlamlarında ayrışık okuması gruplar arasında (kontrol grubu x orta düzey grubu, kontrol grubu x ileri düzey grubu, orta düzey grubu x ileri düzey grubu) anlamlı fark göstermektedir ($F_{(8, 124)}=15.238$; $p<.001$). Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarında kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. tür, III. tür ve IV. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Açık adılın niceliksel öncül bağlamlarında ayrışık okuması gruplar arasında (kontrol grubu x orta düzey grubu, kontrol grubu x ileri düzey grubu, orta düzey grubu x ileri düzey grubu) anlamlı fark göstermektedir ($F_{(8, 124)}=12.756$; $p<.001$). Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarında kontrol grubu ile orta düzey grubunun II ve IV. tür arasında anlamlı fark bulunmaktadır:

Tablo 12. Orta düzey grubunun açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri

	Ayrışık Okuma	
	Gönderimsel (F=15.238)	Niceliksel (F=12.756)
I.tür×kontrol	.314	.608
II.tür×kontrol	.000*	.000*
III.tür×kontrol	.000*	1.000
IV.tür×kontrol	.000*	.000*

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Açık adılın niceliksel öncül bağlamlarında ayrışık okuması gruplar arasında anlamlı fark göstermektedir ($F_{(8, 124)}=12.756$; $p<.001$). Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarında kontrol grubu ile ileri düzey grubunun IV. tür dil grubu arasında anlamlı fark bulunmaktadır:

Tablo 13. İleri düzey grubunun açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri

	Ayrışık Okuma	
	Gönderimsel	Niceliksel
I. tür×kontrol	1.000	1.000
II.tür×kontrol	.628	1.000
III.tür×kontrol	1.000	1.000
IV.tür×kontrol	.066	.000*

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Açık adılın gönderimsel öncül bağlamlarında ayrışık okuması gruplar arasında anlamlı fark göstermektedir ($F_{(8, 124)}=15.238$; $p<.001$). Orta ve ileri düzey gruplarının II. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Orta ve ileri düzey gruplarının IV. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. O adılının

niceliksel öncül bağlamlarında ayrışık okuması gruplar arasında anlamlı fark göstermektedir ($F_{(8, 124)}=12.756$; $p<.001$). Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarında, orta ve ileri düzey gruplarının II. tür dil grupları arasında anlamlı fark bulunmaktadır:

Tablo 14. Orta ve ileri düzey gruplarının açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin karşılaştırılması

Ayrışık Okuma		
	Gönderimsel	Niceliksel
I. tür orta x ileri	.512	.771
II. tür orta x ileri	.016*	.000*
III. tür orta x ileri	.123	1.000
IV. tür orta x ileri	.006*	.999

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Deney 2’de [Gös, BÖ] konumundaki açık adılın yorumlanmasına ilişkin bulgular özetlenirse, kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. tür dil grubu arasında gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında ayrışık okumasında anlamlı farklılık görülmüştür. Kontrol grubu ile orta düzey grubunun III. tür dil grubu arasında gönderimsel öncül bağlamlarında ayrışık okumasında anlamlı farklılık görülmüştür. Kontrol grubu ile orta düzey grubunun IV. tür dil grubu arasında gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında ayrışık okumasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Kontrol grubu ile ileri düzey grubunun sadece IV. tür dil grubu arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu farklılık, niceliksel öncül bağlamlarında açık adılın ayrışık okumasında görülmüştür.

Orta düzey ile ileri düzey grubunun II. tür dil grupları arasında gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında ayrışık okumasında anlamlı farklılık görülmüştür. Orta

düzey ile ileri düzey grubunun IV. tür dil grupları arasında gönderimsel öncül bağlamlarında ayrışık okumasında anlamlı farklılık görülmüştür.

4.1.3 Deney 1’de Örtük Adılın Yorumlanması

Kontrol, orta düzey ve ileri düzey gruplarının [Gös, BÖ] konumundaki örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında izin verdikleri okumaların (bağımlı, ayrışık ve her iki okuma) dağılımları Tablo 15’te sunulmuştur. Tablo 15’e göre, kontrol grubu, gönderimsel öncül bağlamlarında en fazla örtük adılın belirsiz okumasına, niceliksel öncül bağlamlarında da bağımlı okumasına izin vermiştir. Orta düzey grubunun bütün dil grupları, en fazla bağımlı okumaya izin vermiştir. İleri düzey grubunun I. tür dil grubu, her iki öncül bağlamında da en fazla her iki okumaya izin vermiştir. II., III. ve IV. tür dil grupları gönderimsel öncül bağlamlarında en fazla bağımlı okumaya izin verirken, II ve IV. tür dil grupları, niceliksel öncül bağlamlarında her iki okumaya; III. tür ise, bağımlı okumaya izin vermiştir:

Tablo 15. [Gös, BÖ] konumundaki örtük adılın öncülüne bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları

Gruplar	Bağımlı		Ayrışık		Her iki okuma	
	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel
<i>Kontrol</i>	6.90(6.999)	8.23(6.776)	.43(.898)	.97(2.810)	7.67(7.107)	5.80(6.895)
<i>Orta Düzey</i>						
I. tür	11.59(5.032)	11.41(5.068)	.69(1.650)	.48(1.022)	2.72(4.735)	3.10(5.101)
II. tür	12.43(4.071)	12.07(4.269)	1.14(2.179)	2.00(2.542)	1.43(2.311)	.93(1.979)
III. tür	13.75(.957)	13.50(1.291)	.50(.577)	.75(.957)	.75(.957)	.75(.957)
IV. tür	9.23(5.525)	9.54(5.060)	1.38(2.567)	1.69(2.810)	4.38(5.665)	3.77(5.166)
<i>İleri Düzey</i>						
I. tür	7.00(6.535)	6.94(6.629)	.56(1.294)	.39(.778)	7.44(6.617)	7.67(6.615)
II. tür	8.40(6.185)	5.67(6.230)	.33(.617)	1.20(2.513)	6.27(6.352)	8.13(6.346)
III. tür	14.00(1.414)	12.00(2.828)	.00(.000)	.00(.000)	1.00(1.414)	3.00(2.828)
IV. tür	7.63(5.999)	6.00(6.633)	.63(1.408)	.63(1.408)	6.75(6.182)	8.38(6.844)

*Ayrışık içindeki rakamlar standart sapmayı (SS) göstermektedir. Toplam skor 15 puandır.

Örtük adılın gönderimsel öncül bağlamlarında bağımlı okuması ($F_{(8, 124)}=2.619$; $p>.05$) ve ayrışık okuması ($F_{(8, 124)}=.774$; $p>.05$) gruplar arasında anlamlı görülmemektedir. Örtük adılın gönderimsel öncül bağlamlarında çift okuması gruplar arasında anlamlı görülmektedir ($F_{(8, 124)}=3.029$; $p<.01$). Kontrol grubu ile orta düzey grubunun I. tür ve II. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Örtük adılın niceliksel öncül bağlamlarında bağımlı ($F_{(8, 124)}=2.710$; $p>.05$) ayrışık ($F_{(8, 124)}=1.076$; $p>.05$) ve her iki okuması ($F_{(8, 124)}=3.088$; $p>.05$) gruplar arasında anlamlı görülmemektedir.

Tablo 16. Orta düzey grubunun örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri

	Bağımlı		Ayrışık		Her iki Okuma	
	Gönderimsel (F=2.619)	Niceliksel (F=2.710)	Gönderimsel (F=.774)	Niceliksel (F=1.076)	Gönderimsel (F=3.029)	Niceliksel (F=3.088)
I.tür×kontrol	.062	.480	.999	.994	.034*	.685
II.tür×kontrol	.093	.522	.882	.848	.030*	.193
III.tür×kontrol	.410	.746	1.000	1.000	.379	.778
IV.tür×kontrol	.955	.999	.631	.982	.737	.979

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

İleri düzey ve kontrol grubu karşılaştırıldığında, her iki öncül türünde de örtük adılın okumalarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmemektedir (bkz. Tablo 13):

Tablo 17. İleri düzey grubunun örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri

	Bağımlı		Ayrışık		Her iki Okuma	
	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel
I.tür×kontrol	1.000	.998	1.000	.992	1.000	.975
II.tür×kontrol	.996	.898	1.000	1.000	.998	.936
III.tür×kontrol	.767	.993	1.000	.999	.813	.999
IV.tür×kontrol	1.000	.988	1.000	1.000	1.000	.970

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Orta ve ileri düzey gruplar karşılaştırıldığında diğer okumalarda anlamlı farklılık görülmemektedir. Sadece örtük adılın niceliksel öncül bağlamlarında çift okuması gruplar arasında anlamlı görülmektedir ($F_{(8,124)}=3.088$; $p<.01$). Orta düzey ve ileri düzey gruplarının II. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır:

Tablo 18. Orta ve ileri düzey gruplarının örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin karşılaştırılması

	Bağımlı		Ayrışık		Her iki Okuma	
	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel
I. tür orta x ileri	.190	.216	1.000	1.000	.149	.182
II. tür orta x ileri	.645	.085	.885	.983	.377	.028*
III. tür orta x ileri	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
IV. tür orta x ileri	1.000	.913	.972	.969	.992	.697

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Deney 1’de [Gös, BÖ] konumundaki örtük adılın yorumlanmasına ilişkin bulgulara bakıldığında, kontrol grubu ile orta düzey grubunun I. tür dil grubu arasında gönderimsel öncül bağlamlarında belirsiz okumasında anlamlı farklılık görülmüştür. Kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. tür dil grubu arasında gönderimsel öncül bağlamlarında belirsiz okumasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Kontrol grubu ile ileri düzey grup arasında anlamlı farklılık görülmemiştir.

Orta düzey ile ileri düzey grubunun II. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu farklılık, niceliksel öncül bağlamlarında örtük adılın belirsiz okumasında görülmüştür.

4.1.4 Deney 2’de Örtük Adılın Yorumlanması

Kontrol grubu ve deney gruplarının [Gös, BÖ] konumundaki örtük adılın öncülüne bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları sunulmuştur (bkz. Tablo 19). Tablo 19’a göre, kontrol grubu her iki öncül türünde de sadece bağımlı okumayı kabul etmiştir. Orta düzey grubunun I. ve IV. tür dil grupları, ileri düzey grubunun I. ve III. tür dil grupları, kontrol grubuyla aynı şekilde bağımlı okumayı tercih etmişlerdir. Orta

düzey grubunun II. tür dil grubu, her iki öncül türünde de bağımlı okumayı daha fazla tercih etmiştir. Orta düzey grubunun IV. tür dil grubu, gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında iki okumaya da eşit oranda izin vermiştir. İleri düzey grubunun II. ve IV. tür dil grupları gönderimsel öncül bağlamlarında daha fazla bağımlı okumayı seçerken, niceliksel öncül bağlamlarında sadece bağımlı okumayı seçmişlerdir:

Tablo 19. [Gös, BÖ] konumundaki örtük adılın öncüle bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları

Gruplar	Bağımlı		Ayrışık	
	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel
<i>Kontrol</i>				
	6.00(.000)	6.00(.000)	.00(.000)	.00(.000)
<i>Orta Düzey</i>				
I.tür	6.00(.000)	6.00(.000)	.00(.000)	.00(.000)
II.tür	5.14(2.179)	5.14(2.179)	.86(2.179)	.86(2.179)
III.tür	3.00(3.464)	3.00(3.464)	3.00(3.464)	3.00(3.464)
IV.tür	6.00(.000)	6.00(.000)	.00(.000)	.00(.000)
<i>İleri Düzey</i>				
I. tür	6.00(.000)	6.00(.000)	.00(.000)	.00(.000)
II. tür	5.27(.458)	6.00(.000)	.73(.458)	.00(.000)
III. tür	6.00(.000)	6.00(.000)	.00(.000)	.00(.000)
IV. tür	5.00(1.069)	6.00(.000)	1.00(1.069)	.00(.000)

*Ayrac içindeki rakamlar standart sapmayı (SS) göstermektedir. Toplam skor 6 puandır.

Örtük adılın gönderimsel öncül bağlamlarında bağımlı okuması gruplar arasında anlamlı fark göstermektedir ($F_{(8, 124)}=6.912$; $p<.001$). Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre, kontrol grubu ile orta düzey grubunun III. tür dil grubu arasında anlamlı fark görülmektedir. Örtük adılın niceliksel öncül bağlamlarında bağımlı okuması gruplar arasında anlamlı fark göstermektedir ($F_{(8, 124)}=6.655$; $p<.001$). Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre, kontrol grubu ile orta düzey grubunun III. tür dil grubu arasında anlamlı fark bulunmaktadır:

Tablo 20. Orta düzey grubunun örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri

	Bağımlı Okuma	
	Gönderimsel (F=6.912)	Niceliksel (F=6.655)
I.tür×kontrol	1.000	1.000
II.tür×kontrol	.117	.080
III.tür×kontrol	.000*	.000*
IV.tür×kontrol	1.000	1.000

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Kontrol grubu ile ileri düzey grup arasında her iki öncül türünde de anlamlı fark görülmemektedir:

Tablo 21. İleri düzey grubunun örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri

	Bağımlı Okuma	
	Gönderimsel	Niceliksel
I. tür×kontrol	1.000	1.000
II.tür×kontrol	.253	1.000
III.tür×kontrol	1.000	1.000
IV.tür×kontrol	.164	1.000

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Örtük adılın gönderimsel öncül bağlamlarında bağımlı okuması gruplar arasında anlamlı fark göstermektedir ($F_{(8, 124)}=6.912$; $p<.001$). Orta ve ileri düzey gruplarının III. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Örtük adılın niceliksel öncül bağlamlarında bağımlı okuması gruplar arasında anlamlı fark göstermektedir ($F_{(8, 124)}=6.655$; $p<.001$). Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre, orta ve ileri düzey gruplarının III. tür dil grupları arasında anlamlı fark bulunmaktadır:

Tablo 22. Orta ve ileri düzey gruplarının örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin karşılaştırılması

	Bağımlı Okuma	
	Gönderimsel	Niceliksel
I. tür orta x ileri	1.000	1.000
II. tür orta x ileri	1.000	.198
III. tür orta x ileri	.009*	.005*
IV. tür orta x ileri	.306	1.000

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Deney 2’de [Gös, BÖ] konumundaki örtük adılın yorumlanmasına ilişkin bulgular incelendiğinde, kontrol grubu ile orta düzey grubunun sadece III. tür dil grubu arasında gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında bağımlı okumasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Kontrol grubu ile ileri düzey grubunun dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmemiştir.

Orta düzey ile ileri düzey grubunun sadece III. tür dil grupları arasında gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında bağımlı okumasında anlamlı farklılık görülmüştür.

4.2 –DIK Yapılı Tümceciklerin Özne Konumundaki Açık ve Örtük Adılara İlişkin Bulgular

4.2.1 Deney 1’de Açık Adılın Yorumlanması

Kontrol, orta düzey ve ileri düzey gruplarının yerleşmiş tümcelerde açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında izin verdikleri okumaların (bağımlı, ayrışık ve her iki okuma) dağılımları Tablo 23’te sunulmuştur. Tablo 23’e göre,

kontrol grubu gönderimsel öncül bağlamlarında en fazla ayrışık okumasına, niceliksel öncül bağlamlarında ise açık adılın sadece ayrışık okumasına izin vermiştir. Orta ve ileri düzey grubunun bütün dil grupları kontrol grubuna benzer biçimde her iki öncül türünde de açık adılın en fazla ayrışık okumasına izin vermiştir:

Tablo 23. –DIK yapıllı tümceciklerin özne konumundaki açık adılın öncülüne bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları

Gruplar	Bağımlı		Ayrışık		Her iki okuma	
	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel
<i>Kontrol</i>						
	.07(.254)	.00(.000)	14.93(.254)	15.00(.000)	.00(.000)	.00(.000)
<i>Orta Düzey</i>						
I. tür	2.27(3.690)	1.64(3.828)	11.18(4.665)	12.27(4.756)	1.55(3.984)	1.09(2.773)
II. tür	2.85(4.896)	2.36(4.590)	9.54(5.981)	10.00(6.09)	2.62(4.788)	2.31(5.218)
III. tür	3.14(5.289)	4.29(6.877)	8.43(6.260)	9.86(7.048)	3.43(5.694)	.86(3.207)
IV. tür	.27(.767)	3.23(5.182)	13.45(3.419)	11.36(5.242)	1.27(3.165)	.41(1.403)
<i>İleri Düzey</i>						
I. tür	.38(.744)	.38(.744)	14.50(.926)	14.63(.744)	.13(.354)	.00(.000)
II. tür	1.07(1.438)	.67(1.589)	10.40(5.902)	12.60(4.306)	3.53(5.370)	1.73(4.044)
III. tür	.00(.000)	.00(.000)	15.00(.000)	14.83(.408)	.00(.000)	.17(.408)
IV. tür	.79(1.369)	1.43(4.052)	13.64(2.098)	13.07(4.599)	.57(1.399)	.50(1.605)

*Ayrac içindeki rakamlar standart sapmayı (SS) göstermektedir. Toplam skor 15 puandır.

Önceki bölümlerde belirtildiği üzere Türkçede –DIK yapıllı tümceciklerin özne konumundaki o adılı öncülü ister gönderimsel isterse niceliksel olsun ana tümcenin öznesine bağlanmamaktadır. Bütün dil grupları o adılının diğer okumalara oranla doğru bir biçimde ayrışık okumasına izin verdiği görülmektedir. Ancak gönderimsel öncül bağlamlarındaki ANOVA sonuçları grupların o adılının bağımlı okumasına izin vermesi noktasında önemli ölçüde farklılaşmaktadır ($F_{(8, 124)}=3.124$; $p<.01$). Kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. tür ve III. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Açık adılın ayrışık okumasına izin vermesinde gruplar arası anlamlı

farklılık görülmektedir ($F_{(8, 124)}=5.685$; $p<.001$). Kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. tür ve III. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır.

O adılının niceliksel öncül bağlamlarında bağımlı okumaya izin vermesi, gruplar arasında farklılaşmaktadır ($F_{(8, 124)}=2.475$; $p<.05$). Kontrol grubu ile orta düzey grubunun III. tür dil grubu arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Ayırışık okumaya izin vermesi, gruplar arasında anlamlı farklılık görülmektedir ($F_{(8, 124)}=2.970$; $p<.01$). Kontrol grubu ile orta düzey grubunun III. tür ve II. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Açık adılın her iki okuması ile ilgili analiz sonuçlarına bakıldığında kontrol grubu ile orta düzey ve ileri düzey gruplar arasında anlamlı farklılık görülmemektedir ($F_{(8, 124)}=1.367$; $p>.05$).

Tablo 24. Orta düzey grubunun açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri

	Bağımlı		Ayırışık		Her iki Okuma	
	Gönderimsel ($F=3.124$)	Niceliksel ($F=2.475$)	Gönderimsel ($F=5.685$)	Niceliksel ($F=2.970$)	Gönderimsel ($F=2.475$)	Niceliksel ($F=1.367$)
I. tür×kontrol	.305	.953	.166	.717	.940	.958
II. tür×kontrol	.047*	.471	.002*	.025*	.370	.171
III. tür×kontrol	.013*	.021*	.000*	.014*	.067	.984
IV. tür×kontrol	1.000	.078	.921	.093	.928	1.000

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Gönderimsel öncül bağlamlarında açık adılın ayırışık okumasına ilişkin karşılaştırmalı istatistik sonuçlarında kontrol grubu ve ileri düzey grup arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır ($F_{(8, 124)}=5.685$; $p<.05$). Kontrol grubu ile ileri düzey grubunun II. tür dil grubuyla anlamlı bir farklılık göstermektedir. Açık adılın her iki okumaya izin vermesine ilişkin istatistik sonuçları anlamlı görülmektedir ($F_{(8,$

$_{124})=2.475$; $p<.05$). Kontrol grubu ile ileri düzey grubunun II. tür dil grubu arasında anlamlı fark vardır.

Tablo 25. İleri düzey grubunun açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri

	Bağımlı		Ayrışık		Her iki Okuma	
	Gönderimsel (F=3.124)	Niceliksel (F=2.475)	Gönderimsel (F=5.685)	Niceliksel (F=2.970)	Gönderimsel (F=2.475)	Niceliksel (F=1.367)
I.tür×kontrol	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
II.tür×kontrol	.955	1.000	.013*	.738	.042*	.476
III.tür×kontrol	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
IV.tür×kontrol	.995	.965	.985	.916	1.000	1.000

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Orta ve ileri düzey gruplar karşılaştırıldığında gönderimsel öncül bağlamlarında açık adılın ayrışık okumasında anlamlı farklılık görülmektedir ($F_{(8, 124)}=5.685$; $p<.05$). Orta ve ileri düzey gruplarının III. tür dil grupları arasındaki fark anlamlı görülmektedir.

Tablo 26. Orta ve ileri düzey gruplarının açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin karşılaştırılması

	Bağımlı		Ayrışık		Her iki Okuma	
	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel
I. tür orta x ileri	.828	.999	.683	.966	.994	.993
II. tür orta x ileri	.692	.899	1.000	.830	.999	1.000
III. tür orta x ileri	.268	.359	.025*	.349	.530	1.000
IV. tür orta x ileri	1.000	.907	1.000	.969	1.000	1.000

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Deney 1’de –DIK yapılı tümceciğin özne konumundaki açık adılın yorumlanmasına ilişkin bulgular özetlenirse, kontrol grubu ile orta düzey grubunun I. tür ve IV. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. tür dil grubu arasında gönderimsel öncül bağlamlarında bağımlı ve ayrışık okumalarında anlamlı farklılık görülmüştür. Aynı zamanda niceliksel öncül bağlamlarında ayrışık okumasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Kontrol grubu ile orta düzey grubunun III. tür dil grubu arasında hem gönderimsel öncül bağlamlarında hem de niceliksel öncül bağlamlarında bağımlı ve ayrışık okumalarında anlamlı farklılık görülmüştür.

Kontrol grubu ile ileri düzey grubunun sadece II. tür dil grubu arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu farklılık, gönderimsel öncül bağlamlarında ayrışık ve belirsiz okumalarında görülmüştür.

Orta düzey ile ileri düzey gruplarının III. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu farklılık, gönderimsel öncül bağlamlarında açık adılın ayrışık okumasında görülmüştür.

4.2.2 Deney 2’de Açık Adılın Yorumlanması

Kontrol grubu ve deney gruplarının –DIK yapılı tümceciklerin özne konumundaki açık adılın öncülüne bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları sunulmuştur (bkz. Tablo 27). Tablo 27’ye göre, kontrol grubu gönderimsel öncül bağlamlarında daha fazla ayrışık okumayı, niceliksel öncül bağlamlarında sadece ayrışık okumayı kabul etmiştir. Orta düzey grubunun I. tür ve ileri düzey grubunun IV. tür dil grupları, her iki öncül türünde de daha fazla ayrışık okumayı tercih etmiştir. Orta düzey grubunun II. tür dil grubu, gönderimsel öncül bağlamlarında ayrışık; niceliksel öncül

bağlamlarında bağımlı okumayı daha fazla seçmişlerdir. Orta düzey grubunun III. tür dil grubu, gönderimsel öncül bağlamlarında bağımlı okumayı daha fazla kabul ederken, niceliksel öncül bağlamlarında iki okumayı da eşit oranda kabul etmiştir. Orta düzey grubunun IV. tür dil grubu, her iki öncül türünde de bağımlı okumayı daha fazla tercih etmiştir. İleri düzey grubunun I., II. ve III. tür dil grupları, niceliksel öncül bağlamlarında açık adılın ayrışık okumasında kontrol grubuyla aynı dağılımı sergilemişlerdir:

Tablo 27. –DIK yapıları tümceciklerin özne konumundaki açık adılın öncüle bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları

Gruplar	Bağımlı		Ayrışık	
	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel
<i>Kontrol</i>				
	.03(.183)	.00(.000)	5.97(.183)	6.00(.000)
<i>Orta Düzey</i>				
I.tür	.36 (.809)	.18(.405)	5.64(.809)	5.82(.405)
II.tür	2.31(.947)	4.77(1.739)	3.69(.947)	1.23(1.739)
III.tür	3.64(.723)	3.00(2.572)	2.36(.723)	3.00(2.572)
IV.tür	5.68(.477)	5.86(.351)	.32(.477)	.14(.351)
<i>İleri Düzey</i>				
I.tür	.75(.463)	.00(.000)	5.25(.463)	6.00(.000)
II.tür	.47(.516)	.00(.000)	5.53(.516)	6.00(.000)
III.tür	1.17(.408)	.00(.000)	4.83(.408)	6.00(.000)
IV.tür	.86(1.167)	1.57(2.027)	5.14(1.167)	4.43(2.027)

*Ayrıca içindeki rakamlar standart sapmayı (SS) göstermektedir. Toplam skor 6 puandır.

Gönderimsel öncül bağlamlarında açık adılın ayrışık okuması için analiz sonuçlarına bakıldığında gruplar arası anlamlı farklılık görülmektedir ($F_{(8, 124)}=59.902$; $p<.001$). Kontrol grubu ile orta düzey grubunun II., III. ve IV. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmektedir.

Tablo 28. Orta düzey grubunun açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri

Ayrışık Okuma		
	Gönderimsel (F=59.902)	Niceliksel (F=61.705)
I.tür×kontrol	.994	1.000
II.tür×kontrol	.000*	.000*
III.tür×kontrol	.000*	.000*
IV.tür×kontrol	.000*	.000*

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Niceliksel öncül bağlamlarında açık adılın ayrışık okuması gruplar arasında anlamlı farklılık göstermektedir ($F_{(8, 124)}=61.705$; $p<.001$). Kontrol grubu ve ileri düzey grubunun IV. tür dil grubu arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır:

Tablo 29. İleri düzey grubunun açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri

Ayrışık Okuma		
	Gönderimsel	Niceliksel
I. tür×kontrol	.756	1.000
II.tür×kontrol	.935	1.000
III.tür×kontrol	.311	1.000
IV.tür×kontrol	.305	.003*

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Gönderimsel öncül bağlamlarında açık adılın ayrışık okuması için analiz sonuçlarına bakıldığında gruplar arası anlamlı farklılık vardır ($F_{(8, 124)}=59.902$; $p<.001$). Gruplar arasındaki çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, orta ve ileri düzey gruplarının II., III. ve IV. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Orta ve ileri düzey gruplarının I. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir.

Niceliksel öncül bağlamlarında da gönderimsel öncül bağlamlarına benzer sonuçlar görülmektedir. Açık adılın ayrışık okuması gruplar arasında anlamlı farklılık göstermektedir ($F_{(8, 124)}=61.705$; $p<.001$). Orta ve ileri düzey gruplarının II., III. ve IV. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmektedir:

Tablo 30. Orta ve ileri düzey gruplarının açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin karşılaştırılması

Ayrışık Okuma		
	Gönderimsel	Niceliksel
I. tür	.997	1.000
II. tür	.000*	.000*
III. tür	.000*	.000*
IV. tür	.000*	.000*

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Deney 2’de –DIK yapıllı tümceciklerin özne konumundaki açık adılın yorumlanmasına ilişkin bulgular özetlenirse, kontrol grubu ile orta düzey grubunun I. tür dil grubu arasında gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında açık adılın ayrışık okumasında anlamlı fark görülmezken, kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. tür, III. tür ve IV. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Kontrol grubu ile ileri düzey grubunun sadece IV. tür dil grubu arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu farklılık, niceliksel öncül bağlamlarında açık adılın ayrışık okumasında görülmüştür.

Orta düzey grubu ile ileri düzey grubunun I. tür dil grupları arasında açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında ayrışık okumasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Ancak II. tür, III. tür ve IV. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmüştür.

4.2.3 Deney 1’de Örtük Adılın Yorumlanması

Kontrol, orta düzey ve ileri düzey gruplarının –DIK yapılı tümceciklerde örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında izin verdikleri okumaların (bağımlı, ayrışık ve her iki okuma) dağılımları Tablo 31’de sunulmuştur. Tablo 31’e göre, kontrol grubu her iki öncül bağlamında da en fazla bağımlı okumaya izin vermiştir. Orta düzey grubunun dil gruplarının tamamı kontrol grubuna benzer şekilde her iki öncül türünde de örtük adılın bağımlı okumasına daha fazla izin vermişlerdir. İleri düzey grubunun I. tür dil grubu, gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında diğer okumalara göre her iki okumaya, diğer dil grupları ise en fazla bağımlı okumaya izin vermiştir:

Tablo 31. –DIK yapılı tümceciklerde özne konumundaki örtük adılın öncüle bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları

Gruplar	Bağımlı		Ayrışık		Her iki okuma	
	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel
<i>Kontrol</i>						
	9.54(6.377)	8.53(6.372)	.00(000)	.37(1.497)	5.43(6.377)	6.10(6.445)
<i>Orta Düzey</i>						
I. tür	9.45(5.222)	12.55(4.987)	.91(2.212)	.09(.302)	4.64(5.409)	2.36(4.985)
II. tür	12.38(4.234)	10.77(5.183)	1.23(2.242)	2.31(4.131)	1.38(2.399)	1.92(4.192)
III. tür	12.36(5.093)	13.64(3.754)	.36(.633)	.00(.000)	2.29(5.210)	1.36(3.754)
IV. tür	11.32(4.932)	12.45(4.273)	1.14(2.210)	1.45(3.291)	2.55(4.284)	1.09(3.038)
<i>İleri Düzey</i>						
I. tür	6.38(6.906)	4.38(6.781)	.00(.000)	1.25(3.536)	8.63(6.906)	9.38(7.763)
II. tür	8.40(6.185)	7.33(6.705)	.33(.617)	1.33(2.582)	6.27(6.352)	6.33(6.477)
III. tür	9.83(6.210)	8.33(6.713)	.00(.000)	.33(.516)	5.17(6.210)	6.33(6.947)
IV. tür	7.50(6.199)	9.50(6.607)	1.07(1.639)	.36(.633)	6.43(6.309)	5.14(6.573)

*Ayrıca içindeki rakamlar standart sapmayı (SS) göstermektedir. Toplam skor 15 puandır.

İstatistik sonuçlarına göre, gönderimsel öncül bağlamlarında örtük adılın bağımlı okuması ($F_{(8, 124)}=1.628$; $p>.05$), ayrışık okuması ($F_{(8, 124)}=2.005$; $p>.05$) ve her iki

okumasında ($F_{(8, 124)}=2.163$; $p>.05$) gruplar arasında (kontrol grubu x orta düzey grubu, kontrol grubu x ileri düzey grubu, orta düzey grubu x ileri düzey grubu) anlamlı farklılık görülmemektedir.

Niceliksel öncül bağlamlarında örtük adılın bağımlı okuması ($F_{(8, 124)}=3.214$; $p>.05$), ayrışık okuması ($F_{(8, 124)}=1.558$; $p>.05$) analiz sonuçlarına göre gruplar arasında (kontrol grubu x orta düzey grubu, kontrol grubu x ileri düzey grubu, orta düzey grubu x ileri düzey grubu) anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Örtük adılın her iki okumaya da izin vermesi ise gruplar arasında anlamlı farklılık göstermektedir ($F_{(8, 124)}=3.463$; $p<.01$). Kontrol grubu ile orta düzey grubunun IV. tür dil grubu arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır:

Tablo 32. Orta düzey grubunun örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri

	Bağımlı		Ayrışık		Her iki Okuma	
	Gönderimsel ($F=1.628$)	Niceliksel ($F=3.214$)	Gönderimsel ($F=2.005$)	Niceliksel ($F=1.558$)	Gönderimsel ($F=2.163$)	Niceliksel ($F=3.463$)
I.tür×kontrol	1.000	.554	.688	1.000	1.000	.614
II.tür×kontrol	.863	.960	.209	.249	.427	.377
III.tür×kontrol	.852	.139	.998	1.000	.723	.186
IV.tür×kontrol	.975	.271	.123	.776	.657	.044*

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Tablo 33'te görüldüğü üzere, kontrol grubu ve ileri düzey grubu arasında anlamlı farklılık görülmemektedir:

Tablo 33. İleri düzey grubunun örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri

	Bağımlı		Ayrışık		Her iki Okuma	
	Gönderimsel (F=1.628)	Niceliksel (F=3.214)	Gönderimsel (F=2.005)	Niceliksel (F=1.558)	Gönderimsel (F=2.163)	Niceliksel (F=3.463)
I.tür×kontrol	.896	.665	1.000	.990	.883	.864
II.tür×kontrol	.999	.999	.998	.930	1.000	1.000
III.tür×kontrol	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
IV.tür×kontrol	.971	1.000	.351	.761	1.000	1.000

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Tablo 34’te görüldüğü üzere, orta ve ileri düzey gruplar arasında anlamlı farklılık görülmemiştir:

Tablo 34. Orta ve ileri düzey gruplarının örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin karşılaştırılması

	Bağımlı		Ayrışık		Her iki Okuma	
	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel
I. tür	.964	.063	.911	.979	.838	.156
II. tür	.660	.811	.778	.974	.350	.486
III. tür	.992	.614	.703	1.000	.979	.663
IV. tür	.582	.849	1.000	.909	.527	.461

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Deney 1’de –DIK yapıları tümceciğin özne konumundaki örtük adılın yorumlanmasına ilişkin bulgular incelendiğinde, kontrol grubu ile orta düzey grubunun sadece IV. tür dil grubu arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu farklılık, niceliksel öncül bağlamlarında belirsiz okumasında görülmüştür.

Kontrol grubu ile ileri düzey grubu arasında anlamlı farklılık görülmemiştir.

Orta düzey grubu ile ileri düzey grubu arasında örtük adılın yorumlanmasına ilişkin herhangi bir farklılık görülmemiştir.

4.2.4 Deney 2’de Örtük Adılın Yorumlanması

Kontrol grubu ve deney gruplarının –DIK yapılı tümceciklerin özne konumundaki örtük adılın öncüle bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları verilmiştir (bkz. Tablo 35). Tablo 35’e göre, kontrol grubu, gönderimsel öncül bağlamlarında sadece bağımlı okumayı, niceliksel öncül bağlamlarında da ayrışık okumaya göre bağımlı okumayı daha fazla tercih etmiştir. Orta düzey grubunun I. ve III. tür dil grupları her iki öncül türünde de daha fazla bağımlı okumayı tercih etmiştir. Orta düzey grubunun II. ve IV, ileri düzey grubunun III. tür dil grupları her iki öncül türünde de sadece bağımlı okumayı tercih etmişlerdir. İleri düzey grubunun I., II. ve IV. tür dil grupları, gönderimsel öncül bağlamlarında ayrışık okumaya göre bağımlı okumayı daha fazla, niceliksel öncül bağlamlarında ise sadece bağımlı okumayı kabul etmişlerdir:

Tablo 35. –DIK yapılı tümceciklerin özne konumundaki örtük adılın öncüle bağlanmasına ilişkin betimsel istatistik sonuçları

Gruplar	Bağımlı		Ayrışık	
	Gönderimsel	Niceliksel	Gönderimsel	Niceliksel
<i>Kontrol</i>				
	6.00(.000)	5.97(.183)	.00(.000)	.03(.183)
<i>Orta Düzey</i>				
I.tür	5.73(.647)	5.91(.302)	.27(.647)	.09(.302)
II.tür	6.00(.000)	6.00(.000)	.00(.000)	.00(.000)
III.tür	4.57(2.533)	5.00(2.148)	1.43(2.533)	1.00(2.148)
IV.tür	6.00(.000)	6.00(.000)	.00(.000)	.00(.000)
<i>İleri Düzey</i>				
I.tür	5.63(.518)	6.00(.000)	.38(.518)	.00(.000)
II.tür	5.60(.507)	6.00(.000)	.40(.507)	.00(.000)
III.tür	6.00(.000)	6.00(.000)	.00(.000)	.00(.000)
IV.tür	5.50(.760)	6.00(.000)	.50(.760)	.00(.000)

*Ayraç içindeki rakamlar standart sapmayı (SS) göstermektedir. Toplam skor 6 puandır.

Gönderimsel öncül bağlamlarında örtük adılın bağımlı okumasına ilişkin analiz sonuçlarına bakıldığında gruplar arası anlamlı farklılık görülmektedir ($F_{(8, 124)}=3.849$; $p<.001$). Kontrol grubu ile sadece orta düzey grubunun III. tür dil grubu arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir.

Niceliksel öncül bağlamlarında örtük adılın bağımlı okumasına ilişkin analizlere bakıldığında gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır ($F_{(8, 124)}=3.056$; $p=.004$). Kontrol grubu ile orta düzey grubunun sadece III. tür dil grubu arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır:

Tablo 36. Orta düzey grubunun örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri

	Bağımlı Okuma	
	Gönderimsel ($F=3.849$)	Niceliksel ($F=3.056$)
I.tür×kontrol	.995	1.000
II.tür×kontrol	1.000	1.000
III.tür×kontrol	.000*	.001*
IV.tür×kontrol	1.000	1.000

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Kontrol grubu ile ileri düzey grubu arasında her iki öncül türünde de örtük adılın bağımlı okumasına ilişkin anlamlı farklılık görülmemektedir:

Tablo 37. İleri düzey grubunun örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin istatistiksel çözümlemeleri

Bağımlı Okuma		
	Gönderimsel	Niceliksel
I. tür×kontrol	.980	1.000
II. tür×kontrol	.894	1.000
III. tür×kontrol	1.000	1.000
IV. tür×kontrol	.736	1.000

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Gönderimsel öncül bağlamlarında örtük adılın bağımlı okumasına ilişkin analiz sonuçlarına bakıldığında gruplar arası anlamlı farklılık görülmektedir ($F_{(8, 124)}=3,849$; $p<.001$). Orta ve ileri düzey gruplarının III. tür dil grupları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Niceliksel öncül bağlamlarında ise anlamlı farklılık görülmemektedir:

Tablo 38. Orta ve ileri düzey gruplarının örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncüle bağlanmasına ilişkin karşılaştırılması

Bağımlı Okuma		
	Gönderimsel	Niceliksel
I. tür	1.000	1.000
II. tür	.961	1.000
III. tür	.038*	.098
IV. tür	.790	1.000

*Tablodaki rakamlar p değerini göstermektedir.

Deney 2’de –DIK yapıllı tümceciklerin özne konumundaki örtük adılın yorumlanmasına ilişkin bulgulara bakıldığında, kontrol grubu ile orta düzey grubunun

sadece III. tür dil grubu arasında gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında örtük adılın bağımlı okumasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Kontrol grubu ile ileri düzey grubun dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmemiştir.

Orta düzey ile ileri düzey grubunun III. tür dil grupları arasında gönderimsel öncül bağlamlarında örtük adılın bağımlı okumasında anlamlı farklılık görülmüştür.

4.3 Yorum

Bu çalışma, D2 olarak Türkçe edinenlerin açık ve örtük adılların öncül değıştirgenine ilişkin yorumlarını değerlendirek, D2 ediniminde Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımını sınamayı amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda oluşturulan araştırma soruları çerçevesinde ulaşılan yorumlar şunlardır:

1. Adılın [Gös, BÖ] konumunda, potansiyel öncülün de tümcenin özne konumunda bulunduğu durumlarda, Türkçe D2 konuşucularının D1'lerine ilişkin bağlama ilişkileri Türkçe D2 dilbilgisine aktarılmakta mıdır?

Türkçe D2 konuşucularının D1'lerindeki bağlama özellikleri temel alınarak dört tür dil grubu oluşturulmuştur. I. tür dil grubu; örtük özne dilleridir, bu gruptaki diller açık adılın gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında sadece ayrışık okumaya izin verdiği dillerden oluşmaktadır. II. tür dil grubu, örtük özne dili olmayan ya da BÖ ve yerleşmiş tümce yapılarında örtük özneye izin vermeyen dillerden oluşmaktadır. III. tür dil grubu, tıpkı I. tür dil grubu gibi, örtük özne dilleridir, ancak gönderimsel öncül bağlamlarında açık adılın belirsiz okumasına izin verirken, niceliksel öncül bağlamlarında sadece açık adılın ayrışık okumasına izin veren dillerden oluşmaktadır.

IV. tür dil grubu da örtük özne dillerinden oluşmaktadır, ancak her iki öncül türünde (gönderimsel ve niceliksel) de açık ve örtük adıların belirsiz okumasına izin veren dillerden oluşmaktadır. Oluşturulan dört tür dil grubu içinde Türkçe bağlama özellikleri açısından I. tür dil grubunda yer almaktadır.

BÖ yapılarında adıların öncüllerine bağlanması durumunda Türkçe D2 konuşucularının D1'lerine ilişkin bağlama ilişkileri Türkçe D2 dilbilgisine aktarılmaktadır. Ancak bu adılın açık veya örtük olma, öncülün gönderimsel veya niceliksel olma durumlarına ve konuşucuların D2 yetkinliğine bağlı olarak değişim göstermektedir.

1a. Adılın açık ya da örtük olmasının D1 bağlama özelliklerinin Türkçe D2 dilbilgisine aktarımıyla bir bağlantısı bulunmakta mıdır?

Türkçede [Gös, BÖ] konumundaki adıl açık olduğunda, sadece ayrışık okumaya izin vermektedir. Türkçe, deney grupları içinde I. tür dil grubu ile benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda ileri düzey dil grubunun III. tür dil grubu da ana tümcenin öznesi niceliksel ifade olduğunda açık adılın sadece ayrışık okumasına izin vermektedir. Orta düzey grubunun III. tür dil grubu, öncül gönderimsel ifade olduğunda, açık adılın belirsiz okumasına izin vermektedir.

Deney 1'de deney gruplarının tümü, izin verme oranları değişmekle birlikte, Türkçe D2'de açık adılın ayrışık okumasına izin vermişlerdir. Ancak orta düzey grubunun III. tür dil grubu, [Gös, BÖ] konumundaki açık adılın niceliksel öncüllerle ayrışık okumasına daha yüksek oranda izin vermişlerdir. Orta düzey grubunun I. tür dil grubu, orta düzey grubunda yer alan diğer dil türlerine göre açık adılın ayrışık okumasında daha yüksek başarımlar göstermiştir. Deney 2'de de orta düzey ve ileri düzey gruplarının I. tür dil grupları her iki öncül bağlamında da ayrışık okumasına izin

vermişlerdir. Orta düzey grubunun III. tür dil grubu niceliksel öncül bağlamlarında ayrışık okumasını tercih etmiştir. Orta düzey grubunun II. tür dil grubu, hem niceliksel öncüllerle hem de gönderimsel öncüllerle açık adılın ayrışık ve bağımlı okumalarına eşit oranda izin vermiştir. Bu durum, II. tür dil grubunun Türkçe ile örtüşmeyen özelliklerin bulunmasından kaynaklı olabilir. İleri düzey grubunun IV. tür dil grubu, açık adılın niceliksel öncül bağlamlarında bağımlı ve ayrışık okumasına eşit oranda tercih etmişlerdir. Burada D1 olarak Rusçanın etkisinden söz edilebilir.

Deney 1’de adıl örtük olduğunda, orta düzey grubu örtük adılın bağımlı okumasını kabul etmişlerdir. İleri düzey grubunun I. tür dil grubu, gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında en fazla belirsiz okumasını tercih etmişlerdir. Deney gruplarının içinde sadece II. tür dil grubu örtük özneye izin vermeyen gruptur. Diğer dil türlerinin hepsinde örtük adıl belirsiz okuma almaktadır. Deney 2’de ise katılımcılara sadece iki seçenek (bağımlı ve ayrışık okuma) sunulmuştur. Orta düzey ve ileri düzey gruplarının tümü bağımlı okumaya izin vermişlerdir.

Bu sonuçlar, adılın açık veya örtük olmasının D1 bağlama özelliklerinin Türkçe D2 dilbilgisine aktardığını göstermektedir.

1b. Potansiyel öncülün niceliksel ya da gönderimsel olmasının D1 bağlama özelliklerinin Türkçe D2 dilbilgisine aktarılması durumuyla bir bağlantısı bulunmakta mıdır?

Türkçede öncül ister gönderimsel isterse niceliksel olsun açık adıl sadece ayrışık okumaya izin vermektedir. Deney 1’de orta düzey grubunun I. tür dil grubu, diğer orta düzey gruplarındaki dil türlerinden her iki öncül türünde de daha yüksek oranda açık adılın ayrışık okumasını tercih etmişlerdir. Orta düzey grubunun III. tür dil grubu, öncül gönderimsel olduğunda açık adılın belirsiz okumasını, niceliksel olduğunda ise

ayrışık okumasını tercih etmiştir. Deney 2’de de benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Orta düzey grubunun III. tür dil grubu, öncül gönderimsel olduğunda açık adılın ayrışık ve bağımlı okumalarını eşit oranda, niceliksel olduğunda ise sadece ayrışık okumasını tercih etmişlerdir. Deney 1 sonuçlarına benzer biçimde, orta düzey grubunun I. tür dil grubu, açık adılın ayrışık okumasını yüksek oranda tercih etmişlerdir. Bu sonuçlar, D1 etkisini ortaya koymaktadır.

Deney 1’de ileri düzey grubunun II. tür dil grubu, öncül gönderimsel olduğunda örtük adılın bağımlı okumasına, niceliksel olduğunda ise, belirsiz okumasına izin vermişlerdir. İleri düzey grubunun IV. tür dil grubu, öncül gönderimsel olduğunda bağımlı, niceliksel olduğunda ise belirsiz okumasına izin vermişlerdir. Deney 2’de ise öncülün gönderimsel veya niceliksel olması sonucu değiştirmemiştir. Her iki öncül türünde de örtük adılın bağımlı okumasına izin vermişlerdir. Sadece orta düzey grubunun III. tür dil grubu, öncül gönderimsel veya niceliksel olduğunda her iki okumasını da (bağımlı okuma ve ayrışık okuma) eşit oranda tercih etmişlerdir.

Potansiyel öncülün niceliksel ya da gönderimsel olmasının D1 bağlama özelliklerinin Türkçe D2 dilbilgisine aktarılması durumuyla bağlantısı bulunmaktadır. Ancak çalışmanın sonuçlarına göre, bu durumun sadece açık adılarda geçerli olduğu görülmektedir. Örtük adılar için potansiyel öncülün niceliksel ya da gönderimsel olma durumuyla bir bağlantısı olmadığı görülmektedir.

1c. Türkçe D2’ye ilişkin yetkinliğin bağlama özelliklerine ilişkin başarıma bir etkisi bulunmakta mıdır?

Deney 1’de orta düzey grubu ile ileri düzey grubunun gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında açık adılın ayrışık okumasına izin verme sonuçları karşılaştırıldığında; ileri düzey grubunun tüm dil grupları, orta düzey grubunun tüm

dil gruplarından daha yüksek başarımları sergilemişlerdir. Deney 2’de de aynı sonuç ortaya çıkmıştır.

Deney 1’de kontrol grubu gönderimsel öncül bağlamlarında örtük adılın daha yüksek oranda belirsiz okumasını, niceliksel öncül bağlamlarında daha yüksek oranda bağımlı okumasını kabul etmiştir. Orta düzey grubu niceliksel öncül bağlanmalarında kontrol grubuna benzer davranmıştır, ileri düzey grubu da gönderimsel öncül bağlamlarında kontrol grubuna benzer bir biçimde örtük adılın belirsiz okumasını daha yüksek oranda kabul etmişlerdir. Ancak bu durum kontrol grubunun örtük adılın belirsiz okumasından çok, bağımlı okumasını tercih ettiğini göstermektedir. Deney 2’de ileri düzey grubunun III. tür dil grubu, her iki öncül türünde de orta düzey III. tür dil grubundan daha yüksek bir başarımları göstermiştir. Bunun dışında deney gruplarının tümü birbirine benzer davranmışlardır.

Türkçe D2’ye ilişkin yetkinliğin bağlama özelliklerine ilişkin başarımları bir etkisi bulunmaktadır. Ancak D2 yetkinliğinin başarımları etkisi daha çok açık adıların bağlama özelliklerinde gözlenmiştir.

2. Adılın –DIK yapıları tümceciklerin özne konumunda, potansiyel öncülün de ana tümcenin özne konumunda bulunduğu durumlarda, Türkçe D2 konuşucularının D1’lerine ilişkin bağlama ilişkileri Türkçe D2 dilbilgisine aktarılmakta mıdır?

–DIK yapıları tümceciklerin özne konumundaki adıların öncüllerine bağlanması durumunda Türkçe D2 konuşucularının D1’lerine ilişkin bağlama ilişkileri Türkçe D2 dilbilgisine aktarılmaktadır. Ancak bu adılın açık veya örtük olma, öncülün gönderimsel veya niceliksel olma durumlarına ve konuşucuların D2 yetkinliğine bağlı olarak değişim göstermektedir.

2a. Adılın açık ya da örtük olmasının D1 bağlama özelliklerinin Türkçe D2 dilbilgisine aktarılması durumuyla bir bağlantısı bulunmakta mıdır?

Türkçede –DIK yapılı tümceciklerinin özne konumundaki adıl açık olduğunda [Gös, BÖ] konumundaki açık adıl da olduğu gibi sadece ayrışık okumaya izin vermektedir.

Çalışmanın Deney 1’inde [Gös, BÖ] konumundaki açık adıl ile –DIK yapılı tümceciklerin özne konumundaki açık adılın yorumlanmasına ilişkin sonuçlar, büyük ölçüde benzerlik göstermişlerdir: İleri düzey grubunun I., II., III. ve IV. tür dil grupları niceliksel ve gönderimsel öncül bağlamlarında açık adılın ayrışık okumasına izin vermişlerdir. Orta düzey grubunun I., II. ve IV. tür dil grupları açık adılın ayrışık okumasını diğer okumalara göre daha fazla tercih etmişlerdir.

Deney 2’de de [Gös, BÖ] konumundaki açık adıl ile –DIK yapılı tümceciklerin özne konumundaki açık adıla ilişkin yorumlamalarda benzerlikler bulunmuştur: Orta düzey grubunun I. tür dil grubu ve ileri düzey grubunun I., II. ve III. tür dil grupları her iki öncül bağlamında da ayrışık okumasına izin vermişlerdir.

BÖ yapıları ile –DIK yapılı tümceciklerin örtüşmedikleri durumlar da ortaya çıkmıştır. İleri düzey grubunun IV. tür dil grubu –DIK yapılı tümceciklerde kontrol grubuna benzer davranırken, BÖ yapılarında açık adılın niceliksel öncül bağlamlarında bağımlı ve ayrışık okumasına eşit oranda tercih ederek kontrol grubundan farklı davranmışlardır. Bu durumda Rusçanın D1 olarak etkisi gözlenmektedir. Rusça ve Çince yerleşmiş tümcelerde aynı bağlama özelliklerine sahiptir, bu yüzden IV. tür dil grubunda yer almaktadırlar. BÖ yapılarında ise, IV. tür dil grubunda sadece Çince bulunmaktadır. Bu tür tümcelerde Rusça bağlama özelliklerinden dolayı I. tür dil grubuna girmektedir.

BÖ yapılarında, orta düzey grubunun III. tür dil grubu, kontrol grubu ile aynı biçimde, niceliksel öncüllerle sadece ayrışık okumasına izin verirken, -DIK yapılı tümceciklerde her iki öncül türünde de bağımlı ve ayrışık okumasına eşit oranda izin vermişlerdir. Bu durumda Farsçanın ve İspanyolcanın D1 olarak etkisi gözlenmektedir. Farsça ve İspanyolca yerleşmiş tümce yapılarında Korece ve Japonca gibi bağlama özelliklerine sahip oldukları için III. tür dil grubunda yer alırken, BÖ yapılarında bağlama özelliklerinden dolayı Farsça I. tür dil grubunda, İspanyolca da II. tür dil grubunda de yer almaktadırlar. BÖ yapılarında ise, III. tür dil grubunda sadece Japonca ve Korece bulunmaktadır. BÖ yapılarında orta düzey grubunun II. tür dil grubu, hem niceliksel öncüllerle hem de gönderimsel öncüllerle açık adılın ayrışık ve bağımlı okumalarına eşit oranda izin vererek, kontrol grubuna benzer davranmamıştır. -DIK yapılı tümceciklerde ise, gönderimsel öncüllerle ayrışık okumasına izin vererek kontrol grubuna benzer davranmış, ancak niceliksel öncüllerle bağımlı okumasını tercih ederek kontrol grubundan farklı davranmışlardır. Burada D1 olarak Hintçenin etkisi görülmektedir. Hintçe BÖ yapılarında I. tür dil grubuna girerken, yerleşmiş tümce yapılarında bağlama özellikleri açısından II. tür dil grubuna girmektedir.

Çalışmanın Deney 1’indeki -DIK yapılı tümceciklerin özne konumundaki örtük adıla ilişkin sonuçlar ile [Gös, BÖ] konumundaki örtük adıl sonuçları örtüşmektedir. Orta düzey grubunun bütün dil grupları ve ileri düzey grubunun II., III. ve IV. tür dil grupları bağımlı okumayı tercih etmiştir. İleri düzey grubunun I. tür dil grubunun, niceliksel öncül bağlamlarında olduğu gibi, gönderimsel öncül bağlamlarında da belirsiz okumasına izin vermişlerdir. D1 etkisinden kaynaklı olduğu söylenebilir.

Çalışmanın Deney 2'sinde [Gös, BÖ] konumundaki örtük adıl ile –DIK yapıları tümceciklerin özne konumundaki örtük adılın öncüle bağlanmasına ilişkin durumlar incelendiğinde güçlü benzerlikler ortaya çıkmıştır. Orta düzey grubunun I., II. ve IV. tür dil grupları ve ileri düzey grubunun tüm dil türleri bağımlı okumasını tercih etmişlerdir. BÖ tümceleri ile –DIK yapıları tümcecikler arasındaki farklılık ise, sadece orta düzey grubunun III. tür dil grubunda görülmüştür. BÖ yapılarında gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında örtük adılın hem ayrışık hem de bağımlı okumasına eşit oranda izin verirken, -DIK yapıları tümceciklerde bağımlı okumasına izin vermişlerdir. Burada D1 olarak Korece ve Japoncanın etkisi olabilir.

Bu sonuçlar (1a.'nın sonuçlarına benzer bir biçimde), adılın açık veya örtük olmasının D1 bağlama özelliklerinin Türkçe D2 dilbilgisine aktardığını göstermektedir.

2b. Potansiyel öncülün niceliksel ya da gönderimsel olmasının D1 bağlama özelliklerinin Türkçe D2 dilbilgisine aktarılması durumuyla bir bağlantısı bulunmakta mıdır?

Deney 1'de deney gruplarının tümü, potansiyel öncül gönderimsel olduğunda da niceliksel olduğunda da açık adılın en fazla ayrışık okumasına izin vermişlerdir. Ancak Deney 2'de ileri düzey grubunun tümü ve orta düzey grubunun I. tür dil grubu her iki öncül türünde de ayrışık okumasına izin verirken, orta düzey grubunun II. tür dil grubu gönderimsel öncül bağlamlarında ayrışık, niceliksel öncül bağlamlarında bağımlı okumasına; III. tür dil grubu gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında eşit oranda; IV. tür dil grubu da her iki öncül türünde de bağımlı okumasına izin vermişlerdir. Buna göre, D1 etkisi görülmektedir.

Deney 1’de potansiyel öncül gönderimsel olduğunda da niceliksel olduğunda da orta düzey gruplarının tümü ve ileri düzey gruplarının II., III. ve IV. tür dil grupları örtük adılın bağımlı okumasını tercih etmişlerdir. İleri düzey grubunun I. tür dil grubu, gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında da belirsiz okumayı tercih etmiştir. Burada D1 etkisinden söz edilebilir. Deney 2’de öncül ister gönderimsel olsun, isterse niceliksel olsun iki deney grubu da örtük adılın bağımlı okumasını tercih etmişlerdir.

Potansiyel öncülün niceliksel ya da gönderimsel olmasının D1 bağlama özelliklerinin Türkçe D2 dilbilgisine aktarılması durumuyla bağlantısı bulunmaktadır. Ancak bu durum deney gruplarının tamamında görülmemiştir.

2c. Türkçe D2’ye ilişkin yetkinliğin bağlama özelliklerine ilişkin başarıma bir etkisi bulunmakta mıdır?

Çalışmanın Deney 1’inde ve Deney 2’sinde orta düzey grubu ile ileri düzey grubunun açık adılın ayrışık okumasına izin verme sonuçlarına bakıldığında, ileri düzey grubu, orta düzey grubundan daha yüksek başarımlar sergilemişlerdir. Bu durum, [Gös, BÖ] konumundaki açık adılın ayrışık okumasına izin vermelerine ilişkin sonuçlar ile örtüşmektedir.

Deney 1’de kontrol grubu, örtük adılın ayrışık okumasını tamamen reddetmiş, gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında daha yüksek oranda bağımlı okumasını, ardından belirsiz okumasını kabul etmiştir. Orta düzey grubunun tüm dil türleri ve ileri düzey grubunun II., III ve IV. tür dil grupları bağımlı okumasına daha fazla izin verirken, ileri düzey grubunun I. tür dil grubu ise her iki öncül türünde de belirsiz okumasını tercih etmiştir. Deney 2’de ileri düzey grubunun III. tür dil grubu, her iki öncül türünde de orta düzey III. tür dil grubundan daha yüksek bir başarımla

göstermiştir. Bunun dışında deney gruplarının tümü birbirine benzer davranmışlardır. Bu sonuçlar, [Gös, BÖ] konumundaki örtük adıla ilişkin sonuçlar ile örtüşmektedir.

Türkçe D2'ye ilişkin yetkinliğin bağlama özelliklerine ilişkin başarıma bir etkisi bulunmaktadır. Ancak D2 yetkinliğinin başarıma etkisi daha çok açık adılın bağlama özelliklerinde gözlenmiştir. Aynı zamanda D2 yetkinliğinin örtük adıla ilişkin başarımda önemli rol oynamadığı görülmüştür.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde öncelikle D2 olarak Türkçede [Gös, BÖ] konumundaki ve –DIK yapılı tümceciklerin özne konumundaki açık ve örtük adıların ana tümcenin öncülüne bağlanmasına ilişkin bulgular tartışılarak alanyazındaki çalışmalarla karşılaştırılacaktır. Ardından araştırma sorularına paralel olarak oluşturulan çalışmanın varsayımlarına ilişkin sonuçlar değerlendirilecektir.

5.1 Tartışma

Alanyazındaki çalışmaların pek çoğunda D2 konuşucuları, açık veya örtük adıların öncüllere bağlanmalarına ilişkin yorumlamalarında kontrol grubuna benzer davranmaktadırlar (Kanno, 1997; Yamada, 2002; Pérez-Leroux ve Glass, 1999; Lozano, 2002; Gürel, 2002; Rothman, 2009; Amirian ve Nevisi, 2011; Tayyebi vd., 2011; Merefat ve Sheydaii, 2012). Ancak bu benzerlik adıl türüne göre değişiklik göstermektedir.

Kanno'nun (1997) çalışmasında D2 grubunun sonuçları, kontrol grubunun sonuçları ile güçlü benzerlikler göstermektedir. D2 konuşucularının D1'inde açık adıl olmasına rağmen, açık adıl bağlama ile ilgili sorunları olduğunu, D1'inde örtük adıl olmamasına rağmen örtük adılın bağlanmasına ilişkin herhangi bir sorun olmadığı görülmektedir. Kanno, bu durumun konuşucuların D1'inden kaynaklı olmadığını belirtmektedir. Ancak Kanno'nun çalışması ile bu çalışmanın bazı açılardan örtüşmediği görülmektedir. Bu tezin Deney 1'inde [Gös, BÖ] konumundaki örtük adıla ilişkin sonuçlara bakıldığında; kontrol grubu, gönderimsel öncül bağlamlarında belirsiz okumasını; niceliksel öncül bağlamlarında ise, bağımlı okumasını kabul

etmişlerdir. Orta düzey grubu, gönderimsel öncül bağlamlarında da bağımlı okumasını daha yüksek oranda tercih ettikleri için kontrol grubuna benzer davranmamışlardır. İleri düzey grubunun I. tür dil grubu gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında da en fazla belirsiz okumasını tercih ettiği için kontrol grubundan farklı davranmıştır. Bu tezin Deney 2'sinde de Kanno'nun çalışmasıyla örtüşmeyen durumlar ortaya çıkmıştır. BÖ yapılarında orta düzey grubunun III. tür dil grubu, gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında örtük adılın hem ayrışık hem de bağımlı okumasına eşit oranda izin vererek kontrol grubundan farklı davranmıştır. Orta düzey ve ileri düzey gruplarının sadece II. tür dil grubu örtük özne olmayan dillerdendir. Diğer dil türlerinde örtük özne dillerindendir. Buna karşın, kontrol grubuyla farklılıklar sergilemeleri, D2 Türkçe konuşucularının D1'lerinden kaynaklı olabilir.

Yamada (2002)'nin çalışmasında, D2 konuşucularının özne konumundaki adılara ilişkin yanıtları anadili konuşucusuna benzer biçimdeyken, nesne konumundaki adılara ilişkin yanıtları farklılaşmaktadır. Ancak bu tezde D2 konuşucularının nesne konumundaki adılara ilişkin yorumlamaları sorgulanmamıştır.

Lozano (2002), Amirian ve Nevisi (2011), Marefat ve Sheydaii (2012) de çalışmalarında kontrol grubu ile D2 grubu arasında farklılık olmadığını belirtmiştir. Bu durumun konuşucuların D1'lerinden kaynaklı olmadığını, ED'den kaynaklı olduğunu ileri sürmüştür. Ancak bu tezin Deney 1'inde orta düzey grubunun III. tür dil grubu, [Gös, BÖ] konumundaki açık adılın gönderimsel öncül bağlamlarında belirsiz okumasına daha yüksek oranda izin vermeleri, kontrol grubundan farklı davrandıklarını ortaya koymuştur. Benzer biçimde Deney 2'de de ileri düzey grubunun IV. tür dil grubu, BÖ yapılarında açık adılın niceliksel öncül bağlamlarında bağımlı ve ayrışık okumasına eşit oranda tercih ederek kontrol grubundan farklı davranmışlardır.

Aynı şekilde Deney 2’de BÖ yapılarında orta düzey grubunun II. tür dil grubu, hem niceliksel öncüllerle hem de gönderimsel öncüllerle açık adılın ayrışık ve bağımlı okumalarına eşit oranda izin vererek, kontrol grubuna benzer davranmamıştır. –DIK yapıları tümceciklerde ise, niceliksel öncüllerle bağımlı okumasını tercih ederek kontrol grubundan farklı davranmışlardır. Bu sonuçlara göre, D2 Türkçe konuşucularının Türkçe açık adılının sadece ayrışık okumaya izin vermesiyle ilgili sorunlarının olduğunu ortaya koymaktadır. D1’lerinde açık adıl olmasına rağmen, açık adıl bağlama ile ortaya çıkan bu sonuçlar, Kanno’nun çalışmasıyla örtüşür gibi görünmektedir. Ancak bu durum, D2 konuşucularının D1’lerindeki açık adılın varlığından kaynaklı olmadığı, açık adılın farklı bağlama özelliklerine sahip olmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Gürel (2002)’in çalışmasındaki Test 1’de kontrol grubu, niceliksel öncül bağlamlarında o açık adılının ayrışık okumasını örtük adılın da belirsiz okumasını seçmişlerdir. Bu tezin Deney 1’inde [Gös, BÖ] konumundaki ve –DIK yapıları tümceciklerin özne konumundaki açık adılın ayrışık okumasına izin vermeleri açısından örtüşmektedir. Ancak bu tezin Deney 1’inde [Gös, BÖ] konumundaki örtük adıla ilişkin sonuçlara bakıldığında; kontrol grubu, niceliksel öncül bağlamlarında bağımlı okumasını kabul etmişlerdir. –DIK yapıları tümceciklerde de kontrol grubu gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında örtük adılın bağımlı okumasını kabul etmişlerdir. İki çalışma arasındaki bu farklılık, kontrol gruplarının bireysel özelliklerinden kaynaklı olabilir. Gürel’in çalışmasındaki Test 2 ve Test 3’te bu çalışmanın Deney 2’sinde olduğu gibi kontrol grubuna iki seçenek (bağımlı ve ayrışık) sunulduğu için, iki çalışma arasındaki sonuçlar kontrol grupları açısından benzerlik göstermektedir.

Gürel'in çalışmasındaki Test 1'de, D2 konuşucuları, gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında açık adılın ayrışık okumaya izin vermelerinde kontrol grubuyla benzerlikler sergilemiştir. Ancak örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında belirsiz okumasına izin vermelerinde kontrol grubundan farklı davranmışlardır. Gürel'in çalışmasındaki Test 2 ve Test 3'te ise, D2 konuşucularının örtük adılın bağımlı okumalarında kontrol grubuna benzer davranırken, açık adılın ayrışık okumasında kontrol grubundan farklı davranmışlardır.

Gürel'in çalışmasındaki Test 1'in açık adılın ayrışık okumasına ilişkin sonuçları ile bu tezin Deney 1'indeki kontrol grubu ile ileri düzey grubunun sonuçlarıyla örtüşürken, kontrol grubu ile orta düzey grubunun III. tür dil grubu sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Orta düzey grubunun III. tür dil grubu, BÖ yapılarının gönderimsel öncül bağlamlarında açık adılın belirsiz okumasına daha yüksek oranda izin vermiştir. Deney 2'de ise BÖ yapılarında, orta düzey grubunun III. tür dil grubu, -DIK yapıları tümceciklerde her iki öncül türünde de bağımlı ve ayrışık okumasına eşit oranda izin vermişlerdir. BÖ yapılarında orta düzey grubunun II. tür dil grubu, hem niceliksel öncüllerle hem de gönderimsel öncüllerle açık adılın ayrışık ve bağımlı okumalarına eşit oranda izin vererek, kontrol grubuna benzer davranmamışlardır. -DIK yapıları tümceciklerde ise, niceliksel öncüllerle bağımlı okumasını tercih ederek kontrol grubundan farklı davranmışlardır. Bu durum, Gürel'in çalışmasındaki katılımcıların tümünün D2 yetkinliklerinin ileri düzey olmasından kaynaklı olabilir.

Bu tezin Deney 1'indeki D2 konuşucularının [Gös, BÖ] konumundaki örtük adıla ilişkin sonuçlarına bakıldığında, orta düzey grubu, niceliksel öncül bağlamlarında bağımlı okumayı tercih ederek kontrol grubuyla benzerlik göstermiştir. Bu durum, Gürel'in çalışmasının Test 1 sonuçlarıyla örtüşmezken, orta düzey grubunun

gönderimsel öncül bağlamlarında da bağımlı okumasını daha yüksek oranda tercih ederek kontrol grubuna benzer davranmamalarından dolayı Gürel'in çalışmasının Test 1 sonuçlarıyla örtüşmektedir. İleri düzey grubunun I. tür dil grubu gönderimsel öncül bağlamlarında, örtük adılın belirsiz okumasını tercih ederek kontrol grubuna benzer davranırken, niceliksel öncül bağlamlarında da en fazla belirsiz okumasını tercih ettiği için kontrol grubundan farklı davranmıştır. İleri düzey grubunun III. tür dil grubu niceliksel öncül bağlamlarında bağımlı okumasına daha yüksek oranda izin vererek kontrol grubuna benzer davranmışlardır. -DIK yapılı tümceciklerin özne konumundaki örtük adıla ilişkin sonuçlara bakıldığında, Orta düzey grubunun bütün dil grupları kontrol grubuna benzer davranmışlardır. İleri düzey grubunun II., III. ve IV. tür dil grupları kontrol grubuna benzer davranmışlardır.

İki çalışma arasındaki örtüşmeyen bu durumlar, kontrol grubunun niceliksel öncül bağlamlarında örtük adılın belirsiz okumasından çok, bağımlı okumalarına izin vermelerinden kaynaklanmaktadır.

Bu tezin Deney 2'sinde [Gös, BÖ] konumundaki ve -DIK yapılı tümceciklerin özne konumundaki örtük adıla ilişkin sonuçlar, Gürel'in çalışmasındaki Test 2 ve Test 3 sonuçlarıyla örtüşmektedir.

D2 İspanyolca konuşucularının özne konumundaki açık ve örtük adıları yorumlamalarını inceleyen Rothman (2009)'ın sonuçlarına göre, ileri düzey grubu, kontrol grubuna benzer başarımlar göstermişlerdir. Orta düzey grubu, ayrışık okumalarda kontrol grubuna benzer davranırken, bağımlı okumalarda kontrol grubuna benzer davranmamışlardır. Aynı zamanda bağımlı okumalarda orta düzey grup ile ileri düzey grup arasında önemli ölçüde farklılıklar görülmüştür.

Bu tezin Deney 1’inde ve Deney 2’sinde [Gös, BÖ] konumundaki açık adıl ile –DIK yapılı tümceciklerin özne konumundaki açık adılın ayrışık okumasına izin verme durumu D2 gruplarıyla karşılaştırıldığında, ileri düzey grubu, orta düzey grubundan daha yüksek başarımlar sergilemişlerdir. Bu durum, Rothman (2009)’ın çalışmasıyla örtüşmektedir. Ancak bu tezin Deney 1’inde [Gös, BÖ] konumundaki örtük adıla ilişkin sonuçlara bakıldığında, ileri düzey grubunun I. tür dil grubu niceliksel öncül bağlamlarında da en fazla belirsiz okumasını tercih ederek kontrol grubundan farklı davranmıştır. –DIK yapılı tümceciklerin özne konumundaki örtük adıla ilişkin sonuçlarda da ileri düzey grubunun I. tür dil grubu gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında belirsiz okumasına izin vererek kontrol grubundan farklı davranmıştır. Bu tezin Deney 2’sinde ileri düzey grubunun IV. tür dil grubu, BÖ yapılarında açık adılın niceliksel öncül bağlamlarında bağımlı ve ayrışık okumasına eşit oranda tercih ederek kontrol grubundan farklı davranmışlardır. Bu sonuçlar, Rothman’ın çalışmasıyla örtüşmemektedir. Bu farklılık D2 konuşucularının D1’inden kaynaklanmaktadır.

D2 Farsça konuşucularının AAK’yi edinimlerini ED’ye erişim çerçevesinde sorgulayan Tayyebi vd. (2011), D2 Farsça konuşucularının açık adılara karşı örtük adıları tercih etme durumlarının kontrol grubuyla güçlü benzerlik gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu tez ile alanyazında yapılmış diğer çalışmalar karşılaştırıldığında, bu tezde de D2 konuşucuları bazı durumlarda kontrol grubuna benzer davranmışlardır. Ancak D2 konuşucularının kontrol grubundan farklı davrandıkları durumlar da ortaya çıkmıştır. Bu durumların da D2 konuşucularının D1’lerinden veya D2 yetkinliklerinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Tayyebi vd. (2011)’nin çalışmasında katılımcılara kabul edilebilirlik yargı testi uygulanmıştır. Her bir uyarın türünden

sonra açık veya örtük adıllarla sunulan tümcelerden hangisinin daha kabul edilebilir olduğunu tespit etmeye yönelik 5’li likert ölçeği kullanılmıştır. Bu tezde ise, katılımcılara dilbilgisi yargı testi ve resim-tümce eşleme testi uygulanmıştır. Bu tez ile Tayyebi vd. (2011)’nin çalışmasının örtüşmeme durumunun, katılımcılara uygulanan deney farklılığından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

5.2 Sonuç

Çalışmanın araştırma sorularına paralel olarak tezin iki varsayımı bulunmaktadır:

Birinci varsayım: Adılların öncüllerine bağlama ilişkilerinde D1’e ilişkin bağlama özellikleri Türkçe D2 dilbilgisine aktarılır.

İkinci varsayım: Adılların öncüllerine bağlama ilişkilerinde D2’deki yetkinlik rol oynamaktadır.

Birinci varsayım çerçevesinde, katılımcıların D1’lerindeki bağlama özelliklerini D2 Türkçeye aktardıkları görülmüştür.

Deney 1’de [Gös, BÖ] konumundaki ve –DIK yapıları tümceciklerin özne konumundaki açık adılların ayrışık okumalarında, orta düzey grubunun ve ileri düzey grubunun I. tür dil grupları, kontrol grubuyla benzer başarımlar göstermiştir. Açık adılın ayrışık okumasında I. tür dil grupları ile kontrol grubu arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Buna karşın [Gös, BÖ] konumundaki açık adılın gönderimsel öncül bağlamlarında ayrışık okumasında kontrol grubu ile orta düzey grubunun II., III. ve IV. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Aynı zamanda kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. ve IV. tür dil grupları arasında gönderimsel öncül bağlamlarında açık adılın bağımlı okumasında anlamlı farklılık görülmüştür. Kontrol grubu ile orta düzey grubunun III. tür dil grubu arasında gönderimsel öncül

bağlamlarında açık adılın belirsiz okuması arasında anlamlı farklılık görülmüştür. –DIK yapılı tümceciklerin özne konumundaki açık adılın gönderimsel öncül bağlamlarında bağımlı ve ayrışık okumalarında kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. ve III. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmüştür.

[Gös, BÖ] konumundaki açık adılın niceliksel öncül bağlamlarında kontrol grubu ile orta düzey grubunun IV. tür dil grubu arasında açık adılın bağımlı ve ayrışık okumalarında anlamlı farklılık görülmüştür.

–DIK yapılı tümceciklerin özne konumundaki açık adılın niceliksel öncül bağlamlarında ayrışık okumasında kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. tür dil grubu arasında anlamlı farklılık görülmüştür.

[Gös, BÖ] konumundaki ve –DIK yapılı tümceciklerin özne konumundaki açık adılın gönderimsel öncül bağlamlarında ayrışık ve belirsiz okumalarında kontrol grubu ile ileri düzey grubunun sadece II. tür dil grubu arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu durum, II. tür dil grubunun Türkçe ile örtüşmeyen özelliklerinin bulunmasından kaynaklı olabilir. II. tür dillerde açık adıl gönderimsel öncül bağlamlarında belirsiz okumaya izin verirken, Türkçede sadece ayrışık okumaya izin vermektedir.

Deney 2’de [Gös, BÖ] konumundaki ve –DIK yapılı tümceciklerin özne konumundaki açık adılın yorumlanmasına ilişkin bulgular incelendiğinde, bulguların örtüştüğü görülmüştür. Kontrol grubu ile orta düzey ve ileri düzey gruplarının I. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında açık adılın ayrışık okumasında kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. ve IV. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Aynı zamanda kontrol grubu ile orta düzey grubunun III. tür dil grubu arasında gönderimsel öncül bağlamlarında açık adılın ayrışık okumasında anlamlı farklılık görülmüştür. Kontrol

grubu ile ileri düzey grubunun IV. tür dil grubu arasında niceliksel öncül bağlamlarında açık adılın ayrışık okumasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Deney 1 ve Deney 2'nin [Gös, BÖ] konumundaki açık adılın yorumlanmasına ilişkin bulgular karşılaştırıldığında örtüşen bulgular şöyle özetlenebilir: Kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. tür dil grubu arasında gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında açık adılın ayrışık okumasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Deney 1 ve Deney 2'nin –DIK yapıları tümceciklerin özne konumundaki açık adılın yorumlanmasına ilişkin bulgular karşılaştırıldığında örtüşen bulgular şöyledir: Kontrol grubu ile orta düzey grubunun II. ve III. tür dil grupları arasında gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında ayrışık okumasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Açık adıla ilişkin bu bulgular, Türkçe D2 konuşucularının D1'lerinden aktarım yaptıklarını göstermektedir.

Deney 1'de [Gös, BÖ] konumundaki örtük adılın gönderimsel öncül bağlamlarında belirsiz okumasında, kontrol grubu ile orta düzey grubunun I. ve II. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmüştür. –DIK yapıları tümceciklerin özne konumundaki örtük adılın yorumlanmasına ilişkin bulgularda, niceliksel öncül bağlamlarında belirsiz okumasında kontrol grubu ile orta düzey IV. tür dil grubu arasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Deney 2'de [Gös, BÖ] konumundaki ve –DIK yapıları tümceciklerin özne konumundaki örtük adılın yorumlanmasına ilişkin bulgular incelendiğinde, bulguların örtüştüğü görülmüştür. Kontrol grubu ile orta düzey grubunun III. tür dil grubu arasında gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında örtük adılın bağımlı okumasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Deney 1 ve Deney 2'nin –DIK yapıları tümceciklerin özne konumundaki örtük adılın yorumlanmasında kontrol grubu ile ileri düzey grubu arasında anlamlı farklılık görülmemiştir.

II. tür dil grupları dışında deney gruplarının tümünün D1'leri örtük-özne dillerindendir. Örtük özne dillerinde, örtük adıl üç okumaya da (bağımlı, ayrışık ve belirsiz okuma) izin vermektedir. Örtük adılın belirsiz okumasından çok, bağımlı okumasının tercih edildiği görülmektedir. Örtük özne adılına ilişkin bu bulgular, Türkçe D2 konuşucularının D1'lerinden aktarım yaptıklarını göstermektedir. II. tür dil grubu, örtük özne olmayan diller içerisinde yer almaktadır. Bu durumda ED'den aktarım yapmaktadırlar.

Buna göre, bağlama özellikleri Türkçe ile aynı olan dillerin konuşucularının D1'lerindeki bağlama özelliklerini Türkçe D2 dilbilgisine aktardıkları, bu nedenle de bu dillerin konuşucularının kontrol grubu ile benzer başarımlar gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın, D1 bağlama özelliklerinin Türkçe ile örtüşmediği durumlarda, konuşucuların başarımlarının düştüğü, özellikle açık adılın bağlanmasına ilişkin güçlüklerle karşılaştıkları tespit edilmiştir.

Schwartz ve Sprouse (1996) tarafından ortaya konan Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımı D2 öğrencilerinin D1'lerindeki bütün dilbilgisel yapı özelliklerini D2'ye taşıdıklarını öne sürmektedir. Çalışmanın sonuçları, Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımının Tam Aktarım kısmına kanıt sunmaktadır.

İkinci varsayım çerçevesinde, adıların öncüllerine bağlama ilişkilerinde D2 yetkinliği rol oynamaktadır.

Deney 1'de [Gös, BÖ] konumundaki ve –DIK yapıları tümceciklerin özne konumundaki açık adılın yorumlanmasına ilişkin bulgular incelendiğinde, kontrol

grubu ile ileri düzey grubunun I. tür dil grubu arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Deney 2’de [Gös, BÖ] konumundaki ve –DIK yapıları tümceciklerin özne konumundaki açık adının yorumlanmasında kontrol grubu ile ileri düzey grubunun I. tür dil grupları arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Orta düzey grubu ile ileri düzey grubunun II. tür dil grupları arasında gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında ayrışık okumasında anlamlı farklılık görülmüştür. Orta düzey grubu ile ileri düzey grubunun IV. tür dil grupları arasında gönderimsel öncül bağlamlarında açık adının ayrışık okumasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Deney 1 ve Deney 2’nin –DIK yapıları tümceciklerin özne konumundaki açık adının yorumlanmasında orta düzey grubu ile ileri düzey grubunun III. tür dil grupları arasında gönderimsel öncül bağlamlarında ayrışık okumasında anlamlı farklılık görülmüştür. Örtük adının yorumlanmasında kontrol grubu ile ileri düzey grubu arasında anlamlı farklılık görülmemiştir.

Deney 1’de [Gös, BÖ] konumundaki ve –DIK yapıları tümceciklerin özne konumundaki örtük adının yorumlanması durumlarında, kontrol grubu ile ileri düzey grubu arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Orta düzey grubu ile ileri düzey grubunun II. tür dil grupları arasında niceliksel öncül bağlamlarında [Gös, BÖ] konumundaki örtük adının belirsiz okumasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Deney 2’de [Gös, BÖ] konumundaki ve –DIK yapıları tümceciklerin özne konumundaki örtük adının bağımlı okumasında kontrol grubu ile ileri düzey grubu arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Orta düzey grubu ile ileri düzey grubunun III. tür dil grupları arasında gönderimsel öncül bağlamlarında örtük adının bağımlı okumasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Deney 1 ve Deney 2'nin [Gös, BÖ] konumundaki örtük adılın yorumlanmasında kontrol grubu ile ileri düzey grubu arasında anlamlı farklılık görülmemiştir.

Çalışmada, ileri düzeydeki katılımcıların D1'lerinde Türkçe ile örtüşmeyen durumların olmasına rağmen, Türkçe D2'de adıların öncüllerine bağlanmasına ilişkin başarımlarının, orta düzeydeki katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Schwartz ve Sprouse (1996) tarafından önerilen Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımının tam erişim anlayışına göre, D1'de örneği bulunmayan ED özelliklerinin, D2 dilbilgisi sınırlılığında hâlâ ulaşılabilir olduğu yani gelişim sırasında D2 dilbilgisinin yeniden yapılandığı varsayılmaktadır. Buna göre, çalışmanın sonuçları, Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımının Tam Erişim kısmına kanıt sunmaktadır.

Kaynakça

- Aarssen, J. (1996). *Relating events in two languages: Acquisition of cohesive devices by Turkish-Dutch bilingual children at school age*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Tilburg: Katholieke Universiteit Braban.
- Amirian, S. M. R. ve Nevisi, R. B. (2011). Overt pronoun constraint in Persian. *The Iranian EFL Journal*, 13 (3), 265-287.
- Antonenko, A. (2008). The nature of Russian subjunctive clauses. *Generals Paper*. Stony Brook University.
- Asarina, A. (2005). Russian Binding Theory: Two improved movement approaches, Erişim: <http://web.mit.edu/alya/www/binding.pdf>
- Avrutin, S. ve K. Wexler. (1992). Development of principle B in Russian: coindexation at LF and coreference. *Language Acquisition*, 2, 259-306.
- Avrutin, S. (1994). *Psycholinguistic investigations in the theory of reference*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Massachusetts Institute of Technology.
- Avrutin, S. (1994). The structural position of bound variables in Russian. *Linguistic Inquiry*, 25(4), 709-727.
- Aydın, Ö. (1998). İkinci dil olarak Türkçe ediniminde dönüşlü adılara ilişkin yorumlar. *XII. Dilbilim Kurultayı Bildirileri* (14-16 Mayıs 1998). (Ed.: Y. Aksan-M. Aksan). Mersin: Mersin Üniversitesi Yayınları, 175-186.
- Aydın, Ö. ve Çiyiltepe, M. (2007). Bağlama ilkelerinin edinimi: sözdizim ve kullanımbilim etkileşimi. *XXI. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri* (10-11 Mayıs 2007). (Ed.: Y. Aksan ve M. Aksan). Mersin: Mersin Üniversitesi Yayınları, 117-127.
- Aydın, Ö. ve S. İşsever (2013). Anti-subject orientation in Turkish. *40. Yıl Yazıları* (1972-2010), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 42-63.
- Aygen, N.G. (2002). *Finiteness, case and clausal architecture*. Doktora Tezi, Harvard University, Cambridge, Mass., USA. Printed in *MITWPL Occasional Papers in Linguistics*, V13, Cambridge, Mass., 2004.
- Aygen, N.G. (2003). Extractability and the nominative case feature on tense. *Studies in Turkish linguistics: Proceedings of the 10th international conference in Turkish linguistics*, August 16-18, 2000. (Ed.: S. Özsoy, D. Akar, M. Nakipoğlu-Demiralp, E. Erguvanlı-Taylan, & A. Aksu-Koç). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 81-94.

- Baauw, S. ; Escobar ve Philip (1997). A delay of principle B effect in Spanish speaking children: the role of lexical feature acquisition. *Proceedings of GALA '97*, (Ed.: A. Sorace, C. Heycock ve R. Shillcock, Human Communication Centre, Edinburgh.
- Barski, E. (2013). *Spanish and Polish heritage speakers in Canada: The overt pronoun constraint*. Doktora Tezi. The University of Western Ontario London, Ontario, Canada.
- Bhatt, R. (2003). Experiencer subjects. *Basılmamış ders malzemesi*.
Erişim: <http://web.mit.edu/rbhatt/www/24.956/dative.pdf>
- Bhatt, R. (2004). Pronominal possessor obviation: locality and subjecthood.
Erişim: <http://people.umass.edu/bhatt/papers/bhatt-pron.pdf>
- Biberauer, T., Holmberg, A., Roberts, I., ve Sheehan, M. (2010). *Parametric syntax: null subjects in minimalist theory*. Cambridge University Press.
- Bley-Vroman, R. (1989). What is the logical problem of foreign language learning? *Linguistic perspectives on second language acquisition*, (Ed.: J. Schachter ve S. Gass). Cambridge University Press.
- Bondaruk, A. (2001). Pro-drop in Polish and Irish. *Poznań Studies in Contemporary Linguistics* 37, 35-52.
- Borer, H. ve Rohrbacher, B. (1997). Features and projections: arguments for the full competence hypothesis. *Proceedings of the 21st Annual Boston University Conference on Language Development (BUCLD)* 21, 24-35.
- Bruhn-Garavito, J. (1995). L2 acquisition of verb complementation and binding principle B. *Second language acquisition theory and pedagogy*, 79-99.
- Bulut, T. (1996). *The availability of Universal Grammar to adult Turkish learners of English: Parameter resetting*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Cardinaletti, A. ve Starke, M. (1999). The typology of structural deficiency. *Clitics and other functional categories in European languages*. (Ed.: H. van Riemsdijk). Berlin: Mouton de Gruyter, 145-233.
- Charnavel, I. (2011). On French possessive son propre ('his own'): Evidence for an interaction between intensification and Binding. *EMPIRICAL*: 53-74.
- Chien, Y. C. ve Wexler, K. (1990). Children's knowledge of locality conditions in binding as evidence for the modularity of syntax and pragmatics. *Language Acquisition*, 1(3), 225-295.

- ChocieJ, J. (2011). *Polish null subjects: English influence on heritage Polish in Toronto*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Department of Linguistics, University of Toronto.
- Chomsky, N. (1981). *Lectures on Government and Binding*. Foris, Dordrecht.
- Chomsky, N. (1982). *Some concepts and consequences of the theory of government and binding*. Cambridge, Mass.: MIT press.
- Chomsky, N. (1986). *Knowledge of Language: Its Nature, Origin, and Use*. New York: Praeger.
- Chomsky, N. ve Lasnik, H. (1993). The theory of principles and parameters. *Syntax: An international handbook of contemporary research*, 1, 506-569.
- Chomsky, N. ve Lasnik, H. (1995). Principles and parameters theory. *The minimalist program*. (Ed.: Chomsky). Cambridge: Mass., MIT Press, 13-127.
- Chomsky, N. (1995). *The Minimalist Program*. Cambridge: MIT Press.
- Chomsky, N. (2008). On phases. *Foundational issues in linguistic theory*. (Ed.: C.R. Freidin, C.P. Otero ve M.L. Zubizarreta. Cambridge, Mass.: MIT Press, 133-166.
- Clahsen, H. ve Muysken, P. (1986). The availability of universal grammar to adult and child learners: A study of the acquisition of German word order. *Second Language Research*, 2, 93-119.
- Cook, V. J. (1990). Timed comprehension of binding in advanced L2 learners of English. *Language Learning*, 40(4), 557-599.
- Cook, V. ve Newson, M. (1996). *Chomsky's Universal Grammar: An introduction*. Oxford: Blackwell.
- Davison, A. (2000). Lexical anaphors and pronouns in Hindi/Urdu. *Lexical anaphors and pronouns in selected South Asian languages: A principled typology*. (Ed. B. Lust, K. Wali, J. Gair ve K.V. Subbaro). New York: Mouton de Gruyter, 397-470.
- Déchainé, R. M. ve Wiltschko, M. (2002). Decomposing pronouns. *Linguistic inquiry*, 33(3), 409-442.
- Despić, M. (2013). Binding and the structure of NP in Serbo-Croatian. *Linguistic inquiry*, 44(2), 239-270.
- Dinçtopal-Deniz, N. (2009). Anaphora in Turkish. *Linguistics in the Big Apple: CUNY/NYU Working Papers in Linguistics*.
Eriřim:http://www.gc.cuny.edu/CUNY_GC/media/CUNYGraduateCenter/PDF/Programs/Linguistics/LIBA/NazikDinctopal_AnaphoraInTurkish_LIBA.PDF

- Dugarova, E. (2007). Acquisition of the Chinese reflexive ‘ziji’ by Russian and English speakers. *CAMLING 2007*, 48-55.
- Emeksiz, Z. (2003). *Özgüllük ve belirlilik*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Epstein, S.D., Flynn, S. ve Martohardjono, G. (1996). Second language acquisition: theoretical and experimental issues in contemporary research. *Behavioral and Brain Sciences*, 19, 677-758.
- Erguvanlı-Taylan, E. (1986). Pronominal versus zero representation of anaphora in Turkish. *Studies in Turkish Linguistics*, 8, 209-233.
- Eubank, L. (1996). Negation in early German-English interlanguage: more valueless features in the L2 initial state. *Second Language Research* 12 (1), 73-106.
- Flynn, S. (1987). *A Parameter-setting model of L2 acquisition*. Dordrecht, Reidel.
- Flynn, S. (1996). A parameter setting to second language acquisition. *Handbook of second language acquisition*. (Ed.: Ritchie, W. and Bhatia, T.). New York: Academic Press, 121-58.
- Franceschina, F. (2005). *Fossilized Second Language Grammars*. Amsterdam: John Benjamins.
- Ghomeshi, J. (1996). *Projection and inflection: A study of Persian phrase structure*. Doktora Tezi. Toronto Üniversitesi.
- Göksel, A. ve Kerslake, C. (2005). Third reprint 2010. *Turkish, a comprehensive grammar*. London: Routledge.
- Grimshaw, J. ve Rosen, S. T. (1990). Knowledge and obedience: The developmental status of the binding theory. *Linguistic inquiry*, 187-222.
- Grodzinsky, Y. ve Reinhart, T. (1993). The innateness of binding and coreference. *Linguistic inquiry*, 69-101.
- Gürel, A. (2002). *Linguistic characteristics of second language acquisition and first language attrition: Turkish overt versus null pronouns*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Montréal, Canada: McGill University,
- Gürel, A. ve Yılmaz, G. (2011). Restructuring in the L1 Turkish grammar: effects of L2 English and L2 Dutch. *Language, Interaction and Acquisition/Langage, Interaction et Acquisition*, 2(2), 221-250.

- Hawkins, R. ve Chan, C. (1997). The partial availability of Universal Grammar in second language acquisition: the failed functional features hypothesis. *Second Language Research* 13, 187-226.
- Hawkins, R. (1998). The inaccessibility of formal features of functional categories in second language acquisition. *Paper presented at PacSLRF '98*. Tokyo, Japan.
- Hayran, M. ve Özdemir, O. (1995). *Bilgisayar istatistik ve tıp*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği Yayınları.
- Haznedar, B. (1997). L2 acquisition by a Turkish-speaking child: Evidence for L1 influence. *Proceedings of Boston University Conference on Language Development* 21, Somerville, MA: Cascadilla Press, 245-256.
- Hestvik, A. (1992). LF movement of pronouns and antisubject orientation. *Linguistic Inquiry*, 23, 557-594.
- Higginbotham, J. (1980). Pronouns and bound variables. *Linguistic Inquiry*, 679-708.
- Holmberg, A. (2005). Is there a little pro? Evidence from Finnish. *Linguistic Inquiry*, 36, 533-564.
- Huang, J. (1984). On the distribution and reference of empty pronouns. *Linguistic Inquiry*, 15, 531-574.
- Huang, J. (1983). A Note on the Binding Theory. *Linguistic Inquiry*, 14(3), 554-561.
- Huang, J. (1994). Logical form. *Government and binding theory and the minimalist program*. (Ed. Webelhuth). Blackwell, Oxford, 127-175.
- Hulk, A. (1991). Parameter setting and the acquisition of word order in L2 French. *Second Language Research*, 7, 1-34.
- Hyams, N. (1992). The genesis of clausal structure. *The acquisition of verb placement*. (Ed. J. M. Meisel). Springer Netherlands, 371-400.
- İmer, K., Kocaman, A. ve Özsoy, A.S. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Jaeggli, O. (1982). *Topics in Romance syntax*. Dordrecht: Foris.
- Jansen, B., Lalleman, J. ve Muysken, P. (1981). The alternation hypothesis: acquisition of Dutch word order by Turkish and Moroccan foreign workers. *Language Learning*, 31, 315-36.
- Kanno, K. (1997). The acquisition of null and overt pronominals in Japanese by English speakers. *Second Language Research*, 13(3), 265-287.

- Kanno, K. (1998). The stability of UG principles in second-language acquisition: Evidence from Japanese. *Linguistics*, 36, 1125-1146.
- Kennelly, S.D. (1993). *Theta government in Turkish: Effects on IP dominated by DP*. Glow Workshop SOAS, London.
- Kennelly, S.D. (1996). Turkish subordination: [-Tense, -CP, +Case]. *Modern studies in Turkish linguistic: Proceedings of the 6th international conference on Turkish linguistics*, 12-14 August 1992. (Ed.: A. Konrot). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 55-75.
- Kidwai, A. (2000). *XP-adjunction in universal grammar: scrambling and binding in Hindi-Urdu*. New York: Oxford University Press.
- Kornfilt, J. (1984). *Case marking, agreement and empty categories in Turkish*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, USA: Harvard University.
- Kornfilt, J. (2001). Functional projections and their subjects in Turkish clauses. *The verb in Turkish*. (Ed.: Erguvanlı-Taylan). Amsterdam: John Benjamins. 183-212.
- Kornfilt, J. (2006). Agreement: The (unique and local) syntactic and morphological licenser of subject case. *Studies on agreement*. (Ed.: J. Costa & M.C. Figueiredo Silva). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 141-171.
- Krause, C. (2001). *On reduced relatives with genitive subjects*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, USA: MIT.
- Lasnik, H. (1976). Remarks on coreference, *Linguistic Analysis*, 2, 1-22.
- Lebeaux, D. (1983). A distributional difference between reciprocals and reflexives. *Linguistic Inquiry*, 14, 723-730.
- Lee, G. (2001). On bound pronouns and anaphors. *생성문법연구*, 11(1), 151-166.
- Lindseth, M. (1996). *Null-subject properties of Slavic languages: with special reference to Russian, Czech and Sorbian*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. USA: Indiana University.
- Lozano, P. C. (2002). *Focus, pronouns and word order in the acquisition of L2 and L3 Spanish*. PhD dissertation, University of Essex.
- Manzini, M. R. ve Wexler, K. (1987). Parameters, binding theory, and learnability. *Linguistic inquiry*, 413-444.

- Marefat, H. ve Sheydaii, I. (2012). Cross-linguistic Influence at Syntax-pragmatics Interface: A Case of OPC in Persian. *Iranian Journal of Applied Language Studies*, 4(2), 135-152.
- Marelj, M. (2011). Bound-Variable Anaphora and Left Branch Condition. *Syntax*, 14 (3), 205-229.
- Marsden, H. (1998). *A study of L1 influence in the L2 acquisition of Japanese with respect to a 'poverty of the stimulus' phenomenon*. MA dissertation, University of Durham.
- McKee, C. (1992). A Comparison of Pronouns and Anaphors in Italian and English Acquisition. *Language Acquisition*, 2, 21-54.
- McShane, M. (2009). Subject ellipsis in Russian and Polish. *Studia Linguistica*, 63(1), 98-132.
- Meisel, J. (1997). The acquisition of the syntax of negation in French and German: contrasting first and second language acquisition. *Second Language Research*, 13, 227-263.
- Meisel, J. M., Clahsen, H. ve Pienemann, M. (1981). On determining developmental stages in natural second language acquisition. *Studies in second language acquisition*, 3(02), 109-135.
- Montalbetti, M. (1984). *After binding: On the interpretation of pronouns*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, MIT.
- Montrul, S. (2004). Subject and object expression in Spanish heritage speakers: A case of morphosyntactic convergence. *Bilingualism: Language and Cognition*, 7(02), 125-142.
- Nikolaeva, L. (2014). *The secret life of pronouns*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Massachusetts Institute of Technology.
- Odlin, T. (1993). *Language transfer*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Özsoy, A.S. (1992). Türkçe'de eşgönderge örüntüsü. *Dilbilim Araştırmaları 1992*, 77-85.
- Pérez-Leroux, A. T. ve William, R. G. 1999: Null anaphora in Spanish second language acquisition: probabilistic versus generative approaches', *Second Language Research*, 15 (2), 220-249.
- Perovic, A. (2002). Language in down syndrome: Delay of principle A effect. *Durham Working Papers in Linguistics*, 8, 97-110.

- Philip, W. ve Coopmans, P. (1996). The double Dutch delay of principle B effect. In *Proceedings of the 20th Boston University conference on language development*. Somerville, MA: Cascadilla Press, 576-587.
- Phinney, M. (1987). The pro-drop parameter in second language acquisition. In *Parameter setting*. Springer Netherlands, 221-238.
- Pica, P. (1987). On the nature of the reflexivization cycle. *Proceedings of the North East Linguistic Society*, 17. (Ed.: J. McDonough ve B. Plunkett). GLSA, University of Massachusetts, Amherst, 484-499.
- Platzack, C. (1996). The initial hypothesis of syntax: a minimalist perspective on language acquisition and attrition. *Generative perspectives on language acquisition: empirical findings, theoretical considerations, crosslinguistic comparisons*. (Ed.: H. Clahsen). Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, 369-414.
- Reinhart, T ve Reuland, E. (1991). Anaphors and logophors: An argument structure perspective. *Long-distance Anaphora*. (Ed.: Koster ve E. Reuland) Cambridge: Cambridge University Press, 283-321.
- Reinders-Machowska, E. (1991). Binding in Polish. *Long Distance Anaphora*. (Ed.: Koster, J. ve Reuland, E.) Cambridge University Press, 137-151.
- Ring, M., & Clahsen, H. (2005). Distinct patterns of language impairment in Down's syndrome and Williams syndrome: The case of syntactic chains. *Journal of Neurolinguistics*, 18(6), 479-501.
- Rizzi, L. (1982). *Issues in Italian syntax*. Dordrecht: Foris.
- Rothman, J. ve Iverson, M. (2007). The syntax of null subjects in L2 Spanish: comparing two L2 populations under different exposure. *RESLA 20*: 185-214.
- Rothman, J. (2009). Pragmatic deficits with syntactic consequences?: L2 pronominal subjects and the syntax-pragmatics interface. *Journal of Pragmatics*, 41(5), 951-973.
- Sabourin, L. (2003). Grammatical Gender and Second Language Processing: An ERP study. Ms., *GRODIL: Groningen Dissertations in Linguistics*, 42.
- Sabourin, L., Stowe L. A. & de Haan G. J. (2006). Transfer effects in learning a second language grammatical gender system. *Second Language Research*, 22(1), 1-29.
- Schachter, J. (1989). Testing a proposed universal. *Linguistic perspectives on second language acquisition*. (Ed.: S. Gass & J. Schacter). Cambridge: Cambridge University Press, 73-88.

- Schwartz, B. D. ve Sprouse, R. (1994). Word order and nominative case in nonnative language acquisition. *Language acquisition studies in generative grammar*. (Ed.: T. Hoekstra & B. Schwartz). Amsterdam: John Benjamins, 317-368.
- Schwartz, B. D. ve Sprouse, R. 1996: L2 cognitive states and the ‘full transfer/full access’ model. *Second Language Research*, 12, 40-72.
- Schwartz, B.D. (1998). The second language instinct. *Lingua*, 106, 133-160.
- Sezer, F. E. (1991). *Issues in Turkish syntax*. Doktora Tezi. Harward Üniversitesi.
- Shushurin, P. (2014) Null pronouns in Russian embedded clauses.
Erişim:
https://www.academia.edu/6854169/Null_pronouns_in_Russian_embedded_clauses
- Slabakova, R. (2000). L1 transfer revisited: the L2 acquisition of telicity marking in English by Spanish and Bulgarian native speakers. *Linguistics*, 38(4; ISSU 368), 739-770.
- Smith, N. ve Tsimpli, I.-M. (1995). *The mind of a savant: language learning and modularity*. Oxford: Blackwell.
- Sofu, H. ve Fırat, S. (2001). Otistik çocuklarda dil gelişimi, *XIV. Dilbilim Kurultayı* (27-28 Nisan 2000), Çukurova Üniversitesi Yayinevi, 49-63.
- Sohng, H-K. (2004). A minimalist analysis of X⁰ reflexivization in Chinese and Korean, *Studies in Generative Grammar*, 14 (3), 375-396.
- Song, H. J. (2011). The interpretation of pronouns in second language acquisition. *Hummingbird*, 33.
- Song, H. J. (2013). The Acquisition of Overt and Null Pronouns in L2 Korean by English Speakers. *응용언어학*, 29(2), 233-259.
- Sturgeon, A. (2008). *The Left Periphery: The interaction of syntax, pragmatics and prosody in Czech*. John Benjamins Publishing.
- Tayyebi, G., Firooz S. ve Morteza Y. (2011). The availability of Universal Grammar to second language learners; a case of overt pronoun constraint. 2. *International Conference on Humanities, Historical and Social Sciences IPEDR 17*. Singapore: IACSIT Press, 221-225.
- Thornton, R. ve Wexler, K. (1999). *Principle B, VP ellipsis, and interpretation in child grammar*. MIT press.

- Toman, J. (1991). Anaphors in binary trees: an analysis of Czech reflexives. *Long distance anaphora*. (Ed.: Koster, J., & Reuland, E.). Cambridge University Press, 151-171.
- Toribio, A. J. (2000). Setting parametric limits on dialectal variation in Spanish. *Lingua*, 110(5), 315-341.
- Tsimpili, I. ve Roussou, A. (1991). Parameter resetting in L2? *UCL Working Papers in Linguistics* 3, 149-169.
- Turan, Ü. D. (1995). *Null vs. overt subjects in Turkish: A centering approach*. Doktora Tezi. University of Pennsylvania, Philadelphia, PA.
- Vainikka, A. and Young-Scholten, M. (1994): Direct access to X'-theory: evidence from Korean and Turkish adults learning German. *Language acquisition studies in generative grammar*. (Ed.: T. Hoekstra and B. D. Schwartz). Amsterdam: John Benjamins, 265-316.
- Vainikka, A. and Young-Scholten, M. (1996). Gradual development of L2 phrase structure. *Second Language Research* 12, 7-39.
- Vikner, S. (1985). Parameters of binder and of binding category in Danish. *Working Papers in Scandinavian Syntax*, 1-61.
- Wexler, K. (1998). Very early parameter setting and the unique checking constraint: A new explanation of the optional infinitive stage. *Lingua*, 106(1), 23-79.
- White, L. (1989). *Universal grammar and second language acquisition*. John Benjamins Publishing.
- White, L. (1998). Second language acquisition and Binding Principle B: child/adult differences. *Second language research*, 14(4), 425-439.
- White, L. (1990). Second language acquisition and universal grammar. *Studies in Second Language Acquisition*, 12, 121-133.
- White, L. (2003). *Second language acquisition and universal grammar*. Cambridge University Press.
- White, L., Valenzuela, E., Kozłowska-Macgregor, M. ve Leung, Y. K. I. (2004). Gender and number agreement in nonnative Spanish. *Applied Psycholinguistics*, 25(1), 105-133.
- Whong-Barr, M. (2006). What transfers?. *Paths of Development in L1 and L2 Acquisition*. (Ed.: S. Unsworth, T. Parodi, A. Sorace, and M. Young-Scholten). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 187-199.

- Wiltschko, M. (1998). On the syntax and semantics of (relative) pronouns and determiners. *The Journal of Comparative Germanic Linguistics*, 2(2), 143-181.
- Yamada, K. (2002). The role of the Overt Pronoun Constraint in the second language acquisition of Japanese. Second Language Discussion Group at the University of Essex.
- Yavuz, N. (2012). *Anadili Japonca ve İngilizce Yetişkin Konuşurların İkinci Dil Türkçe Yetişkin Ediniminde Canlılık Bilgisinin Çalkalama Özelliğine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Yuan, B. (1998). Interpretation of binding and orientation of the Chinese reflexive ziji by English and Japanese speakers. *Second Language Research*, 14(4), 324-340.
- Zagona, K. (2002). *The syntax of Spanish*. Cambridge University Press.
- Zhao, L. X. (2012). Interpretation of Chinese overt and null embedded arguments by English-speaking learners. *Second Language Research*, 28(2), 169-190.
- Zwart, J. W. (2002). Issues relating to a derivational theory of binding. *Derivation and explanation in the minimalist program*. (Ed.: S.D. Epstein ve T.D. Seely). Oxford: Blackwell, 269-304.

Özet

Bu çalışmada, yetişkinlerin ikinci dil (D2) olarak Türkçede [Gös, BÖ] konumundaki ve –DIK yapılarının özne konumundaki o açık adılı ve örtük adılın gönderimsel ve niceliksel öncül bağlamlarında bağlama özelliklerinin edinimine ilişkin yorumları değerlendirilmiştir. Diller arası farklılaşmalar göz önüne alınarak bağlama özelliklerinin D1 ile D2 arasında benzerlik ya da farklılık göstermesinin D2 Türkçe edinimine etkisinin sorgulandığı bu çalışma, Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımı (Full Transfer / Full Access Hypothesis), (Schwartz ve Sprouse 1994, 1996) çerçevesinde sınanacaktır.

Çalışmada iki varsayım öne sürülmüştür: İlki, adılların öncüllerine bağlama ilişkilerinde D1'e ilişkin bağlama özellikleri Türkçe D2 dilbilgisine aktarılmaktadır. İkincisi ise, adılların öncüllerine bağlama ilişkilerinde D2'deki yetkinlik rol oynamaktadır.

Schwartz ve Sprouse (1996) tarafından ortaya konulan Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımı D2 öğrencilerinin D1'lerindeki bütün dilbilgisel yapı özelliklerini D2'ye taşıdıklarını öne sürmektedir. Çalışmanın sonuçları, Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımının Tam Aktarım kısmına kanıt sunmaktadır.

Schwartz ve Sprouse (1996) tarafından önerilen Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımının tam erişim anlayışına göre, D1'de örneği bulunmayan ED özelliklerinin, D2 dilbilgisi sınırlılığında hâlâ ulaşılabilir olduğu yani gelişim sırasında D2 dilbilgisinin yeniden yapılandığı varsayılmaktadır. Buna göre, çalışmanın sonuçları, Tam Aktarım / Tam Erişim Varsayımının Tam Erişim kısmına kanıt sunmaktadır.

Abstract

In this study, the acquisition of the binding properties of overt pronoun *o* and null *pro* in [Spec, DP] and the subject position in –DIK clauses in the referential and quantificational contexts are evaluated in adult second language (L2) in Turkish. This study is the language of international variations considering the binding properties of the similarities or differences between the L1 and L2 questioned the effect of L2 Turkish acquisition, will be tested in the frame of Full Transfer / Full Access Hypothesis (Schwartz and Sprouse, 1994, 1996).

Two hypotheses have been proposed in the study: first, L1 binding properties for binding relationship in the antecedent of pronoun L2 is transferred to Turkish grammar. Secondly, in relation to the antecedent of connecting pronoun L2 plays a role competency.

Schwartz and Sprouse (1996) disclosed Full Transfer / Full Access Hypothesis of the whole grammatical structure features in L1, L2 learners suggest they move to L2. Results of the study, Full Transfer / Full Access Hypothesis, provide evidence of the transfer of full.

Schwartz and Sprouse (1996) proposed by Full Transfer / the Full Access Hypothesis based on full access to the understanding, L1 sample without UG features of the L2 grammar limitations on it is assumed that the restructuring L2 grammar during development it is still accessible. Accordingly, the results of the study, Full Transfer / Full Access Hypothesis offers evidence of the Full Access section.

Ekler

EK-1

KATILIMCININ DİL EDİNİM GEÇMİŞİ BİLGİLERİ

Aşağıdaki anket soruları sizin dil edinim sürecinizi öğrenmek amacıyla sorulmuştur.

Bilgileriniz sadece yapılan bu çalışmayla ilgili olarak kullanılacaktır. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Adınız- Soyadınız:

Yaşınız:

Cinsiyetiniz:

Mesleğiniz:

Eğitim düzeyiniz:

1. Bildiğiniz diller (edinim/öğrenim sırasına göre)

Birinci dil (D1) (Anadiliniz):

İkinci dil (D2) Seviye: Başlangıç () Orta () İleri ()

Üçüncü dil (D3) Seviye: Başlangıç () Orta () İleri ()

Dördüncü dil (D4): Seviye: Başlangıç () Orta () İleri ()

Beşinci dil (D5): Seviye: Başlangıç () Orta () İleri ()

2. Türkçe öğrenmeye kaç yaşında başladınız?

3. Türkçeyi nerede öğrendiniz?

A) sınıf ortamında **B)** doğal ortamında

4. Ne zamandan beri Türkçe öğreniyorsunuz?

5. Türkiye’de hiç yaşadınız mı? Evetse ne kadar?

6. Anadili Türkçe olan biriyle yaşadınız mı? Evetse ne kadar?

7. Günlük hayatta ne kadar Türkçe konuşuyorsunuz?

A) her zaman **B)** hiç **C)** bazen **D)** nadiren **E)** sık sık

8. Türkçe dersleri dışında Türkçenizi geliştirmek için ne kadar süre ayırıyorsunuz?

Haftada _____ saat.

9. Türkçe filmleri ne kadar sıklıkla izliyorsunuz?

Ayda _____ film.

10. Şu ana kadar yaklaşık kaç tane Türkçe öğrenenler için yazılmış kitaplardan okudunuz?

Yaklaşık _____ kitap

11. Ne kadar sıklıkta Türkçe kitap okursunuz?

Yılda yaklaşık _____ kitap

12. Sizce aşağıdakilerden hangisi Türkçe seviyenizin gelişmesine en çok katkıda bulunmuştur?

1’den 6 ‘ya kadar sıralayın.

a) () Bugüne kadar yaptığım dilbilgisi alıştırmaları

b) ()Sözlük çalışmasıyla edindiğim kelimeler

c) ()Türkçe öğretmenimden aldığım düzeltmeler

d) ()İzlediğim filmler

e) ()Okuduğum kitaplar

f) ()Anadili Türkçe olan kişilerle konuşmak

g) () Radyo dinlemek

13. Türkçe çalışma zamanınızın yüzde kaçını aşağıdaki etkinliklere paylaşıyorsunuz?

Dilbilgisi çalışması: %____

Kitap/dergi/roman okuma: %____

Türkçe Film/TV izlemek: %____

14. Türkçe konuşma, anlama ve okumada yeterlik seviyenizi 0-10 arasında yazın.

Konuşma:

Konuşulanı anlama:

Okuma:

EK-2 BÖ Yapıları İçin Yazılı Yorumlama Testi

Lütfen aşağıdaki tümceleri okuyunuz ve tümceyle ilgili soruyu yanıtlayınız. Soruları yanıtlarken (a) veya (b) şıklarından birini seçebilirsiniz. Eğer yanıtın hem (a) hem de (b) olduğunu düşünüyorsanız (c) şikkını işaretleyiniz.

1. Ahmet onun arabasını yıkadı.

Ahmet kimin arabasını yıkadı?

a) Ahmet b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

2. Herkes onun kitabını okudu.

Herkes kimin kitabını okudu?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

3. Ali onun evini gösterdi.

Ali kimin evini gösterdi?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

4. Ali kitabını okudu.

Ali kimin kitabını okudu?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

5. Herkes yemeğini yedi.

Herkes kimin yemeğini yedi?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

6. Herkes onun yemeğini yedi.

Herkes kimin yemeğini yedi?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

7. Ali yemeğini yedi.

Ali kimin yemeğini yedi?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

8. Ali onun kitabını okudu.

Ali kimin kitabını okudu?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

9. Herkes kitabını okudu.

Kitabı kim okudu?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

10. Herkes onun arabasını yıkadı.

Herkes kimin arabasını yıkadı?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

11. Ahmet arabasını yıkadı.
Ahmet kimin arabasını yıkadı?
a) Ahmet b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
12. Ali onun yemeğini yedi.
Ali kimin yemeğini yedi?
a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
13. Herkes arabasını yıkadı.
Herkes kimin arabasını yıkadı?
a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
14. Herkes onun evini gösterdi.
Herkes kimin evini gösterdi?
a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
15. Ali yemeğini yaptı.
Ali kimin yemeğini yaptı?
a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
16. Ali onun fotoğrafını çekti.
Ali kimin fotoğrafını çekti?
a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
17. Herkes yemeğini yaptı.
Herkes kimin yemeğini yaptı?
a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
18. Herkes onun fotoğrafını çekti.
Herkes kimin fotoğrafını çekti?
a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
19. Ali evini gösterdi.
Ali kimin evini gösterdi?
a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
20. Herkes kitabını istedi.
Herkes kimin kitabını istedi?
a) Herkesin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)
21. Herkes evini gösterdi.
Herkes kimin evini gösterdi?
a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
22. Ali onun kitabını istedi.
Ali kimin kitabını istedi?
a) Alinin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)

23. Herkes onun yemeğini yaptı.

Herkes kimin yemeğini yaptı?

a) Herkes

b) Başka bir kişi

c) Hem (a) hem (b)

24. Ali evini temizledi.

Ali kimin evini temizledi?

a) Ali'nin

b) Başka bir kişinin

c) Hem (a) hem (b)

25. Ali onun yemeğini yaptı.

Ali kimin yemeğini yaptı?

a) Ali

b) Başka bir kişi

c) Hem (a) hem (b)

26. Herkes fotoğrafını çekti.

Herkes kimin fotoğrafını çekti?

a) Herkes

b) Başka bir kişi

c) Hem (a) hem (b)

27. Herkes onun kitabını istedi.

Herkes kimin kitabını istedi?

a) Herkesin

b) Başka bir kişinin

c) Hem (a) hem (b)

28. Ali resmini yaptı.

Ali kimin resmini yaptı?

a) Ali'nin

b) Başka bir kişinin

c) Hem (a) hem (b)

29. Ali onun evini temizledi.

Ali kimin evini temizledi?

a) Alinin

b) Başka bir kişinin

c) Hem (a) hem (b)

30. Ali fotoğrafını çekti.

Ali kimin fotoğrafını çekti?

a) Ali

b) Başka bir kişinin

c) Hem (a) hem (b)

31. Herkes onun ödevini yaptı.

Herkes kimin ödevini yaptı?

a) Herkesin

b) Başka bir kişinin

c) Hem (a) hem (b)

32. Herkes ödevini yaptı.

Herkes kimin ödevini yaptı?

a) Herkesin

b) Başka bir kişinin

c) Hem (a) hem (b)

33. Ali onun ödevini yaptı.

Ali kimin ödevini yaptı?

a) Ali'nin

b) Başka bir kişinin

c) Hem (a) hem (b)

34. Herkes onun adını sordu.

Herkes kimin adını sordu?

a) Herkesin

b) Başka bir kişinin

c) Hem (a) hem (b)

35. Herkes adını sordu.

Herkes kimin adını sordu?

a) Herkesin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)

36. Ali ödevini yaptı.

Ali kimin ödevini yaptı?

a) Ali'nin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)

37. Ali onun adını sordu.

Ali kimin adını sordu?

a) Ali'nin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)

38. Herkes kalemini aldı.

Herkes kimin kalemini aldı?

a) Herkesin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)

39. Herkes onun kalemini aldı.

Herkes kimin kalemini aldı?

a) Herkesin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)

40. Ali adını sordu.

Ali kimin adını sordu?

a) Ali'nin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)

41. Ali onun kalemini aldı.

Ali kimin kalemini aldı?

a) Alinin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)

42. Herkes sütünü içti.

Herkes kimin sütünü içti?

a) Herkesin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)

43. Herkes onun sütünü içti.

Herkes kimin sütünü içti?

a) Herkesin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)

44. Ali kalemini aldı.

Ali kimin kalemini aldı?

a) Ali'nin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)

45. Ali onun sütünü içti.

Ali kimin sütünü içti?

a) Ali'nin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)

46. Herkes fotoğrafını istedi.

Herkes kimin fotoğrafını istedi?

a) Herkesin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)

47. Herkes onun fotoğrafını istedi.
Herkes kimin fotoğrafını istedi?
a) Herkesin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)
48. Herkes arkadaşını aradı.
Herkes kimin arkadaşını aradı?
a) Herkesin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)
49. Ali onun fotoğrafını istedi.
Ali kimin fotoğrafını istedi?
a) Ali'nin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)
50. Ali sütünü içti.
Ali kimin sütünü içti?
a) Ali'nin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)
51. Herkes onun arkadaşını aradı.
Herkes kimin arkadaşını aradı?
a) Herkesin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)
52. Ali kitabını istedi.
Ali kimin kitabını istedi?
a) Ali'nin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)
53. Ali onun arkadaşını aradı.
Ali kimin arkadaşını aradı?
a) Ali'nin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)
54. Ali arkadaşını aradı.
Ali kimin arkadaşını aradı?
a) Ali'nin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)
55. Ali onun resmini yaptı.
Ali kimin resmini yaptı?
a) Ali'nin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)
56. Herkes resmini yaptı.
Herkes kimin resmini yaptı?
a) Herkesin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)
57. Herkes onun resmini yaptı.
Herkes kimin resmini yaptı?
a) Herkesin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)
58. Ali fotoğrafını istedi.
Ali kimin fotoğrafını istedi?
a) Ali'nin b) Başka bir kişinin c) Hem (a) hem (b)

59. Herkes onun evini temizledi.

Herkes kimin evini temizledi?

a) Herkesin **b)** Başka bir kişinin **c)** Hem (a) hem (b)

60. Herkes evini temizledi.

Herkes kimin evini temizledi?

a) Herkesin **b)** Başka bir kişinin **c)** Hem (a) hem (b)

EK-3 –DİK Yapılı Tümcecikler İçin Yazılı Yorumlama Testi

Lütfen aşağıdaki tümceleri okuyunuz ve tümceyle ilgili soruyu yanıtlayınız. Soruları yanıtlarken (a) veya (b) şıklarından birini seçebilirsiniz. Eğer yanıtın hem (a) hem de (b) olduğunu düşünüyorsanız (c) şikkını işaretleyiniz.

1. Ahmet onun arabayı yıkadığını söyledi.

Kim arabayı yıkadı?

a) Ahmet b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

2. Ali onun üniversiteyi kazandığını söyledi.

Kim üniversiteyi kazandı?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

3. Ali kitabı okuduğunu söyledi.

Kitabı kim okudu?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

4. Herkes onun kitabı okuduğunu söyledi.

Kitabı kim okudu?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

5. Herkes yemeği yediğini söyledi.

Yemeği kim yedi?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

6. Herkes onun yemeği yediğini söyledi.

Yemeği kim yedi?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

7. Ali yemeği yediğini söyledi.

Yemeği kim yedi?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

8. Ali onun kitabı okuduğunu söyledi.

Kitabı kim okudu?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

9. Herkes kitabı okuduğunu söyledi.

Kitabı kim okudu?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

10. Herkes onun arabayı yıkadığını söyledi.

Kim arabayı yıkadı?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

11. Ahmet arabayı yıkadığını söyledi.
Arabayı kim yıkadı?
a) Ahmet b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
12. Ali onun yemeği yediğini söyledi.
Yemeği kim yedi?
a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
13. Herkes arabayı yıkadığını söyledi.
Arabayı kim yıkadı?
a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
14. Herkes onun üniversiteyi kazandığını söyledi.
Üniversiteyi kim kazandı?
a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
15. Ali üniversiteyi kazandığını söyledi.
Üniversiteyi kim kazandı?
a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
16. Ali onun ödülü kazandığını söyledi.
Ödülü kim kazandı?
a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
17. Herkes üniversiteyi kazandığını söyledi.
Üniversiteyi kim kazandı?
a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
18. Herkes onun ödülü kazandığını söyledi.
Ödülü kim kazandı?
a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
19. Ali ödülü kazandığını söyledi.
Ödülü kim kazandı?
a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
20. Herkes ödülü kazandığını düşünüyor.
Ödülü kim kazandı?
a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
21. Herkes onun kitabı satın aldığını söyledi.
Kitabı kim satın aldı?
a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)
22. Ali onun kitabı satın aldığını söyledi.
Kitabı kim satın aldı?
a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

23. Herkes kitabı satın aldığını söyledi.

Kitabı kim satın aldı?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

24. Ali kitabı satın aldığını söyledi.

Kitabı kim satın aldı?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

25. Herkes onun dergiyi satın aldığını söyledi.

Dergiyi kim satın aldı?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

26. Herkes dergiyi satın aldığını söyledi.

Dergiyi kim satın aldı?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

27. Ali onun dergiyi okuduğunu söyledi.

Dergiyi kim okudu?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

28. Herkes onun ödevi yaptığını söyledi.

Ödevi kim yaptı?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

29. Herkes ödevi yaptığını söyledi.

Ödevi kim yaptı?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

30. Ali ödevi yaptığını söyledi.

Ödevi kim yaptı?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

31. Ali onun ödevi yaptığını söyledi.

Ödevi kim yaptı?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

32. Herkes filmi izlediğini söyledi.

Filmi kim izledi?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

33. Herkes onun filmi izlediğini söyledi.

Filmi kim izledi?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

34. Ali dergiyi okuduğunu söyledi.

Dergiyi kim okudu?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

35. Ali onun dergiyi satın aldığını söyledi.

Dergiyi kim satın aldı?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

36. Herkes dergiyi okuduğunu söyledi.

Dergiyi kim okudu?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

37. Herkes onun İstanbul'u sevdiğini söyledi.

İstanbul'u kim seviyor?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

38. Ali dergiyi satın aldığını söyledi.

Dergiyi kim satın aldı?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

39. Ali onun İstanbul'u sevdiğini söyledi.

İstanbul'u kim seviyor?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

40. Herkes evi satın aldığını söyledi.

Evi kim satın aldı?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

41. Herkes onun evi satın aldığını söyledi.

Evi kim satın aldı?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

42. Herkes parayı verdiğini söyledi.

Parayı kim verdi?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

43. Ali onun filmi izlediğini söyledi.

Filmi kim izledi?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

44. Ali filmi izlediğini söyledi.

Filmi kim izledi?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

45. Herkes onun dergiyi okuduğunu söyledi.

Dergiyi kim okudu?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

46. Ali İstanbul'u sevdiğini söyledi.

İstanbul'u kim seviyor?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

47. Ali onun parayı verdiğini söyledi.

Parayı kim verdi?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

48. Ali parayı verdiğini söyledi.

Parayı kim verdi?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

49. Ali onun evi satın aldığını söyledi.

Evi kim satın aldı?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

50. Herkes İstanbul'u sevdiğini söyledi.

İstanbul'u kim seviyor?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

51. Herkes onun parayı verdiğini söyledi.

Parayı kim verdi?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

52. Ali evi satın aldığını söyledi.

Evi kim satın aldı?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

53. Herkes onun fotoğrafı gördüğünü söyledi.

Fotoğrafı kim gördü?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

54. Herkes fotoğrafı gördüğünü söyledi.

Fotoğrafı kim gördü?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

55. Ali onun fotoğrafı gördüğünü söyledi.

Fotoğrafı kim gördü?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

56. Ali fotoğrafı gördüğünü söyledi.

Fotoğrafı kim gördü?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

57. Herkes onun evi sattığını söyledi.

Evi kim sattı?

a) Herkes b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

58. Ali evi sattığını söyledi.

Evi kim sattı?

a) Ali b) Başka bir kişi c) Hem (a) hem (b)

59. Ali onun evi sattığını söyledi.

Evi kim sattı?

- a)** Ali **b)** Başka bir kişi **c)** Hem (a) hem (b)

60. Herkes evi sattığını söyledi.

Evi kim sattı?

- a)** Herkes **b)** Başka bir kişi **c)** Hem (a) hem (b)

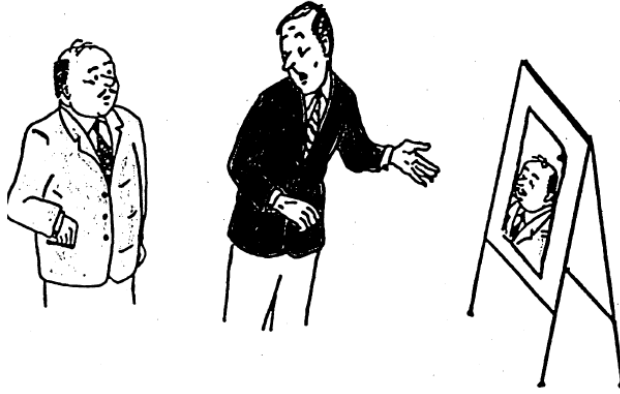
EK-4 BÖ Yapıları İçin Resim Eşleme Testi

0

Please read the sentence below and decide whether or not the picture you saw match the sentence you read.

Lütfen aşağıdaki cümleyi okuyun ve okuduğunuz cümlenin resimle eşleşip eşleşmediğine karar verin.

Satıcı adama resmi gösteriyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☒
False / Yanlış ☐

1

Ali onun dişini fırçalıyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐

False / Yanlış ☐

2

Ali saçını kurutuyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐

False / Yanlış ☐

3

Ali onun saatini gösteriyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

4

Ali onun saçını tarıyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

5

Ali dişini fırçalıyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐

False / Yanlış ☐

6

Ali onun fotoğrafını gösteriyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

7

Ali saatini gösteriyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

8

Ali fotoğrafını çekiyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

9

Ali onun saçını kurutuyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

10

Ali fotoğrafını gösteriyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐

False / Yanlış ☐

11

Ali onun fotoğrafını çekiyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

12

Ali saçını tarıyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

13

Herkes onun dişini fırçalıyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐

False / Yanlış ☐

14

Herkes saatini gösteriyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐

False / Yanlış ☐

15

Herkes onun saçını kurutuyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐

False / Yanlış ☐

16

Herkes dişini fırçalıyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐

False / Yanlış ☐

17

Herkes fotoğrafını gösteriyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐

False / Yanlış ☐

18

Herkes onun saatini gösteriyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

19

Herkes saçını kurutuyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐

False / Yanlış ☐

20

Herkes onun fotoğrafını gösteriyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

21

Herkes saçını tarıyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

22

Herkes onun fotoğrafını çekiyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

23

Herkes onun saçını tarıyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

24

Herkes fotoğrafını çekiyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

EK-5 –DİK Yapılı Tümcecikler İçin Resim Eşleme Testi

1

Ali onun mzik dinlediğini düşünüyor.

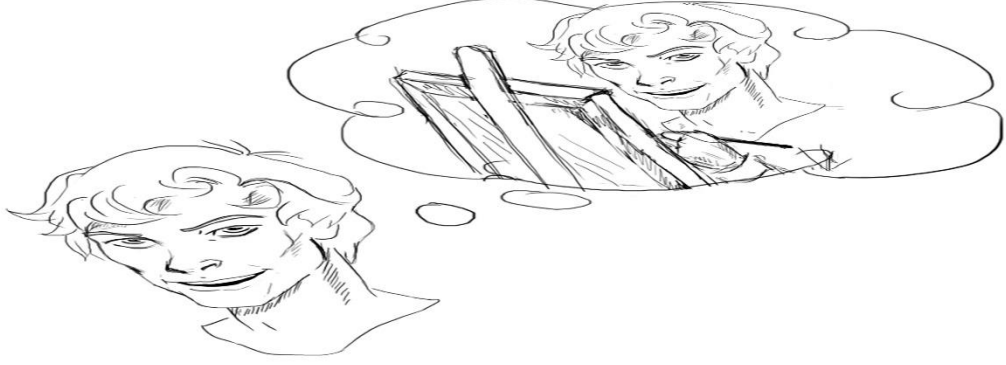

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

2

Ali resim yaptığını düşünüyor.

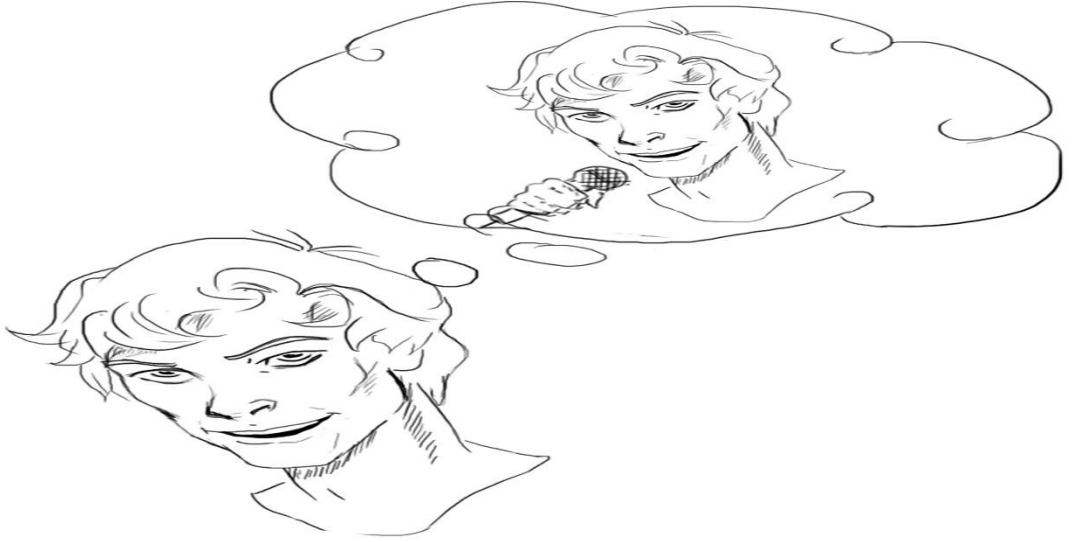

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

3

Ali onun şarkı söylediğini düşünüyor.

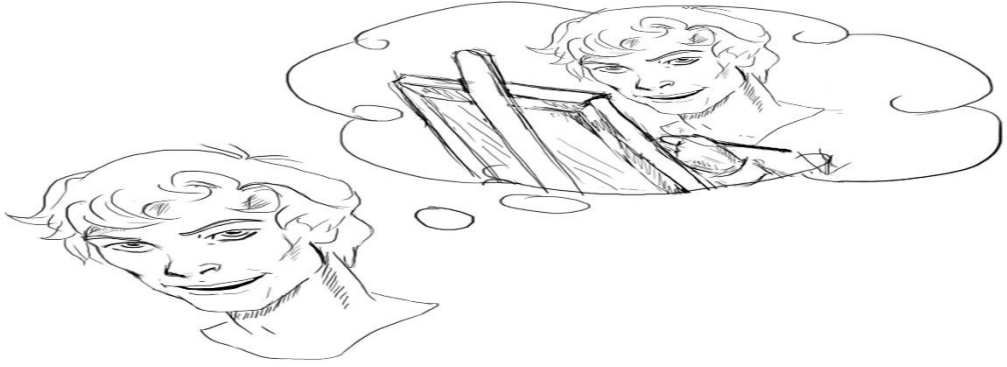
Please fill the box:

True / Doğru ☐

False / Yanlış ☐

4

Ali onun resim yaptığını düşünüyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

5

Ali mzik dinlediğini düşünüyor.

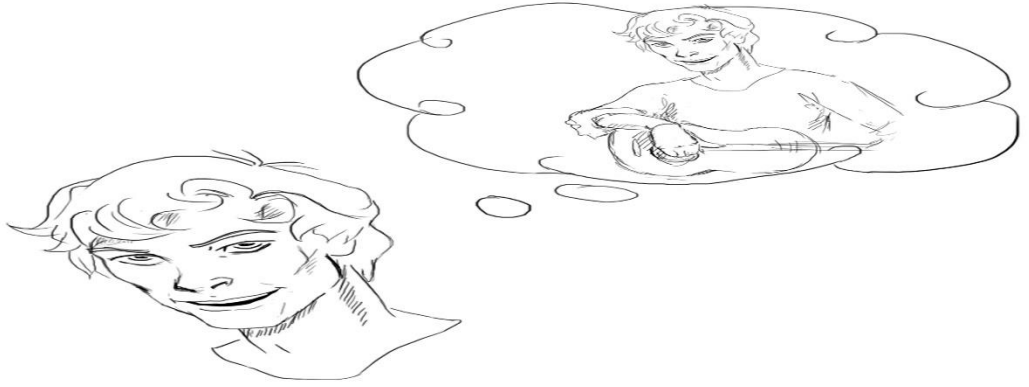

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

6

Ali onun gitar aldığını düşünüyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

7

Ali fotoğraf çektiğini düşünüyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

8

Ali şarkı söylediğini düşünüyor.

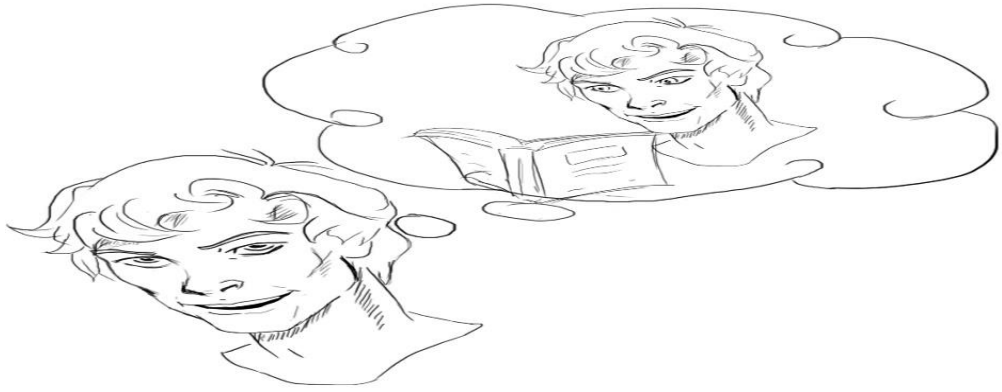

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

9

Ali onun kitap okuduğunu düşünüyor.

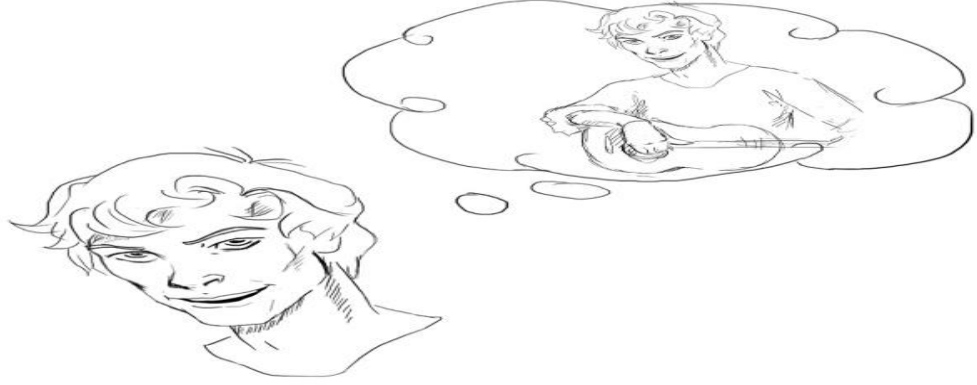

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

10

Ali gitar aldığını düşünüyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐

False / Yanlış ☐

11

Ali onun fotoğraf çektiğini düşünüyor.

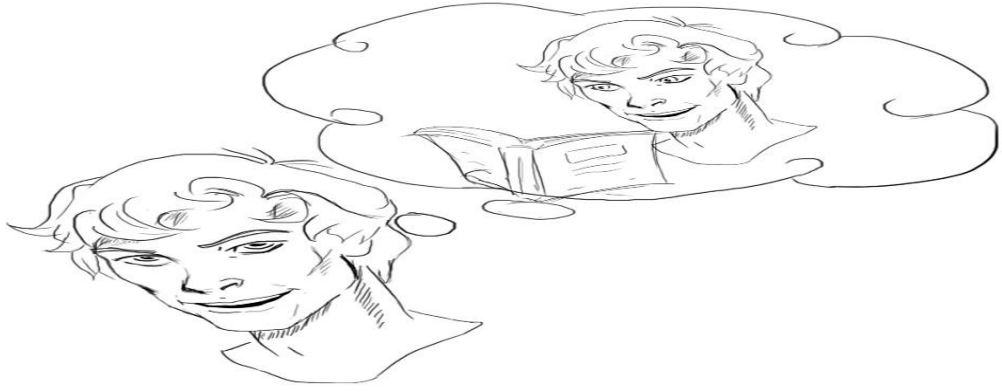

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

12

Ali kitap okuduğunu düşünüyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

13

Herkes onun kitap okuduğunu düşünöyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐

False / Yanlış ☐

14

Herkes resim çizdiğini düşünüyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐

False / Yanlış ☐

15

Herkes onun mzik dinlediğini düşünüyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐

False / Yanlış ☐

16

Herkes gitar aldığını düşünüyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

17

Herkes kitap okuduğunu düşünüyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

18

Herkes onun resim çizdiğini düşünüyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

19

Herkes mzik dinlediğini dnyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

20

Herkes onun gitar aldığını düşünüyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

21

Herkes şarkı söylediğini düşünüyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

22

Herkes onun fotoğraf çektiğini düşünüyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

23

Herkes onun şarkı söylediğini düşünüyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐
False / Yanlış ☐

24

Herkes fotoğraf çektiğini düşünüyor.

Please fill the box:

True / Doğru ☐

False / Yanlış ☐